

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA LESNICKÁ A DŘEVAŘSKÁ

**STAV LESA A PLNĚNÍ FUNKCÍ LESA V
NÁRODNÍM PARKU ŠUMAVA
A
LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ V PODMÍNKÁCH
ÚZEMNÍCH SAMOSPRÁVNÝCH CELKŮ**

Ing. Roman Sloup, Ph.D. [ed.]

Prof. Ing. Luděk Šišák CSc. [ed.]

Sborník referátů ze seminářů s mezinárodní účastí

Semináře Ekonomické komise Odboru lesního hospodářství ČAZV

České Žleby, Horka nad Moravou 2011

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA LESNICKÁ A DŘEVAŘSKÁ

**STAV LESA A PLNĚNÍ FUNKCÍ LESA V
NÁRODNÍM PARKU ŠUMAVA
A
LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ V PODMÍNKÁCH
ÚZEMNÍCH SAMOSPRÁVNÝCH CELKŮ**

Ing. Roman Sloup, Ph.D. [ed.]

Prof. Ing. Luděk Šišák CSc. [ed.]

Sborník referátů ze seminářů s mezinárodní účastí

Semináře Ekonomické komise Odboru lesního hospodářství ČAZV

České Žleby

18.10. – 19.10.2011

Horka nad Moravou

4.5.-5.5.2011

Editoři: Ing. Roman Sloup, Ph.D.

Prof. Ing. Luděk Šišák CSc.

Vydala:

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta lesnická a dřevařská

Kamýcká 1076, 165 21 Praha 6 – Suchbátův Břez

© 2011 Ing. Roman Sloup Ph.D. a kol.

ISBN 978-80-213-2241-7

Obsah

Otázka rizik velkoplošných disturbancí lesů v Národním parku Šumava	1
Vladimír Krečmer	
Sociálně-ekonomické dopady vzniku NPŠ a vývoje stavu lesů na jeho území	5
Luděk Šišák, Roman Sloup	
Ekologie jako byznys na Šumavě	12
Roman Sloup, Václav Kupčák	
Vybrané aspekty hospodaření správ zvláště chráněných území	16
Petra Hlaváčková	
Natura 2000 a její rozšiřování	22
Roman Sloup, Luděk Šišák	
Doprava dříví na Šumavě	26
Petr Poster	
Hospodaření Správy Národního parku Podyjí	30
David Březina	
Ekonomický průzkum SVOL a výsledky hospodaření nestátních vlastníků lesů.	35
Jelínek Petr	
Lesy města Olomouce	38
Roman Šimek	
Ochrana životního prostředí v makroekonomických a filozofických souvislostech	45
Dalibor Šafařík	
Sociální a kulturní funkce sdružených lesních majetků do školního polesí	49
Miloslav Kotas, Daniel Vlkánova	
Nová možnost přidružené lesní výroby lesů měst a obcí - regionální využívání dendromasy pro výrobu tepla.....	54
Tomáš Badal	
Nájem lesa územních samosprávných celků	62
Kupčák Václav, Sloup Roman	
Několik poznámek k právním formám hospodaření na lesním majetku územních samosprávných celků	67
Kupčák Václav, Sloup Roman	
Marketingové nástroje podporující využití dřeva jako obnovitelného zdroje energie u Mestských lesov Kremnica, s.r.o.	72
Daniel Halaj	
Princípy a metody odhadu hodnoty mestských a obecných lesných podnikov v podmienkach Slovenska	77
Ján Holécy	
Lesy územně samosprávných celků v jihovýchodní Evropě se zaměřením na Rumunsko a Bulharsko	86
Barbora Lišková	

Otázka rizik velkoplošných disturbancí lesů v Národním parku Šumava

Vladimír Krečmer

emeritní předseda České bioklimatologické společnosti (ČBkS 1992-1998) a Národního lesnického komitétu (NLK 1997-2005), čestný člen ČAZV, ČBkS a České lesnické společnosti.

Úvod

5. dubna 2011 se konalo zasedání předsednictva ČAZV a Odboru lesního hospodářství ČAZV ke kauze Národní park Šumava (NPŠ). V podstatě se jednalo o možnosti propojení hledisek paradigmatu přírodovědného s paradigmatem tzv. lesnickým, správněji paradigmatem ochránářsko-environmentálním. Klíčovou otázkou je problematika, plynoucí ze zřízení národního parku v kulturní obytné krajině a fakt, že převládající lesní ekosystémy v parku jsou ekosystémy kulturní, nikoli přírodní či přírodě blízké. Kdyby park ležel v přírodní končině jako parky třeba na Sibiři, Aljašce, v Kongu či Kanadě, bylo by paradigma přírodovědné jedině platné. V případě NPŠ však zákonitě vznikly velkoplošné disturbance lesů a ty mají zákonitě za možný následek jistá environmentální a další rizika pro kulturní krajinu. Této záležitosti byl věnován první referát zasedání.

Základní situace a paradigmaty

Letité spory o management lesů NPŠ mají dva póly, mezi nimiž by bylo žádoucí – pokud je to možné – hledat a nalézt vazby nezbytné pro další smysluplnou existenci parku. Jedním z pólů je soubor základních principů (paradigma) z hledisek přírodovědných, druhým je paradigma tzv. lesnické. Tento název mnohým budí představy klasického lesnictví jakožto pěstování lesů pro produkci dřeva – pochopitelně nepřijatelného v národním parku. Bylo by vhodné zvat je *paradigmatem environmentálním*. Ve sporech o management lesů NPŠ se v podstatě nemá jednat o spor ekologů s ekonomy (lidově „dřevožrouty“). Jádrem už dvacetiletého sporu je rozpor mezi ochranou přírody a ochranou životního prostředí.

Paradigma přírodovědné kauzu NPŠ obdalo ideovou slupkou vize „divočiny v srdci Evropy“, která představuje společensko-etické a filosofické názory, jež nelze doložit standardními vědeckými argumenty (Šamonil 2010). Věda se uplatňuje jen uvnitř oné ideové slupky (Zrzavý 2011), majíc za úkol – jak plyne z představ části přírodovědců – jedině 1. zjistit, zda je tvorba divočiny možná, 2. jakými postupy k ní dospět co nejdříve a v co největším měřítku.

Paradigma environmentální nepřijalo uvedenou ideovou slupku jako standard vize pro jakýkoli národní park. Bere totiž v úvahu podstatná fakta o NPŠ, že

- byl zřízen v kulturní ba i v obytné krajině a
- s lesními ekosystémy většinou kulturními (nepřírodními) – jen do 14 % jsou zastoupeny lesní ekosystémy přírodní a přírodě blízké (Adam, Vrška 2009); velký je podíl smrkových monokultur.

Má proto za to, že je nezbytné vzít v úvahu i poznatky věd environmentálních o tom, jak lesy mohou výrazně ovlivnit krajinné životní prostředí. Faktorem je životní prostředí v lesích, závislé na struktuře lesních ekosystémů. Ta rozhoduje o jejich funkci jako složky životního prostředí. Zásadním činitelem jsou stromy v lesním ekosystému a velkoplošné disturbance lesů např. žírem kůrovcovitých jsou *destrukcemi* stromového patra. Mění základní energetické bilance (radiální a tepelnou), bilanci vodní, proudění vzduchu, bioklima v atmosféře i v půdě, řadu půdních procesů atd. atd. Ohrožení, změny a zánik funkcí lesa jako složky životního prostředí během následujících desítek let může být rizikem pro krajinné prostředí i v regionálním měřítku (dálkové vlivy lesů s jejich mimoprodukčními funkcemi). Nepochybně proto původní úkol v zakládací právní normě NPŠ (vládní nařízení 163/1991) – stanovící ochranu ekosystémů, jejich přeměnu do stavu přírodě bližšího a zlepšování prostředí – byl v souladu s polohou NPŠ i jeho charakterem. Tzv. „lesnické“,

lépe tedy environmentální paradigma bylo zaměřeno k postupné přeměně lesních ekosystémů a tím nejen k odpovídající úpravě druhové skladby, ale i k trvale udržitelnému tlumení možných rizik. Toto zadání bylo změněno na ochranu přírodních procesů bez standardních podkladů. Tak zákonitě vznikla možná rizika environmentální i sociokulturní. Mínění z okruhu přírodovědeckého nasvědčuje ovšem tomu, že některým užším specialistům není vůbec známa existence a poznatky environmentálních věd o vlivech lesů – zejména těch ve vyšších polohách – na prostředí a krajinu. Jen tak je možné chápat jejich mínění, že idea managementu lesů národních parků má být celosvětově jednotná. Kdyby NPŠ ležel v přírodních končinách, nemělo by environmentální paradigma zajisté smysl a paradigma přírodovědné by bylo na místě. Zbývá objasnit, proč přírodovědné paradigma možná rizika odmítá brát na vědomí a jeho zastánci operují často s argumenty nikoli vědecky standardními (Jeník 2011). Argument, že máme dostatek kulturních krajin a málo přírody je sice faktem, avšak nepočítat s důsledky si může dovolit – domnívám se – jen nadšený soukromník, nikoli státní orgán s povinností myslet komplexně. Na této úrovni je s vizemi spojená odpovědnost.

Zakladní faktor velkoplošných disturbancí lesa NPŠ

Uvažujeme-li faktory existence lesních ekosystémů, pak zajisté nejnápadnější změnou je mizení staniců stromů ročně, objektů nepochybně určujících jak prostředí jejich, tak i jejich okolí. Obrovská změna struktury ekosystémů je změnou faktorů jejich funkce jako složky životního prostředí „pro interno“ i „pro externo“. Je pozoruhodné, že tohle zůstalo a zůstává bez povšimnutí od samého začátku sporů nejen u nadšenců i odborníků dílčích přírodovědných disciplín, ale i u specialistů v ochraně přírody v důležitém poslání (Galland 2010). Jaké jsou možné environmentální důsledky plynoucí z přírodních zákonitostí? Jsou to např.:

1. Změny základních bilancí (radiční, tepelná, vodní), proudění vzduchu, změny bioklimatu do měřítka mesoklimatu. K možným rizikům např. patří:

- 1.1 zvyšování zamokření půdy porostů, rašelinění, výrazné změny mikroklimatu, vodního režimu i jakosti vody, potíže se stabilitou i s obnovou lesa;
- 1.2 vznik bioklimatu odumřelých porostů a holých ploch v atmosféře i v půdě na plochách tisíců hektarů, potíže s obnovou lesa a tím s degradací lesní půdy v delším časovém úseku;
- 1.3 možnost vzniku velkoplošných mrazových poloh v konkávních terénu s velkou plochou sběrné oblasti chladného vzduchu, potíže s procesy sukcese, s obnovou lesa a s možnou degradací lesní půdy v delším časovém úseku.

2. Změny environmentální funkčnosti lesů vyšších poloh, které nepřestávají souviset s prostředím kulturní krajiny. K možným rizikům např. patří:

- 2.1 větší drsnost bioklimatu v měřítku mikroklimatickém a mesoklimatickém, zvýšené proudění vzduchu po zmizení stromů, zesílené zchlazování, redistribuce sněhu v zimě a rychlejší jarní tání, zesílený vliv radiace na bioklima v odumřelých a prořídých porostech;
- 2.2 na lokalitách s opožděním či vynecháním obnovy lesa může dojít k vypršení setrvačnosti vlastností lesní půdy, tím ke změně infiltrace a charakteru odtoku srážkových vod zejména při výskytu srážek kritických
- 2.3 na lokalitách se zvýšením zamokřením půdy omezení její volné vodní kapacity s důsledky v infiltraci a v odtoku srážkových vod zejména při výskytu větších srážek a ovlivnění chemismu vody při rašelinění terénu;
- 2.4 průběh sukcesních procesů a charakter vývoje ekosystémů v čase z hlediska environmentální funkčnosti lesa, zejména na půdách ohrožených např. intraskeletovou erozí, vodní erozí, zamokřováním, extrémě bioklimatu.

Opakuji znovu a důrazně, že hlediska v této kapitole uváděna jsou bezpředmětná u parků v přírodních končinách. Vystupují však výrazně do popředí u parků v krajině kulturní s dominancí tam, kde se navíc jedná o kulturní lesní ekosystémy, zákonitě postihnutelné destrukcí stromového patra starších lesních porostů abiotickými i biotickými faktory. Příroda si vždy a se vším „poradí“, jenže v kulturních krajinách žije i člověk. Jeho vztah k přírodním

živlům může být lhostejný specialistům dílčích disciplín přírodních věd, nikoli však orgánům státu.

V kauze NPŠ jde podle mého názoru o to, s ohledem na základní hlediska péče o jeho lesy uvážit, zda je nebo není *ve veřejném zájmu předem* objasňovat *možná* a *zákonitě* se *objevující rizika* z uvolnění přírodních procesů na velkých plochách, které vedou k velkoplošným disturbancím lesa a k podstatným i dlouhodobým změnám stanovišť. Lze se domnívat, že postup s respektem principu předběžné opatrnosti pro environment parku i okolí v kulturní krajině **může být pominut jedině**

- je-li prokázáno, že dosavadní vědecké poznatky o základních přírodních procesech v lesních porostech, o tzv. životadárných i veřejně prospěšných funkcích lesa byly vyvráceny standardními vědeckými argumenty, byla pak revidována s tím spojená a tedy pomýlená legislativa, chránící údajně nenahraditelnou funkci lesů jako složky životního prostředí či významný krajinný stabilizační prvek.

Není-li tomu tak, pak jestliže

- existuje vůle skupinového zájmu prosadit ze společensko-etických a filosofických důvodů naprostou bezstarostnost vůči prostředí kulturní krajiny podle zásady absolutní bezzásahovosti,
- krajinný ráz je brán jen jako záležitost ustrnulého archaického estetického vnímání a tedy bez významu pro invariant krajiny,
- specialistům přírodních věd vůbec nezáleží na charakteru lesních ekosystémů v horách, na časovém vývoji i charakteru sukcesních procesů za velkoplošných disturbančních jevů,
- nesejde jim ani na přírodních procesech jako možných přírodních živlech pro obce, obyvatelstvo, návštěvníky i infrastrukturu okolní kulturní krajiny v běhu dalších generací a staletí,
- jde paradigmaticky o „strašení lesníků“ nevýznamnými krajinoformujícími funkcemi lesa,

je nutno konstatovat, že se vyvinula situace, kdy se legislativa ochrany přírody, mající na zřeteli jen ji samu v kulturní krajině, dostává do střetu s legislativou životního prostředí (Krečmer 2007, 2009). Pak ovšem je nutné velmi bedlivě a komplexně zvážit přírodovědné paradigma či uplatňovanou doktrínu bývalého vedení MŽP ČR jako rizikovou vizi pro krajinu České republiky. A tento její charakter měl by být předem jasně deklarován a petrifikován v právním řádu včetně otázek sociokulturních, sociálních, technických a národohospodářských, s takovou doktrínou spojených – včetně odpovědnosti za předpokládaný průběh přírodních procesů v čase.

Tak by se omezila možnost např. mnoho let odmítat možnost vzniku velkoplošných disturbancí lesů NPŠ žírem kůrovců, a to přes jasná a standardními vědeckými argumenty dokládaná fakta. Není-li to kalamitou pro dílčí obory přírodních věd, je to obrovský, jakoby nepovšimnutý problém možných rizik ze ztráty funkcí lesa v krajině (Krečmer, Vovesný, Zahradník 2011), i když „Šumava zůstane zelená“. Environmentální paradigma pro NPŠ klade důraz na trvalé uchování lesních ekosystémů. Ostatně NPŠ se měl stát objektem modelování nejen přírodních vztahů les–kůrovec, ale i vývoje lesních ekosystémů v rozličném managementu (Braniš 1997). To se však nestalo, přírodovědné paradigma dalo na „konečného řešení“ vize NPŠ v souladu s potřebami dílčích oborů přírodních věd (Šantrůčková et al. 2010, 2011). Tak zůstává stranou, že se také – bezděčně, bez uvážení – utvářejí bez náležitých podkladů vztahy nejen silně změněných lesních porostů i lesních stanovišť s životním prostředím krajiny jako dílo přírody z hlediska hlubinné ekologie „vždy jen dobré“. Uprostřed kulturní krajiny to v ideologicky zformovaném světovém názoru představuje jedině možnou pravdu a jediný cíl pro vědu – jinakost je zrada a škůdcovství, jak to známe ze zpolitizovaného zákulisí kauzy NPŠ (Krečmer 2009, 2010).

Lze chápat, že měřítko disturbance lesů vyšších poloh na Šumavě asi zaskočilo nadšence po léta tvrdící, že k ničemu takovému nemůže dojít. Lze rozumět, že přechod k ochraně přírodních procesů propagandisticky pomáhá zatušovat protikladnost původní právní normy s úkoly pro Správu NPŠ tak, aby se pokračovalo s vervou v doktríně výlučně přírodovědného paradigma v doprovodu spektaklů a tyátrů a bez nepříjemných konotací s odpovědností státních orgánů.

Myslím, že je načase zaměnit nekonečné spory, propagandu a nadšenecký folklór za práci nad standardními vědeckými argumenty – pokud stav ducha naší postmoderní společnosti – milující tyátry a nikoli šedou exaktnost vědy – takový postup dovolí.

Litaratura:

- 1) Šamonil P., 2010: Šumavské smrčiny to na sebe řekly. Lesnická práce, 89, č. 11; 41.
- 2) Zrzavý J., 2011: Korespondence u autora.
- 3) Braniš M., 1997: Národní park jako objekt moderování přírodních vztahů les –kůrovec. In: Sborník referátů celostátní konference Kůrovcová kalamita – střet názorů, Písek 28.-29. 8. 1997. Matice lesnická, Písek 1997; 28-31.
- 4) Jeník J., 2011: Otevřený dopis představitelům CZ-IALE. 1 strana
- 5) Krečmer V., 2007: Dva rozporné pohledy na management lesů Národního parku Šumava. Pohled ochrany přírody a pohled ochrany životního prostředí. In: Šumava – zelená střecha Evropy II. Sborník referátů konference 20.9.2007 v Srní. Občanské sdružení Šumava 21 a Česká lesnická společnost, Praha 2007; 4-12.
- 6) Krečmer V., 2009: Lesní hospodářství v právních souvislostech s ochranou životního prostředí a ochranou přírody. Nakl. Lesnická práce, Kostelec n. Černými lesy 2009, II. doplněné vydání; 83 strany.
- 7) Krečmer V., 2010: Kauza NP Šumava po dvaceti letech. Působí lýkožrout udržitelně? EKO, Ekologie a společnost, 21, č. 6; 5-7.
- 8) Krečmer V., Vovesný J., Zahradník P., 2011: Ke smyslu ochrany lesů národních parků. Úvaha nad prací Expertní pracovní skupiny hejtmanů Jihočeského a Plzeňského kraje v kauze managementu lesů NP Šumava. Nakl. Fortuna, Praha; 40 stran.
- 9) Otevřený dopis účastníků 2. evropského kongresu biologie ochrany přírody (ECCB) k situaci v národním parku Šumava. Účastníci speciální sekce, zaměřené na problém kůrovce na Šumavě. European Congress of Conservation Biology, Praha, 1.-5. září 2009, Živa, 57 (95), 2009, č.5; strana LXXXVI.
- 10) Šantrůčková H., Vrba J. et al.: Co vyprávějí šumavské smrčiny. Průvodce lesními ekosystémy Šumavy, Správa NPŠ a CHKO Šumava, Jihočeská univerzita a Česká společnost pro ekologii. Vimperk 2010; 153 strany.
- 11) Šantrůčková H., 2011: Dopis představitelům vlády a parlamentních stran, Česká společnost pro ekologii, Č. Budějovice. 2 strany.
- 12) Adam D., Vrška T., 2009. Významné lokality přirozených lesů. Important Localities of Old-growth Forests. In: Atlas krajiny České republiky. Praha, MŽP ČR a Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v.v.i., 209 stran.

Kontaktní adresa:

Ing. Vladimír Krečmer, CSc. emeritní předseda České bioklimatologické společnosti (ČBkS 1992-1998) a Národního lesnického komitétu (NLK 1997-2005), čestný člen ČAZV, ČBkS a České lesnické společnosti.

Na Loukoti 20, 160 00 Praha 6

Tel:235 358 116

v.krecmer2@seznam.cz

Sociálně-ekonomické dopady vzniku NPŠ a vývoje stavu lesů na jeho území

Luděk Šišák, Roman Sloup

Fakulta lesnická a dřevařská

Česká zemědělská univerzita v Praze

Úvod

Při analýze dopadů vývoje lesů na území dnešního Národního parku Šumava (NPŠ) a v jeho okolí zapříčiněného antropogenními faktory, ne tedy přírodou, ale konkrétními činnostmi konkrétních institucí a osob, je třeba v první řadě uvést a analyzovat plnění základních záměrů Nařízení vlády č. 193/1991 Sb. (dále jen „NV“), kterým byl zřízen Národní park Šumava. Letos si tak připomínáme a bilancujeme hezké dvacetileté výročí života NPŠ a života lesů v něm. A můžeme bilancovat i to, jak krásně minulé vedení NPŠ a MŽP spravovala lesy v NPŠ, a to navzdory častým „ignorantským“ výhradám lesnického stavu, „nechutným“ poukazováním na rizika a jejich „fachidiotismem“, když jedinou pravdu měla a jistě dosud má známá „skupina vědců“ a „zelených“, v souvislosti se Šumavou nyní „hnědých“, nevládních organizací. Jen kdyby měli ti „jediní praví“ odborníci a nevládní organizace ještě více prostoru a možností, to by všem lesníkům a přírodním ignorantům ukázali. Nu, bilancujme tedy vše, co hezkého konkrétní vládní i nevládní instituce a osoby přinesly lesům NPŠ a v jeho okolí, co pěkného přinesly lidem, a jak naplňovaly záměry NV z roku 1991.

NPŠ a osoby jej spravující z MŽP a NPŠ, a osoby jej ovlivňující z nevládních organizací, dostaly do vínku od naší společnosti, občanů ČR a obyvatel Šumavy především hezké hluboké produkční zelené kulturní lesy, s výrazným dospělým stromovým patrem, které mělo podstatný vliv na funkce lesa a životní prostředí z nich sestávající. Dostaly do rukou lesy tvořící krásy šumavské krajiny a zejména typický vzhled krajiny, lesy chránící přírodní prostředí do tak velké míry, že z hlediska ekologů a ochránců přírody nebylo možné národní park nevyhlásit. A to i přes fakt, že lesy na Šumavě byly obhospodařovány po staletí lesníky, s důrazem na zajištění chleba vezdejšího, tj. na produkční funkci, avšak hospodařili tak polyfunkčně, že přírodní prostředí v těchto lesích přitahovalo návštěvníky i přírodovědce k Šumavě jako magnet. Leč byly to lesní porosty z neuvěřitelných 87 procent nepřirodní, monokulturní, stejnověké a nepůvodní. Ale právě proto NV zahrnovalo opatření na další postupné posilování biodiverzity lesa a jeho ekosystémové stability.

Naplňování záměrů Nařízení vlády č. 193/1991 Sb.

V § 2, odst. (1) předmětného NV se uvádí, že posláním národního parku je uchování a zlepšení jeho přírodního prostředí, zejména ochrana či obnova samořídících funkcí přírodních systémů, přísná ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, zachování typického vzhledu krajiny, naplňování vědeckých a výchovných cílů, jakož i využití území národního parku k turistice a rekreaci nezhoršující přírodní prostředí.

K uvedenému je nutno říci, že ovšem masovou devastací horního stromového patra na obrovských územích v NPŠ, způsobené rozhodnutím příslušných osob nechránit kulturní lesy proti kůrovci, jistě nedošlo k uchování ani ke zlepšení přírodního prostředí, ba ani k obnově samořídících funkcí. Nebyl zachován typický vzhled krajiny, ten byl naopak zničen na velkých územích. Oproti době vzniku NPŠ, krajiny zelené bez rozsáhlých bezlesí, s významným podílem horního stromového patra, podstatným pro plné fungování lesního ekosystému, máme po 20 letech na velkých územích Šumavu hnědou a bez lesních porostů. Aktivita konkrétních institucí a osob v NPŠ nejen že nepůsobily ve shodě s § 2 výše uvedeného Nařízení vlády (NV), ale proti němu.

V odst. (2) se uvádí, že hospodářské a jiné využití národního parku musí být podřízeno zachování a zlepšení přírodních poměrů podle odstavce 1. Ani v tomto případě nelze devastaci horního stromového patra na rozsáhlých územích a vznik bezlesí, způsobené antropogenní činností, konkrétními rozhodnutími a aktivitami konkrétních institucí a osob úmyslně lesní ekosystém v NPŠ nechránit, považovat za zlepšení přírodních poměrů. Naopak činnost zodpovědných subjektů působila přímo i proti tomuto ustanovení NV.

V § 9 odst. (1) je uvedeno, že cílem všech opatření v lesním hospodářství národního parku je dosažení přirozené skladby porostů zcela odpovídající danému stanovišti. V odst. (2) v lesích národního parku se hospodaří podle schváleného lesního hospodářského plánu zpracovaného v souladu s posláním národního parku (§ 2). V odst. (3) se uvádí, že v lesních hospodářských plánech na území 1. zóny se uplatňují jen pěstební a těžební zásahy dohodnuté s orgánem státní ochrany přírody, kteří zajišťují udržení nebo obnovu samořídících schopností lesního ekosystému, při omezeném využití technických prostředků. Je zakázáno používat pesticidy, průmyslová hnojiva a skladovat chemické přípravky jakéhokoliv druhu s výjimkou mimořádných okolností a nepředvídaných škod, kdy je nutno učinit potřebná opatření, a to po předchozím souhlasu orgánu státní ochrany přírody.

V rozporu s NV v § 9 nebylo cílem všech opatření dosažení přirozené skladby porostů zcela odpovídající danému stanovišti. Ba právě naopak, opatření vedla k likvidaci horního stromového patra, dospělých porostů, na obrovských plochách, přičemž tam, kde se porosty zmlazují, není dosahována přirozená skladba porostů. Právě naopak v rozporu s § 9 se na mnoha místech porosty neobnovily vůbec. Tam, kde se obnovují, pak opět převážně monokulturně smrkem, který je nepůvodní. Pěstebními zásahy včetně ochrany lesa proti kůrovci nedošlo k udržení nebo obnově samořídících schopností lesního ekosystému. Naopak, na obrovských plochách došlo k podstatnému zhoršení samořídících schopností lesního ekosystému a na mnoha místech k dlouhé mnoha desetiletí trvající likvidaci těchto schopností. I zde tedy konkrétní instituce a osoby jednaly podle odst (1) § 9 proti předmětnému NV.

V odst. (4) § 9 se uvádí, že v lesích na území 2. a 3. zóny se hospodaří podle schváleného lesního hospodářského plánu; v zájmu ochrany genofondu se podle potřeby může prodloužit doba obmýti a délka obnovní doby. Při obnově porostů je nutno zajistit a využívat především přirozenou skladbu dřevin a přirozenou obnovu lesa. Připouští se použití běžné těžební technologie s vyloučením těžkých těžebních strojů.

V důsledku úmyslného antropogenního rozhodnutí nechránit kulturní lesní ekosystém v NPŠ proti devastujícímu vlivu kůrovce nemohlo být naplněno ani ustanovení v odst (4) § 9 na mnoha místech. A bylo tak konkrétními skutky institucí a osob zabráněno vzniku přirozené skladby dřevin a přirozené obnově na dlouhá budoucí období.

Z uvedeného je zřejmé, že konkrétní instituce a osoby, které převzaly fungující kulturní lesní ekosystém v NPŠ, na mnoha lokalitách a na dlouhou dobu postupovaly proti předmětnému NV. Otázkou je, zdali bylo a je dané NV pouze balastem bez jakékoliv závaznosti, a nemusí být dodržováno? V civilizovaném a právním státě platí, že vládní normy, mezi něž rozhodně patří NV, musí zodpovědné instituce a konkrétní osoby dodržovat, a jsou zodpovědné za jeho porušování z hlediska právního i hmotného. Ale v zemi spravované tak, jako Česká republika se zřejmě žádná nařízení dodržovat nemusí? Pak je třeba se proti takové zvlí bránit, a to příslušnými žalobami postižených institucí a osob, nejlépe pak ne u českých nedůvěryhodných zpolitizovaných soudů, ale u soudů Evropské unie (EU), aby je chránily před vlastními vládními i nevládními institucemi, když jinak to již není zřejmě možné. Už snad pouze soudy EU mohou zajistit účinnou ochranu zájmů obyvatel proti nezákonným činnostem institucí a osob tohoto státu. Jistě by se k žalobám připojily i postižené zahraniční subjekty.

Vrátíme-li se k uvedenému NV, pak je zřejmé, že původním cílem zřízení národního parku nebylo rychlé převedení jeho podstatné části do bezzásahových zón, což nepožaduje ani zákon o ochraně přírody a krajiny, ale naopak se počítalo s tím, že i v prvních zónách budou prováděny zásahy ve prospěch uchování a zlepšení prostředí. Zároveň bylo připuštěno, že mohou nastat mimořádné

okolnosti, při kterých bude možné použití mimořádných opatření (podle prohlášení České lesnické společnosti (ČLS) ze dne 16.8.2011).

Nutno dodat, že pro účelovou devastaci lesů na obrovských v NPŠ byly politicky zneužity nanejvýše čisté zájmy a úmysly v ochraně přírody a hysterická podpora, kterou poskytovala masmédiá jednání vládních a nevládních institucí a osob proti danému NV v ČR. Mnohé vědecké a lesnické kruhy již od samotného počátku kritizovaly daná devastací opatření a argumentovala v praxi prověřenými lesnickými vědeckými poznatky o důsledcích devastacích opatření v lesních porostech, nemajících s reálnou ochranou přírody na mnoha místech NPŠ nic společného. Jejich názory byly však masmédiu přehlíženy a doslova bojkotovány, lesnická praxe i věda diskriminována, vysmívána, diskreditována až skandalizována všemi možnými propagandistickými prostředky v ČR.

V prohlášení ČLS se uvádí mj., že v důsledku nedodržení původních záměrů NV a vzhledem k české cestě aplikovaných zásad platných pro národní parky dle kategorizace IUCN, došlo k vytvoření rozdrobených bezzásahových zón bez ohledu na platnou zonaci národního parku. V letech 2007 – 2010 po kalamitě Kyrill došlo ke gradaci kůrovců v rozsahu, který nemá historické obdoby na Šumavě, ale i v celé České republice, tímto došlo a stále dochází k nevratným změnám na přírodním lesním prostředí Národního parku Šumava. V prohlášení se zdůrazňuje, že k převodu do režimu bezzásahovosti došlo bez jakéhokoliv posouzení vlivu tohoto záměru na zásadní změnu původního managementu na životní prostředí, jen na základě návrhu ředitele Národního parku ing. Krejčího, schváleného tehdejším ministrem životního prostředí Martinem Bursíkem! Rovněž nezasahování proti kůrovci v NPŠ po kalamitě Kyrill bylo kritizováno lesnickými kruhy.

V souvislosti s uvedenou situací je třeba říci, že sám zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a jeho prováděcí předpisy neobsahují nic, co by napomáhalo šíření kůrovce. Problém je, že si tyto předpisy někteří ekologové vykládají po svém. Sám Zákon č. 114/1992 Sb. na celém území ČR chrání mimo jiné krajinný ráz, významné krajinné prvky, územní systémy ekologické stability krajiny, vodní poměry. Tyto jsou však právě naopak těžce poškozeny zničením horního stromového patra lesů na Šumavě. Tedy aktivity osob a institucí působily proti danému zákonu.

NPŠ byl vyhlášen na území z velké části (83%) porostlém nepřírodními lesy. Riziko jeho napadení a ničení kůrovcem a jinými škůdci bylo vysoké. Zakladatel NPŠ prozíravý a objektivní ministr životního prostředí, ekolog I. Dejmál předpokládal dlouhou přechodnou dobu asi 200 až 300 let, než bude dosažen cílový stav, kdy dění v NPŠ budou moci regulovat v zásadě jen přírodní procesy.

Procesy, jejich příčiny a důsledky po vzniku NPŠ

Lesní porosty, jejich podstatné horní stromové patro, byly úřednickým škrtem pera bez ohledu na realitu administrativně převedeny do NPŠ jako ekologicky „cenné části“, a tak byl uměle vyroben „národní park“. A stalo se, že již do 20 let od vzniku NPŠ, což je v životě lesa velmi krátká doba, jsou na obrovských plochách rozvráceny a ničeny lesní porosty prostřednictvím kůrovců extrémně přemnožených ne panenskou přírodou, tedy přirozeným procesem mimo člověka, ale právě naopak uměle, antropogenně namnožených člověkem.

Lesní ekosystém byl na velkých plochách v NPŠ úmyslně destabilizován a zničen působením a spolupůsobením konkrétních institucí osob prostřednictvím kůrovců. Kůrovci zde totiž nejsou tak jako v pralese zejména přírodním faktorem, stojícím mimo člověka, ale jsou v nepůvodních kulturních lesích především nástrojem člověka. Kůrovci byli v lesích na území NPŠ úmyslně v takovém extrémním rozsahu, v jakém tam byli a jsou, člověkem záměrně vyrobeni, vyprodukováni, byť jako nechtěný vedlejší produkt, negativní externalita, když tam byly vysázeny uměle rozsáhlé stejnověké a monokulturní porosty smrku, a to ještě do značné míry nepůvodního. Je pravdou, že se na některých místech smrk zmlazuje, ale zase ten nepůvodní. Člověk věděl o tom, že si tímto způsobem vyrobil, tedy uměle nesmírně namnožil kůrovce, ale i jiné škůdce lesa, a o

tom, že proti nim zase na oplátku musí les chránit, neboť jinak nepřírozený lesní ekosystém kůrovec zničí.

Ničení lesních porostů je tedy důsledkem ne čistých přírodních procesů, nýbrž důsledkem úmyslného antropogenního rozhodnutí proti kůrovcům „údajně nejcenější“ lesní ekosystémy v NPŠ nechránit a tím zlikvidovat horní stromové patro, dospělé porosty, na mnoha místech změnit lesní ekosystémy v ekosystémy nelesní a totálně tak změnit krajinný ráz. Není pravdou, že o tom zodpovědné instituce a osoby nemohly vědět, či nevěděly. Byly dostatečně informovány českou lesnickou vědou a praxí již od samého počátku.

Les na mnoha místech v NPŠ přestal a přestává plnit na danou dobu své funkce v životním prostředí – funkce environmentální, tzv. mimoprodukční, když produkčních jsme se předtím škrtem úřednického pera vzdali ve prospěch lepšího plnění funkcí environmentálních, spíše však pouze jedné z nich, a to funkce přírodoochranné. Nejedná se už zdaleka „jen“ o tzv. první zóny NPŠ, ale i druhé zóny a další, a samozřejmě o další území zcela mimo NPŠ. A to již není jen paradox, ale zřejmě protiprávní jednání, na které je nutno se ozvat a podat žaloby na porušení práva a devastaci životního prostředí obyvatel.

Je zřejmé, že dlouhodobě dochází k velkoplošnému rozpadu dospělých porostů a narušení krajinného rázu, kvůli kterému byl mimo jiné národní park zřízen VN v r. 1991. V neposlední řadě dochází i k ohrožení biotopů řady druhů živočichů, rostlin a hub vázaných na trvalou existenci dospělého stromového patra v podmínkách Šumavy. Nemůže být naplňován ani plán péče o národní park, který počítá s postupnou obnovou nepůvodních porostů s využitím podrostního způsobu, který je na holinách a v odumřelých lesích neaplikovatelný.

Dochází k porušení závazku České republiky k Programu ochrany přírody Natura 2000, kterým je zajistit ochranu těch druhů živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť, jež jsou z evropského pohledu nejcenější, nejvíce ohrožené, vzácné či omezené svým výskytem jen na určitou oblast. Odumřením dospělého stromového patra na souvislých plochách bude postižen například tetřev hlušec, datlík tříprstý, ale i jiné, v dospělém lese běžné druhy – například křivka obecná, živící se semeny plodících smrků.

Dále může v důsledku narušení stability klimatu a narušení vodního režimu dojít i k ohrožení rašelinišť, k jejichž ochraně se Česká republika zavázala v rámci Ramsarské úmluvy. Toto riziko nebylo rovněž nikdy posouzeno, přitom je známo, že odumření lesů na velkých plochách má přímý dopad na schopnost zadržovat vodu v krajině, čímž může dále dojít ke zvýšení rizik povodní nejen po srážkách, ale i v důsledku zrychleného tání sněhu na odlesněných plochách na Šumavě.

Až do poměrně nedávné doby jsme v souvislosti s ponecháním části lesů přírodním či přirozeným procesům uvažovali především o jejich vývoji k jakémusi přírodě bližšímu stavu. Po vzniku NPŠ však nově vstoupil do hry fenomén totální destrukce lesů, lesních ekosystémů a jejich převod na kratší, ale i velmi dlouhou dobu na ekosystémy nelesní. To mělo být původním záměrem zřízení NPŠ, zejména jeho prvních zón? O tom se takto jednalo při zřizování NPŠ? Tak byly informovány orgány, zodpovědné za zřízení NPŠ a česká veřejnost, která zaplatila a platí odnětí produkční funkce lesa v prvních zónách a její výrazné omezení v dalších lokalitách v miliardových částkách? S tím dané orgány a veřejnost souhlasily? Je to ten správný ekologický vědecký experiment? A byl posouzen vliv těchto činností na devastaci lesů v NPŠ, na výrazné zhoršení až likvidaci mimoprodukčních, environmentálních, funkcí lesa, na životní prostředí, klimatické poměry, ovzduší, povrchové a podzemní vody, půdu, funkčnost a stabilitu ekosystémů (jak jinak v mnoha případech vyžadují zákony? Byl tento vliv schválen a kdy a kým jmenovitě? Kolik tento experiment stojí a kdo jej platí? Jak si utáhneme opasky a kolik si můžeme dovolit zaplatit? Zlepšilo se tím přírodní prostředí? Zlepšilo se tím životní prostředí, nebo právě naopak?

Společenské sociálně-ekonomické dopady rozhodování o lesích v NPŠ

Ovšem přírodní zdroj není zadarmo – to jen u nás v tomto smyslu přetrvává neudržitelné ekonomické myšlení z minulosti. Kdo tuto ztrátu společnosti zaplatil? Již v roce 1999 jsem publikoval zjištění, že při dané tehdejší výměře prvních zón jsme se vzdali v rámci ČR jednorázově minimálně zhruba 2,8 mld. Kč v objemu produkce v tehdejších cenách, nebo 2,3 mld. Kč v ceně stávajících zásob vysoce ekologické a trvale obnovitelné suroviny, nebo produkčního majetku v tehdejší úřední ceně na úrovni opět rámcově kolem 2,3 mld. Kč. O podstatnou část této hodnoty bylo ovšem ochuzeno zejména dané území v NPŠ a jeho obyvatelé, s čímž souvisela pracovní místa a příjmy zaměstnanců a obcí.

Jedině přijatelnou kompenzací za tuto ztrátu na takovéto úrovni mohlo být pouze razantnější plnění mimoprodukčních environmentálních funkcí lesa, tj. pozitivních externalit lesa a totální zlepšení životního a přírodního prostředí, zkvalitnění lesních ekosystémů a jejich přiblížení k přírodnímu stavu, zlepšení či alespoň zachování krajinného rázu, kvůli nimž byl NPŠ zřízen. Jaký je však výsledek? Právě opačný.

Jsou likvidovány a zlikvidovány jak produkční, tak mimoprodukční funkce lesa, závislé do značné míry na horním stromovém patře. Zničen a destabilizován je na daných místech les, záměrně jsou člověkem zničeny mimoprodukční funkce lesa prostřednictvím kůrovce, namnoženého ne panenskou přírodou, ale uměle, nepřírozeně, člověkem. Pak ten les, o to více přímo národní park, nutně musel být chráněn člověkem proti člověku, tedy proti člověkem zapříčiněnému devastačnímu prostředí. Les a lesní pozemky tak byly v těch místech na několik let, ale i na nesmírně dlouhou dobu odňaty de facto plnění funkcí lesa.

Konkrétní zodpovědné instituce a osoby zlikvidovaly velkou část údajně nejcennějších lesních porostů v horním stromovém patře a v mnoha případech výrazně zhoršily či na mnoho desítek let zabránily obnově lesa. Namnožením kůrovce a jeho přesunem do dalších částí NPŠ mimo I. zóny a dokonce mimo NPŠ ničení horního stromového patra pokračuje dál, což podstatně zhoršuje funkce lesa i na těchto velmi rozsáhlých územích. Jedná se např. o následující funkce lesa:

- vodohospodářské (kvalita vody, kvantita vody, srážkoodtokové poměry v krajině, maximální a minimální průtoky ve vodotečích, a to nejen na vodohospodářsky nejcennějších územích, jako je CHOPAV, perimetry vodárenských nádrží a zdrojů pitné vody), ale i mimo ně,
- půdoochranné (protierozní, ukládání erodovaných částic půdy v krajině a zejména v infrastruktuře krajiny, aj.) zvláště na introskeletových stanovištích,
- zdravotně-hygienické - tj. zejména rekreační (kvalita duševní i fyzické rekreace, relaxace, včetně estetických prvků, aj.),
- produkce a sběr lesních plodin (zejména hub, bobulovin, léčivých rostlin),
- klimatické - vázání uhlíku (který je hnilobnými procesy a devastací horního stromového patra a dřeva do ovzduší naopak uvolňován), aj. nejen globální, ale i lokální vlivy (působící na mezo- i mikroklima).

Tím dochází k výrazné újmě na životním prostředí obyvatel a uživatelů daných částí krajiny, a to v nezanedbatelné míře i daleko mimo NPŠ.

Les totiž plní své funkce nejen prostřednictvím lesní půdy, ale primárně především prostřednictvím lesního porostu, přičemž dominantní funkci nemají semenáčky nebo mladé stromky, ale zejména starší stromy a keře o určité hustotě. Pokud dojde k jejich likvidaci na obrovských plochách, což se v NPŠ děje (nejsou to mozaikovitě plochy po jednotlivých odumřelých starých stromech či skupinkách stromů), pak dochází, jak bylo uvedeno, k poškození funkcí lesa a zejména k újmě na životním prostředí pro obyvatele a uživatele daného území.

Plně souhlasím s prohlášením ČLS, že jedinou možností je urychleně zastavit existující kůrovcovou kalamitu v NPŠ (v jejímž důsledku dochází k rozsáhlé destrukci zachovalých lesů na Šumavě) s využitím všech poznatků lesnických vědních disciplín a praxe, především ochrany lesa, a tím

snížení výše nezbytných těžeb na minimum. Jedině tím se vytvoří dostatečný časový prostor pro následnou diskusi o dalším směřování Národního parku Šumava a schválení široce akceptovatelného zákona o Národním parku Šumava tak, jak to požaduje zákon o ochraně přírody a krajiny již od roku 1992. V opačném případě, tj. při pokračování kůrovcové kalamity, v relativně krátkém časovém období dojde k odumření většiny lesů v NPŠ, vzniku dalších rozsáhlých kalamitních holin a diskuse o další existenci či neexistenci NPŠ již bude zbytečná, protože nebude co chránit.

Přestanou totiž de facto, a kdoví jestli už nepřestaly existovat na velkých územích v NPŠ důvody, pro které byl NPŠ původně zřízen. I když úředně na papíře jistě jakýkoliv národní park existovat může v rozporu s realitou, tak jako cokoliv. Když jsem asi před deseti lety na jednom semináři argumentoval, že takovým způsobem péče, jaká se měla v NPŠ prosazovat, bude na velkých územích v NPŠ převeden lesní ekosystém v nelesní, byl jsem poučen od jednoho bohorovného a moudrého ekologa, že „i neles je příroda pane kolego“. Ano, ale i to je lesníkům známo po staletí.

Nic není zadarmo, všechno něco stojí. A to platí zvláště v tržní ekonomice! K uvedenému je třeba říci, že jde zejména o čas a o další akcelerovaný růst již tak obrovských škod a újem ve finančním vyjádření při dalším nekonání v ochraně lesa proti kůrovci, a to zejména mimo první zóny v NPŠ! Otázkou tedy je, co se stane, až se postižené zájmové skupiny obyvatel celé České republiky a zejména obyvatel v příslušné části Šumavy na daných katastrálních územích, a to možná nejen na české straně, začnou konečně emancipovat a hájit důrazně také své zájmy. A začnou hromadně žádat, a to zřejmě nevyhnutelně soudně, podáváním žalob, a možná ne jen u českých soudů, o masivní náhrady za újmy a škody způsobené jednak na životním prostředí zhoršením funkcí lesa činností příslušných institucí a osob, jednak za zhoršení tržních hodnot svých majetků, způsobené konkrétními rozhodnutími a spolurozhodnutími konkrétních zodpovědných orgánů a osob v ČR.

Dané funkce lesa se peněžně hodnotí v mnoha zemích světa a rovněž u nás již poměrně dlouhou dobu, existují různé metodiky, v principu však všechny oceňují tzv. „mimoprodukční“ environmentální funkce lesa a újmy na nich velmi vysoko, mnohonásobně výše, než hodnotu produkčních funkcí lesa. V případě postižených území NPŠ a okolí se jedná jistě o mnoho, na širším území mimo NPŠ, i desítek miliard Kč. Jakmile začnou obyvatelé a uživatelé dané části krajiny, možná i mimo ČR, uplatňovat svá práva na náhradu škod a újem a začnou žádat finanční náhrady za újmy na svém životním prostředí, budou se hledat konkrétní viníci a spoluviníci, kteří budou platit náhrady za zhoršení životního prostředí způsobené ne přírodou, ale člověkem, zničením horního stromového patra v důsledku rozhodnutí konkrétních orgánů, institucí a osob, na velkých lesních územích, a na mnoha místech dokonce převodem lesního ekosystému v nelesní na několik let až mnoho desítek let. Skutečně se důsledky projevují, jak je vidět, nejen v I. zónách NPŠ, ale zejména mimo ně a dokonce mimo území NPŠ. Jsem toho názoru, že tam ani legislativně nemá žádná osoba v ČR právo likvidovat horní stromové patro lesa v důsledku svého rozhodnutí v jiné části lesa nezasahovat proti škodlivým činitelům, tím spíše nebezpečným kalamitním, a postupuje proti zákonům.

Diskuze a závěr

Původně jsem předpokládal, když byl tvořen NPŠ, že náhradou pro společnost za odnětí produkční funkce lesa v hodnotách řádu miliard Kč na daném území, čili za tuto společenskou újmu, budou o to více zvýšeny společenské hodnoty zlepšením plněním jiných funkcí lesa, netržních, environmentálních, včetně funkce přírodoochranné. Protože jsou však lesní porosty devastovány, a to i mimo NPŠ, dochází nejen k redukci hodnoty produkčních funkcí lesa, ale navíc k výrazné redukci hodnoty environmentálních funkcí lesa. Pro společnost v ČR vznikla tedy a dále se zvyšuje, spíše akceleruje, celkově jednoznačná vysoká společenská hodnotová ztráta v řádu minimálně mnoha miliard, spíše však na širším území desítek miliard Kč.

Nejedná se pouze o výše uvedené reálné riziko obrovské náhrady za újmy ze zhoršení životního prostředí obyvatelům a uživatelům postižených částí krajiny, ale navíc jde zřejmě rovněž o riziko velmi významné finanční náhrady konkrétním soukromým majitelům a pravděpodobně i obcím za znehodnocení jejich majetků a marně vynaložených nákladů snížením jejich tržních cen na daném území, a obecněji zhoršením ekonomiky na daném území, zapříčiněné zhoršením životního prostředí a krajinného rázu, kvůli jehož zachování dokonce NPS nařízením vlády ČR vznikl.

Z uvedených důvodů je nutno žádat o uplatnění práva jak českého tak mezinárodního, zejména EU, hradit újmy a škody a urychleně přijmout zásadní opatření na úrovni zodpovědných institucí a osob v ČR, které zamezí dalšímu šíření a růstu škod a újem. Těch škod a újem, které byly způsobeny zejména šířením kůrovce zapříčiněným konkrétními institucemi a osobami s podezřením na protiprávní jednání ve svých důsledcích na majetku a životním prostředí ve výše uvedeném smyslu. V dané souvislosti je nutno řešit zcela jednoznačně zodpovědnost konkrétních osob a institucí, a příslušné náhrady za újmy a škody již způsobené, a případné újmy a škody budoucí.

Příspěvek byl zpracován v rámci řešení výzkumného projektu NAZV č. QI92A197 „Ekonomická a sociálně-ekonomická efektivnost a perspektivy existence a pěstování lesa nízkého v měnicích se přírodních a společenských podmínkách ČR“

Kontaktní adresa:

Prof. Ing. Luděk Šišák, CSc.

Ing. Roman Sloup Ph.D.

Fakulta lesnická a dřevařská

Česká zemědělská univerzita v Praze

Email: sisak@fld.czu.cz

sloup@fld.czu.cz

Ekologie jako byznys na Šumavě

Roman Sloup, Václav Kupčák

Fakulta lesnická a dřevařská

Česká zemědělská univerzita v Praze

Úvod

Národní park Šumava byl vyhlášen 20. 3. 1991, nařízení vlády ČR č. 163/1991 Sb. Jak je uvedeno i na oficiálních internetových stránkách, tak Národní parky (NP) jsou území, kde se můžeme naučit mnohé o fungování přírodních zákonitostí, principů evoluce a schopnosti adaptace přírody. Také to, že by národní park Šumava měl chránit typické ekosystémy střeoevropské horské krajiny, zejména lesy, ledovcová jezera, rašeliniště a horské louky, včetně všech jejich vývojových stádií a má zajistit ochranu přirozených přírodních procesů v souladu s celosvětovým posláním národních parků, a zároveň poskytuje dostatek prostoru pro aktivní ochranu druhové a genetické rozmanitosti. Bohužel již několik staletí byla Šumava hospodářsky využívána a vzhledem i k předchozím kalamitám v minulosti a hospodářskému využití se především jedná a smrkové porosty. Z toho důvodu by se také k tomuto národnímu parku mělo i přistupovat a neměl by být jen důvodem získávání financí pro některé nestátní neziskové organizace či jiné organizace, které profitují na „výzkumu“ či jiných aktivitách které v NP budou provozovat. Lesníci se již po několik generací zasloužili a přenechání Šumavy ve stavu, který umožnil právě její vyhlášení jako národní park, ale jak se začalo ukazovat, tak se pravděpodobně nejednalo dle našeho názoru nejšťastnější krok, protože si asi zakladatelé ani lesníci při zřízení nepředstavovali, že bude při 20 výročí jeho založení ve stavu, který dnes řešíme. I například starostové obcí ve snaze pomoci opravdu svému životnímu prostředí požadovali uplatnění opatření proti nečinnosti ministra životního prostředí, a to ve snaze zamezit kůrovcové kalamitě po orkánu Kyrill, ale ani jim nebylo vyhověno, i když se jednalo o jejich blízké okolí.

Finanční toky pro nestátní neziskové organizace

Finance, potřebné k uvedení těchto environmentálních předpokladů do praxe, musí někdo uvolnit a někdo jiný čerpat. Nestátní neziskové organizace (NNO) nevytvářejí zisk, který by mohli přerozdělit mezi své členy. Samozřejmě ale část prostředků skončí ve formě odměn pro její členy či na platby „různých služeb“. Zahrnují občanská sdružení, nadace, obecně prospěšné společnosti, nadační fondy. Především počet občanských sdružení roste jak houby po dešti. Zatímco v roce 1990 jich v ČR působilo 3880, v roce 2010 již 71 000. Jejich aktivity musejí být samozřejmě dotovány. Zdroj dotací je doslova nevyčerpatelný: města, kraje, ministerstva, dotace EU a její operační programy, nadace, nadační fondy, právnické i fyzické osoby. I v čerpání dotací je český člověk nepřekonatelný. Na tentýž program dokáže finančně vyčerpat mnohé donátory. A to jen proto, že dotační politika státu mu tyto možnosti poskytuje. Vše je naprosto legální. Zatímco v jiných oblastech se výrazně seškrťávají rozpočty, tak v této oblasti zatím asi výrazně méně. Navíc některé z nich se snaží i o co největší mediální zviditelnění i za pomoci tzv. „dobrovolníků“, kteří jsou za svou „dobrovolnost“ v některých případech placeny. Především Hnutí Duha se mediálně ukazuje na Šumavě, a proto se příspěvek věnuje jejímu financování. Je zřejmé, že i přes hospodářskou krizi má k dispozici stále více finančních prostředků.

Financování hnutí Duha

Od ministerstev, krajů, nadací, Národního parku Šumava, hornorakouské vlády získalo občanské sdružení Hnutí Duha v letech 2006-2009 více než 30 milionů Kč (30 256 000,-Kč).

Ministerstvo životního prostředí v souhrnné zprávě uvádí: „Hnutí Duha obdrželo od roku 2000 do roku 2010 celkem 12,4 milionu Kč., Hnutí Duha Olomouc 2,4 mil.Kč a Hnutí Duha Brno

148tis.Kč. Celkem tedy 15 milionů Kč. Pro příští léta mají v pokračujících projektech včetně operačního programu Životní prostředí už dnes přislíbeno celkem 10,5 mil. Kč. Z toho na pět projektů vydal rozhodnutí v letech 2008-2009 ministr Bursík, na 3 projekty ministryně Bízková a na jeden projekt z listopadu 2010 ministr Drobil. Zelení ministři se velmi zodpovědně postarali o to, aby občanské sdružení Hnutí Duha nestrádalo ani v nejbližších letech. Následující tabulka vychází z oficiálních údajů Hnutí Duha zveřejňovaných na jejich vlastních stránkách. Je sledováno období nákladů od roku 2006 do roku 2010, protože členění ve výročních zprávách se značně změnilo právě od uvedeného roku 2006.

Tab.č.1: Náklady Hnutí Duha (v Kč)

Náklady (v Kč)	2006	2007	2008	2009	2010
Osvětové a informační projekty	3 083 000	2 482 985	1 353 600	2 479 000	3 378 397
Program Energie	2 124 000	2 235 368	1 909 300	2 715 000	4 500 873
Program Lesy	726 000	1 970 280	1 510 300	1 461 000	3 652 858
Program Zemědělství	296 000	436 750	1 040 500	947 000	1 385 511
Prosazování legislativy	1 081 000	1 094 080	992 100	657 000	
Péče o dárce					766 580
Ostatní programy	567 000	305 823	394 700	289 000	785 376
Fundraising	455 000	942 034	3 014 800	3 188 000	556 215
Provoz kanceláře	3 792 000	4 110 743	3 393 000	4 343 000	3 008 015
Bankovní poplatky a daně	219 000	225 370		428 000	413 781
Celkem	12 343 000	13 803 433	13 609 300	16 507 000	18 447 606

Z uvedené tabulky je zřejmé, že například náklady na program Lesy se především v roce 2010 výrazně zvýšily. Je také zajímavé, že například v letech 2008 a 2009 výrazně vzrostli náklady na získávání dalších finančních prostředků (fundraising) více jak čtyřnásobně a nelze určit, na co byly vynaloženy. Především se ale tento příspěvek věnuje financování – z pohledu Hnutí Duha výnosům, které jsou uvedeny v následující tabulce. Výnosy byly sledovány od roku 2005 do roku 2010.

Tab.č.2: Výnosy Hnutí Duha (v Kč)

Výnosy (v Kč)	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Granty	3 607 209	4 255 000	5 209 484	8 284 700	11 072 000	12 305 959
Příspěvky přátel Hnutí DUHA	1 499 820	2 522 000	3 598 620	4 212 700	5 128 000	6 455 032
Tržby za prodané zboží, poradenství	647 286	541 000	544 742	947 500	1 282 000	421 526
Předplatné sedmé generace		315 000	374 996	330 400	332 000	393 262
Podnájem a podobné služby	1 468 328	566 000	489 373			
Prodej služeb						809 051
Ostatní výnosy (úroky, kurz. zisk)	48 680	29 000	637 323			116 184
Převod výnosů příštích období z předchozího roku	3 397 607	4 396 000	4 397 000			
Celkem	10670929	12624000	15251538	13609300	16507000	18447606
Převod příjmů do následujícího roku	4 396 506	4 397 000	1 266 080	166 000	1 307 000	2 053 408
Zisk			182 025			

Od roku 2005 do roku 2008 se podíl výnosů z grantů pohyboval okolo 34%, ale v roce 2009 se

pohyboval již okolo 60% a v následujících dvou letech dokonce na úrovni okolo 67% a to právě od roku 2008, kdy byly výrazně vyšší náklady na fundraising. I přes krizi ve světě od roku se podařilo získávat granty (dotace a další zdroje financování) ve stále vyšších hodnotách (v roce 2007 pouze 5 209 tisíc Kč, v roce 2008 již 8 284 tisíc Kč a v roce 2010 již 12 305 tisíc Kč). Samozřejmě, že Hnutí Duha má řadu poskytovatelů podpory. Pravděpodobně se stává, že některé podpory pro určité činnosti se duplují z různých zdrojů, nebo-li často stát neví o podpoře nadací a opačně, ale i jednotlivé nadace a jejich programy mezi sebou. Může jít i o peníze doslova vyhozené oknem.

Dotace na práci s turisty v Národním parku Šumava

Jedním z nejvýznamnějších dotačních titulů Hnutí Duha jsou granty a dotace na práci s turisty v Národním parku Šumava. Na sumě 2 854 251,- Kč věnované na tuto činnost v letech 2006-2009 se podílejí jednak nadace, Ministerstvo životního prostředí a Státní fond životního prostředí. U Hnutí Duha se pravděpodobně v tomto případě nevyužili nejehospodárněji, protože je využívá i na medializaci kampaně na Šumavě. Lepší využití těchto dotací a grantů by bylo garantované u státní organizace – Správa národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava, která se o uvedené činnosti má starat, ale oproti NNO je její rozpočet snižován. Je pravděpodobné, že tyto finance vysoce převýšily náklady spojené s každoroční kampaní Hnutí Duha u Pramenů Vltavy a nebo případně nebyly vynaloženy hospodárně. Jednotlivé nadace se brání, že u nich probíhá audit, ale v něm není řešena hospodárnost využití získaných prostředků.

Přerozdělování financí

Pokud bychom jen uvedli přehled přerozdělování financí pro NNO, tak bychom zjistili, že je v Čechách dovedeno téměř k dokonalosti. Nadace čerpají dotace ze státních financí, operačních programů EU, pak je dále přerozdělují mezi občanská sdružení. Současně jednotlivé nadace podporují i samy sebe, jak tomu bylo například v roce 2009 u Nadace České spořitelny. Nadaci Partnerství přičkla 1,5 milionu Kč, Nadaci Via 1 milion Kč. Do těchto finančních toků vstupují dále významné podniky: Skanska, Phillip Morris, nadační fondy, jednotlivci – ať už jako právnické nebo fyzické osoby. Ze zahraničí přitékají finance od mateřských organizací. Pro ekologické NNO bojující proti atomu - z hornorakouské vlády atd.

V letech 2006-2009 například získala od jednotlivých ministerstev Nadace VIA 6 470 000Kč Nadace Partnerství 10 915 140Kč a Nadace rozvoje občanské společnosti 472 163 840Kč (zdroj CEDR). Posledně jmenovaná dále přerozděluje finance z Norských fondů a finance z programu česko-švýcarské spolupráce. Všechny tři jmenované nadace obdržely za tato léta celkem půl miliardy. Patří mezi důležité sponzory Hnutí Duha.

Mezi organizace, které získávají nejvyšší dotace a granty a patří mezi nestátní neziskové organizace je **Český svaz ochránců přírody (ČSOP)**. Zaštitěn je křídly IUCN, výkonným ředitelem Liborem Ambrozkem (bývalý ministr) a dalšími známými osobnostmi (Miko, Dolejský, Mlčoch, Pelc, Moldan). Kromě Ústředního výkonného výboru existuje dalších 343 základních organizací ČSOP. Dotace může čerpat každá základní organizace. A souhrn dotací je ohromující. V letech 2006-2009 získala prostřednictvím ministerstev Ústřední výkonná rada ČSOP 62 195 000,- Kč. Její základní organizace ZO ČSOP Vlašim 17 387 000,- Kč a ZO ČSOP Veronica 35 769 000,- Kč. Velmi úspěšné v čerpání financí jsou i další stovky základních organizací ČSOP.

Zajímavé jsou například i příklady alokací z operačního programu Životní prostředí, Vzdělávání a konkurenceschopnost za rok 2010, kdy například ČSOP 44/03 Novohradka získala na dostavbu záchranné stanice živočichů a ekocentra Pasička 17 530,- Kč, dalších 3 349 000,- Kč na environmentální (ekologickou) výchovu. ČSOP Vlašim postaví při rekonstrukci stanice pro zraněné živočichy 54 160 000,- Kč. Za uvedenou sumu by se naholo postavit například 20

rodinných domů či větší domov důchodců či škola. ČSOP Nový Jičín vydá na dostavbu záchranné stanice Bartošovice 15 418 000,-Kč.

Všechny základní organizace ČSOP obdržely mnohamilionové zdroje také od nadací. Na záchranné stanice pro živočichy plynou dotace, které jsou již těžko pochopitelné. Za stejné sumy by bylo možné postavit či opravit mnoho domovů důchodců nebo jiných sociálních zařízení. Zdá se, že někdy je trendem v dnešní společnosti ochrana živočichů na úkor důstojného života lidského druhu, protože například dotace na opravy sociálních zařízení byly výrazně poníženy.

Závěr:

Bezzásahový režim a samovolný vývoj na Šumavě je spojen s budováním prestiže přírodovědců a s granty ve výši stovek milionů Kč z národních i evropských zdrojů. V letech 2009 a 2010 získali signatáři dopisů (jmenovitě: Bejček, Bezděk, Braniš, Bureš, Doležal, Fuchs, Havel, Hejzlar, Hruška, Kaňa, Kindelmann, Konvička, Křenová, Kopáček, Krahulec, Landa, Lepš, Matějka, Matěna, Novotný, Pojer, Prach, Ráb, Rusek, Stejskal, Svoboda, Šamonil, Šantrůčková, Vrba, Vrška), prohlášení i žádosti o odvolání ředitele Národního parku Šumava Jana Stráského na výzkum ze státních financí přes 120 milionů Kč. Od roku 2003, v němž se zazelenalo ministerstvo životního prostředí, byla pro záměry a projekty přírodovědců z národních zdrojů uvolněna částka překračující miliardu Kč (zdroj www.isvav.cz). Z evropských zdrojů, které kromě dotací EU zahrnují i granty Norských fondů, Marie Curie Actions, EMBO, National Science Foundation, čerpají Jihočeši další stamilióny. Významná část projektů může být uskutečněna právě díky existenci destruovaných šumavských ekosystémů, které se stávají předmětem výzkumu.

Dokud bude do ekologie plynout dostatek finančních prostředků jako v současné době, tak bude i tato činnost neustále byznysem. I ekologie by se měla především dělat s „rozumem“. Je podivné, proč stát podporuje nestátní neziskové organizace v oblastech, kde fungují jím zřízené organizace a stát v nich dokáže lépe hlídat i vynaložení investovaných prostředků.

Literatura:

- 1) Marková, J., 2011a, Dostupné z World Wide Web: <http://neviditelnypes.lidovky.cz/spolecnost-ekologie-jako-byznys-dos-/p_spolecnost.asp?c=A110508_221853_p_spolecnost_wag>
- 2) Marková, J., 2011a, Dostupné z World Wide Web: <<http://jitkamarkova.blog.idnes.cz/c/228171/Jihoceska-vedecka-lobby-aneb-co-zbylo-z-Klostermannovy-Sumavy.html>>
- 3) Hnutí Duha, 2011, Dostupné z World Wide Web: <<http://hnutiduha.cz/>>

Kontaktní adresa:

Ing. Roman Sloup Ph.D.

Doc. Ing. Václav Kupčák CSc.

Fakulta lesnická a dřevařská

Česká zemědělská univerzita v Praze

Email: kupcak@fld.czu.cz

sloup@fld.czu.cz

Vybrané aspekty hospodaření správ zvláště chráněných území

Petra Hlaváčková

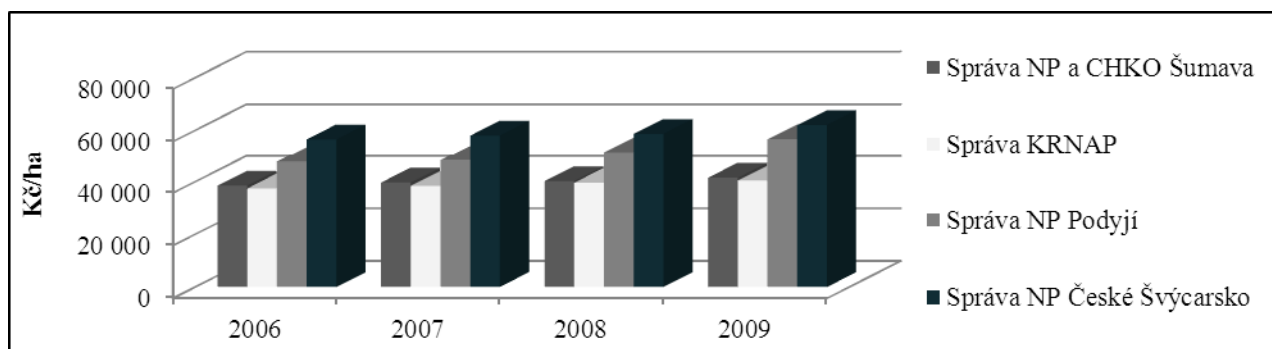
Lesnická a dřevařská fakulta
Mendelova univerzita v Brně

Úvod

Zvláště chráněná území (ZCHÚ) jsou veřejnými statky, a proto management v těchto území provádí orgány státní správy. Management zvláště chráněných území je ovlivněn stupněm ochrany území, přírodními a povětrnostními podmínkami, mírou zalesnění, velikostí spravovaného území a druhem právnické osoby. Správu zvláště chráněných území lze rozdělit na správu národních parků (NP) a správu ostatních zvláště chráněných území, především chráněných krajinných oblastí (CHKO), kterou zajišťuje Agentura ochrany přírody a krajiny (AOPK ČR). Správy tří národních parků – Šumavského Národního parku (Správa NP a CHKO Šumava), Krkonošského Národního parku (Správa KRNAP) a Národního parku Podyjí (Správa NP Podyjí) – jsou příspěvkovými organizacemi. Správa Národního parku České Švýcarsko (Správa NP České Švýcarsko) a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR jsou organizačními složkami státu. Příspěvkové organizace mají vlastní hospodaření, prostředky získávají z vlastní činnosti a z prostředků od zřizovatele. Ekonomickými ukazateli jsou náklady a výnosy. Organizační složky státu nemají právní subjektivitu a jejich rozpočet je součástí rozpočtu zřizovatele. V rozpočtu sledují příjmy a výdaje. I přes rozdílné podmínky je možné některé údaje o hospodaření zobecnit na všechny správy národních parků. Předmět činnosti a prováděné odborné úkoly AOPK ČR jsou natolik odlišné od správ národních parků, že zjištěné údaje nemohly být porovnány. Příspěvek se zaměřuje na porovnání ekonomických ukazatelů hospodaření jednotlivých správ zvláště chráněných území a uvádí zdroje, z kterých jsou činnosti správ zvláště chráněných území financovány.

Hospodaření správ zvláště chráněných území

Správy ZCHÚ hospodaří s majetkem přiděleným od zřizovatele, jímž je Ministerstvo životního prostředí ČR. Celková hodnota majetku ve vlastnictví správ ZCHÚ v letech mírně rostla, v roce 2009 činila 7 644,7 mil. Kč (7,6 mld. Kč). Největší podíl majetku na hektar ve všech letech měla Správa NP České Švýcarsko (v průměru 59 tis. Kč/ha). Z grafu na obrázku č. 1 vyplývá, že u správ NP s větší rozlohou jsou hodnoty majetku na hektar ZCHÚ nižší (v průměru cca 39 tis. Kč/ha), u správ s menší rozlohou se pohybují okolo 55 tis. Kč na hektar.

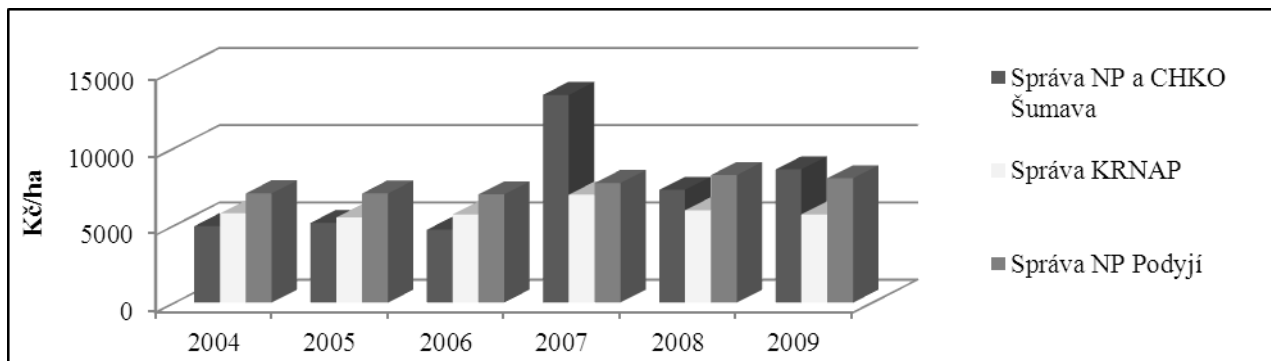

Obr. 1: Vývoj hodnoty majetku přepočtené na hektar ZCHÚ v letech 2006 – 2009

Zdroj: MF ČR, 2010a; 2010b

Pokud se zaměříme na strukturu aktiv, více než 90 % u všech správ tvoří dlouhodobý majetek. Z dlouhodobého majetku mají největší podíl pozemky a stavby, z oběžného majetku peníze na bankovním účtu. Z hlediska struktury zdrojů krytí majetku tvoří více než 97 % vlastní zdroje a pouze malou část zdroje cizí.

Celkové náklady (výdaje) správ ZCHÚ se v letech 2006 – 2009 pohybovaly v rozmezí 1,32 – 1,94 mld. Kč, přičemž nejvyšší hodnota byla v roce 2007, což bylo způsobeno především náklady (výdaji) ve správách národních parků, kde největší část tvoří náklady na lesnický provoz, tedy především na odvoz a přibližování dříví. Výše těchto nákladů byla ovlivněna v letech 2007 – 2008 orkánem Kyrill, vichřicemi (Emma a Ivan) a kůrovcovou kalamitou. Graf na obrázku č. 2 uvádí přepočtené náklady hlavní činnosti správ NP na hektar ZCHÚ.

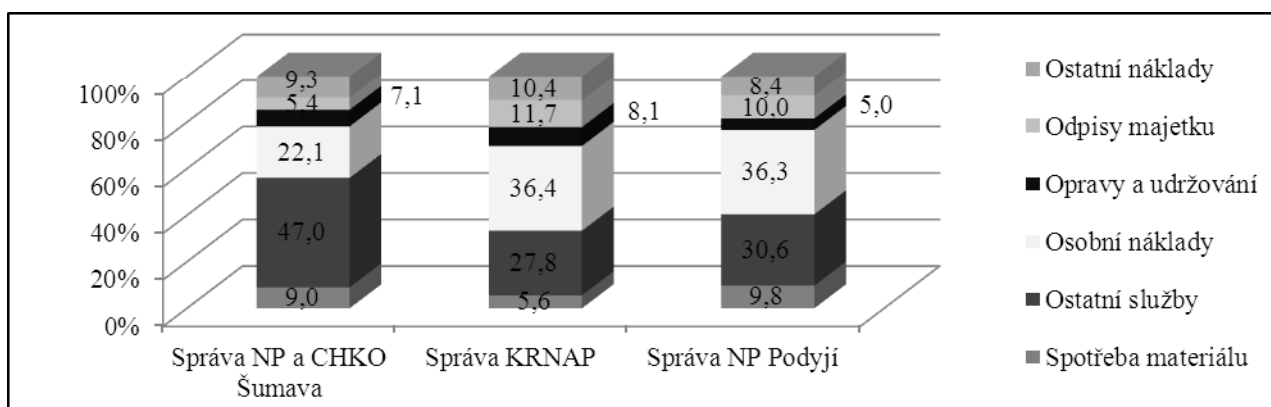

Obr. 2: Náklady na hlavní činnost přepočtené na hektar ZCHÚ za období 2004 – 2009

Zdroj: MF ČR, 2010c; 2010d

Nejmenší podíl nákladů na hektar má Správa KRNAP, naopak největší nákladovost je u Správy NP Podyjí. Průměrná hodnota nákladů na správu národních parků za období 2004 – 2009 se činí 6 941 Kč na hektar.

Z druhů nákladů má největší podíl na celkových nákladech položka ostatní služby (přibližně 30 %), kam v případě správ národních parků patří především náklady na odvoz a přibližování dříví, druhou významnou položkou jsou mzdové náklady (cca 19 – 27 %). Graf na obrázku č. 3 uvádí strukturu nákladových položek správ NP v roce 2009. Osobní náklady zahrnují mzdové náklady a náklady na sociální a zdravotní pojištění, tvorbu fondu kulturních a sociálních potřeb a ostatní osobní náklady. U Správy NP a CHKO Šumava výši ostatních nákladů ovlivnily zvýšené náklady na likvidaci kůrovcové kalamity, kde byly nasazeny harvesterové technologie, přibližování lanovkami aj.

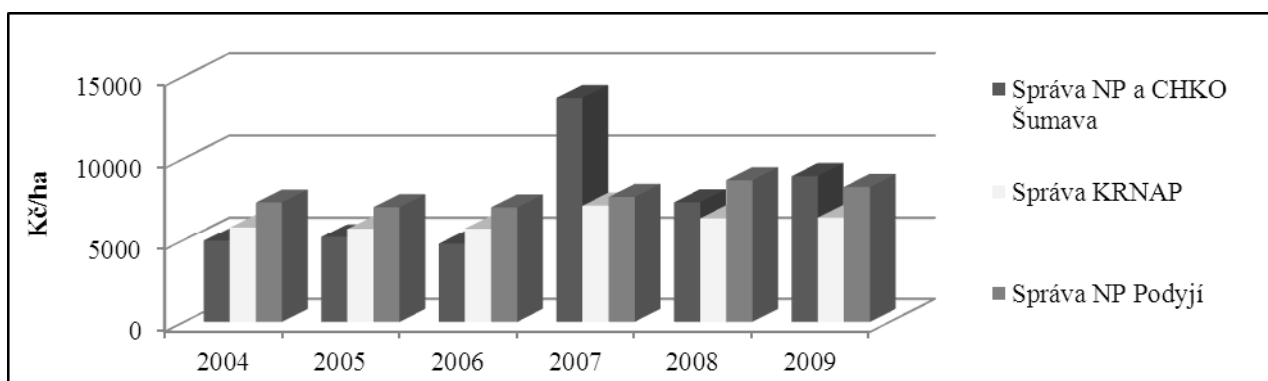

Obr. 3: Podíl významných nákladových položek na celkových nákladech hlavní činnosti správ národních parků v roce 2009

Druhou významnou položku správ NP a u AOPK ČR největší jsou mzdové náklady a s nimi související náklady zaměstnavatele na sociální a zdravotní pojištění. Z přepočtu nákladů na jednoho zaměstnance vyplývá, že nejnižší náklady na zaměstnance měla Správa Krkonošského národního parku.

Výnosy správ ZCHÚ jako příspěvkových organizací jsou využívány k jejich financování. Celkové výnosy správ NP se ve sledovaném období pohybovaly okolo 1 mld. Kč. Největší byly v roce 2007, což bylo ovlivněno zpracováním dřevní hmoty po kalamitě způsobené orkánem Kyrill.

V následujícím roce klesly výnosy díky nedostatku dřeva a zejména v důsledku kolapsu na trhu se dřevem. Největší podíl na výnosech mají příspěvky a dotace na provoz, jejichž průměr se pohyboval v rozmezí 50 – 70 %. Nejvyšší u Správy NP Podyjí, nejnižší u Správy NP a CHKO Šumava. Vývoj výnosů z hlavní činnosti přepočtených na hektar chráněného uvádí graf na obrázku č. 4.

Obr. 4: Výnosy hlavní činnosti přepočtené na hektar ZCHÚ
Zdroj: MF ČR, 2010c; 2010d

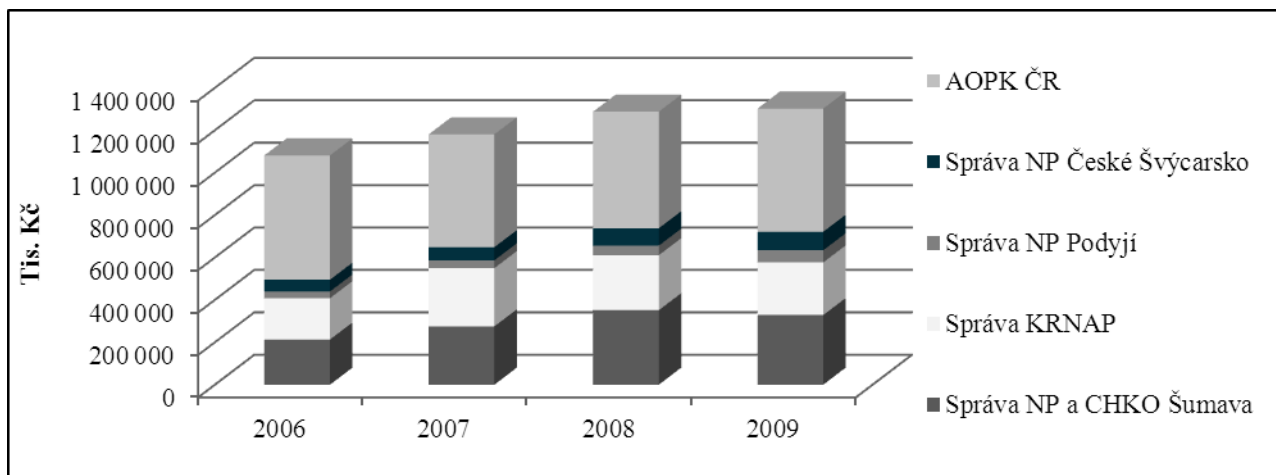
Pokud z výnosů z hlavní činnosti odečteme příspěvky a dotace od zřizovatele dostaneme výnosy z vlastní činnosti, které je možné dále porovnávat s příjmy Správy NP České Švýcarsko. Největší výnosovou položkou z vlastní činnosti představují tržby z prodeje dřevní hmoty, jejichž podíl se na celkových výnosech u všech správ NP v roce 2008 pohyboval okolo 20 %. Podíl na tržbách za vlastní výroby činil více než 90 %.

Pokud porovnáme průměrné zpeněžení dříví v Kč/m³ v jednotlivých správách NP v období 2006 – 2009 s jejich průměrem a průměrným zpeněžením v ČR dle Zpráv o stavu lesa a lesního hospodářství (MZe, 2007; 2010), zjistíme, že největší průměrné zpeněžení (1 129 Kč/m³) měla v roce 2006 Správa NP a CHKO Šumava, kdy průměr správ překračovala o 16 % a celorepublikový průměr o 21 %. S výjimkou roku 2008 překračovalo zpeněžení dřevní hmoty v průměru za všechny správy celorepublikový průměr.

Financování správ zvláště chráněných území

V současné době jsou k financování chráněných území v České republice využívány především prostředky ze státního rozpočtu. Další finanční prostředky plynou ze zdrojů Evropského společenství, Státního fondu životního prostředí (SFŽP), územně samosprávných celků, darů nebo i jiných zdrojů. Financování činnosti správ zvláště chráněných území se u příspěvkových organizací uskutečňuje kombinací výnosů a příspěvků a dotací, u organizačních složek státu to jsou pouze příspěvky a dotace.

Celkové dotace a příspěvky na hospodaření správ ZCHÚ se v letech 2006 – 2008 pohybovaly v rozmezí 1,1 – 1,3 mld. Kč. Nejvíce finančních prostředků plynulo do Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, která se podílela na financování téměř 50 % (viz obrázek č. 5). Z těchto celkových prostředků jde největší část na provoz. U všech správ příspěvky a dotace na provoz představují přibližně 90 % všech příspěvků a dotací.

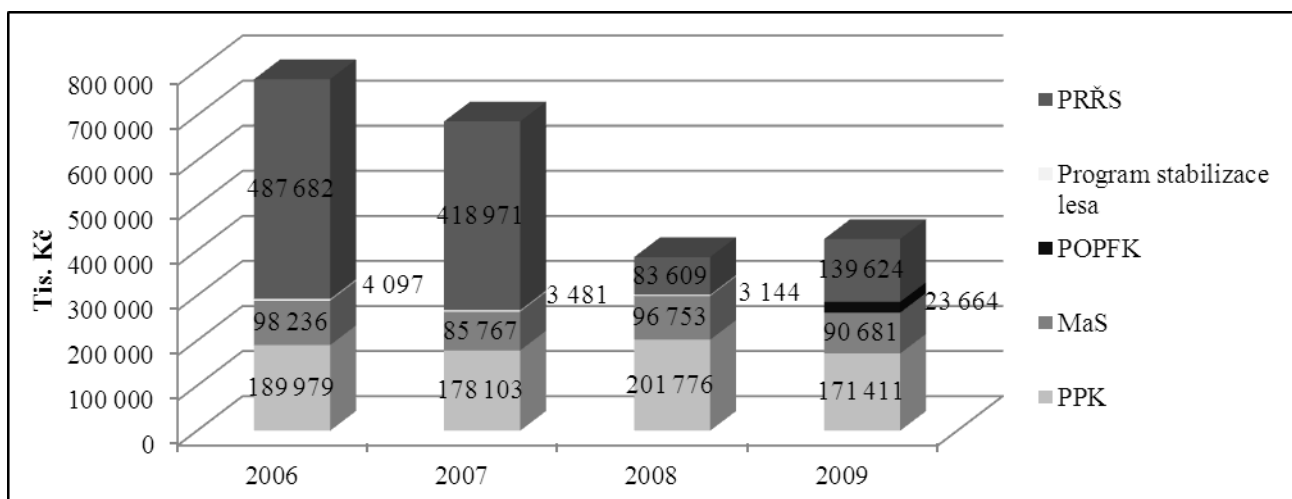
Obr. 5: Celkové příspěvky a dotace na hospodaření správ ZCHÚ

Zdroj: MF ČR, 2010c; 2010d

Největší část prostředků na provoz tvoří rozpočtové prostředky, tj. příspěvky a dotace od zřizovatele, kam spadají příspěvky na činnost, příspěvky z Programu péče o krajinu, programové financování, účelové dotace na VaV, příspěvky na hospodaření v lesích, příspěvky za újmy aj. Druhou skupinu provozních prostředků tvoří mimorozpočtové prostředky – od zřizovatele (z rezervního fondu MŽP), prostředky z rozpočtu územně samosprávných celků, prostředky ze zahraničí, dotace na VaV od jiných poskytovatelů aj.

Investiční příspěvky a dotace jsou tvořeny prostředky rozpočtovými (programové financování) a mimorozpočtovými (rezervní fond MŽP, prostředky ze SFŽP, prostředky ze státního rozpočtu, finanční mechanismy EHP-Norsko, sponzorské dary apod.).

Činnost organizace lze rozdělit na provozní a investiční, z toho plynou i výdaje na tyto činnosti. Celkové zdroje financování těchto činností lze rozdělit na vlastní zdroje a příspěvky a dotace. Celkové výdaje na management zvláště chráněných území se v letech 2006 – 2009 pohybovaly v rozmezí 1,4 – 2,1 mld. Kč. Přičemž celkové příspěvky a dotace měly na celkových výdajích podíl 73 %. Vlastní zdroje financování v průměru u správ NP jako příspěvkových organizací činily 36 % na celkových výdajích.

Obr. 6: Čerpání prostředků z krajinyrodných národních programů správami ZCHÚ

Z hlediska dotačních titulů se ve správách zvláště chráněných území v letech 2006 – 2009 nejvíce využívaly krajinyrodné národní programy. Jedná se o Program péče o krajinu (PPK), Program Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny (POPFK), Program revitalizace říčních systémů (PRRS), Program stabilizace lesa v Jizerských horách a na Ještědu a lze mezi ně zařadit i

Podprogram Správa nezcizitelného státního majetku (MaS). Graf na obrázku č. 6 uvádí výši prostředků čerpaných z krajinotvorných programů v letech 2006 – 2009.

Na celkových příspěvcích a dotacích se krajinotvorné programy podílely 44 % v roce 2006, v roce 2007 to bylo 27 % a v letech 2008 a 2009 toto čerpání představovalo 18 %. Z obrázku je zřejmé, že objem finančních prostředků z krajinotvorných programů v období 2006 – 2009 klesal.

Diskuze a závěr

Zpracovaná analýza hospodaření správ zvláště chráněných území přinesla zjištění, že i přes odlišné podmínky managementu je možné některé ukazatele hospodaření zobecnit, a porovnat hospodaření v jednotlivých správách. Z rozboru hospodaření správ také vyplynulo, že se výnosy z prodeje dřevní hmoty a příspěvky a dotace v budoucnu pravděpodobně výrazně nezvýší, proto by se správy měly zaměřit v hospodaření na úsporná opatření v souvislosti s nezajištěním potřebných zdrojů pro všechny uvažované činnosti. Úspora by měla být především v režijních nákladech, případně v omezení nákladů na činnosti, které není bezpodmínečně nutné zajišťovat, a nejsou nařizeny legislativou (např. údržba a opravy dlouhodobého majetku). Z výsledků porovnání správ národních parků je také zřejmé, že nejefektivnější management provádí Správa Krkonošského národního parku. Tato Správa v posledních letech jako jediná zavedla úsporná opatření, která jí pomohla překonat výkyvy v hospodaření spojené s vlivem přírodních a povětrnostních podmínek.

V České republice jsou chráněná území financována ze dvou zdrojů, jedná se o zdroje evropské a národní. Správy zvláště chráněných území v České republice jsou financovány především ze státního rozpočtu prostřednictvím svého zřizovatele, kterým je Ministerstvo životního prostředí České republiky. Největší část prostředků jde na jejich provoz, kde je zahrnuta péče o chráněná území a náklady na samotnou správu. Z těchto prostředků mají největší podíl příspěvky na činnost od zřizovatele a prostředky z krajinotvorných programů, jejichž objem klesá. V budoucnu tyto prostředky pro financování správy a péče o zvláště chráněná území stačit nebudou, navíc jsou velmi rizikové s ohledem na snižování vládních výdajů. To vede k zamyšlení se nad otázkou možností dalšího financování zvláště chráněných území v ČR.

Při rozboru hospodaření a financování správ zvláště chráněných území v České republice byly zjištěny nedostatky při vykazování údajů jednotlivými správami jak z hlediska rozsahu, tak i druhu poskytovaných informací. Nejvíce informací o svém hospodaření a financování poskytuje Správa Krkonošského národního parku. Nejméně informací lze získat od Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky. Velký nedostatek informací je o hospodaření a financování správ jednotlivých chráněných krajinných oblastí. Správy CHKO jsou organizačními složkami AOPK ČR, nemají právní subjektivitu a příspěvky na hospodaření jsou jim přidělovány AOPK ČR účelově. Měla by být vytvořena metodika poskytování informací, aby údaje zjištěné o hospodaření správ zvláště chráněných území mohly být porovnány.

Literatura

- 1) MF ČR, 2010a [online]: Rozvaha (bilance) příspěvkových organizací (Správy NP a CHKO Šumava, Správy KRNP a Správy NP Podyjí). Údaje za období 2004 – 2009. [cit. 28. července 2010]. Dostupné z World Wide Web: <<http://www.info.mfcz.cz/aris>>.
- 2) MF ČR, 2010b [online]: Rozvaha (bilance) organizačních složek státu (Správy NP České Švýcarsko). Údaje za období 2004 – 2009. [cit. 28. července 2010]. Dostupné z World Wide Web: <<http://www.info.mfcz.cz/aris>>.
- 3) MF ČR, 2010c [online]: Výkazy zisku a ztrát příspěvkových organizací (Správy NP a CHKO Šumava, Správy KRNP a Správy NP Podyjí). Údaje za období 2004 – 2009. [cit. 28. července 2010]. Dostupné z World Wide Web: <<http://www.info.mfcz.cz/aris>>.
- 4) MF ČR, 2010d [online]: Výkazy pro hodnocení plnění rozpočtu organizačních složek státu (Správy NP České Švýcarsko). Údaje za období 2004 – 2009. [cit. 28. července 2010]. Dostupné z World Wide Web: <<http://www.info.mfcz.cz/aris>>.
- 5) MZe, 2007: Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2006. Ministerstvo zemědělství České republiky, Praha. 128 s.

- 6) MZe, 2010: Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2009. Ministerstvo zemědělství České republiky, Praha. 112 s. ISBN 978-80-7084-861-6.
- 7) Výroční zprávy správ zvláště chráněných území za období 2006 – 2009.

Příspěvek je součástí prací na dílčím výzkumném záměru Ekonomické zhodnocení variant strategií managementu, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, registrační číslo MSM 6215648902/4/7/1.

Kontaktní adresa

Ing. Petra Hlaváčková, Ph.D.

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

Lesnická a dřevařská fakulta

Mendelova univerzita v Brně

Zemědělská 3, 613 00 Brno

Email: petra.hlavackova@mendelu.cz

Natura 2000 a její rozšiřování

Roman Sloup, Luděk Šišák

Fakulta lesnická a dřevařská

Česká zemědělská univerzita v Praze

Úvod

NATURA 2000 je soustava chráněných území evropského významu s nejcennějšími přírodními stanovišti a významnými druhy rostlin a živočichů. Česká republika jako členský stát Evropské unie má povinnost řídit se jejími závaznými dokumenty. V oblasti životního prostředí jsou to dvě důležité směrnice, a to Směrnice o ochraně volně žijících ptáků z roku 1979 a Směrnice o ochraně stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin z roku 1992. Podle nich členské státy vymezují lokality Natury 2000, jejichž cílem je zachovat přírodní prostředí a umožnit přežití druhů rostlin a živočichů, které na mnoha místech Evropy už vymizely. „Ochrana přírody“ jako slovní spojení a i další pojmy z něho odvozené, například „vzácná rostlina“, „ohrožený živočich“ nebo „území evropského významu začínají působit téměř jako zaklínadlo. Jak jednotlivci, tak i podniky, ale i státní organizace jsou obviňovány z poškozování přírody (často i neprávem) a velmi těžko se proti těmto obviněním bojuje, protože tzv. „ekologové“ mají velmi často na své straně média a dostatek finančních prostředků. Toto platí i pro Národní park Šumava.

Natura 2000 na Šumavě

Země Evropské unie plánovaly, že vytváření soustavy evropsky významných chráněných území dokončí již do roku 2000, a proto se celá soustava nazývá NATURA 2000. Šumavská krajina a její současný stav je výsledkem dlouhodobého soužití jejích obyvatel s přírodou. Jak se uvádí, tak cílem ochrany lokalit Natury 2000 by nemělo být vyhnání lidí z krajiny, ale naopak podpoření takových činností, které umožní lidem i přírodě přežít do budoucna, ale často řada věcí je v ČR dotažena do extrému.

Na Šumavě fungovala i v minulosti biosférická rezervace UNESCO, jenž umožňovala koexistenci kultury (civilizace) a přírody. Ramsarská úmluva z roku 1971 je v Čechách zaměřena na ochranu šumavských rašelinišť. Evropská úmluva o krajině z roku 2004 je zaměřena také na ochranu krajiny jako celku. Veškeré tyto dokumenty však byly podle současných ekologických (environmentalistických) konceptů příliš tolerantní k lidským zásahům. I proto byly doplněny a vytlačeny Naturou 2000. Šumavská krajina a její současný stav je výsledkem dlouhodobého soužití jejích obyvatel s přírodou.

Natura 2000 v EU

Území Natura 2000 měli podle původního legislativního záměru tvořit v každém členském státě cca 10% z jeho plochy, ale tento podíl do směrnice promítnut nebyl a proto ze strany „ekologů“ jsou tlaky na vyhlašování dalších těchto území.

Území Natura 2000 jsou tvořena ptačími oblastmi a evropsky významnými lokalitami. Zde je uveden přehled území rozlohy území Natura 2000 k lednu 2011 v EU, kdy proběhlo další výrazné zvýšení rozlohy těchto území.

Tab.č.1: Plochy Natura 2000 v jednotlivých členských státech EU

	počet lokalit	celková rozloha Natura 2000 (km ²)	procent z rozlohy země (%)	mořské lokality Natura 2000 (km ²)
Belgie	458	5 136	12,7	1266
Bulharsko	332	38 606	33,9	972
Česká republika	1 125	11 072	14	0
Dánsko	350	22 390	8,9	18 541
Německo	5266	80 729	15,4	25 668
Estonsko	561	14 663	17,8	6 626
Irsko	583	15 885	13	6 763
Řecko	419	42 955	27,1	7 151
Španělsko	1787	147 591	27,2	10 275
Francie	1 752	110 088	12,5	41 298
Itálie	2 549	62 623	19,2	4 886
Kypr	61	1 760	28,4	132
Litva	325	7 865	11,3	560
Lotyšsko	488	8565	12,1	686
Lucembursko	60	471	18,1	0
Maďarsko	526	19 939	21,4	0
Malta	35	50	13	9
Nizozemí	215	17 506	13,8	11781
Rakousko	220	12324	14,7	0
Polsko	958	68 034	19,4	7 261
Portugalsko	147	20 951	20,9	1 748
Rumunsko	381	44 227	17,9	1 573
Slovinsko	286	7 205	35,5	2
Slovensko	420	17 141	29	0
Finsko	1 833	55 672	14,4	6 914
Švédsko	4 074	64 978	13,8	7 854
Velká Británie	898	54 474	7,2	36 791
Celkem	26 106	949 910	17,5	198 760

Z uvedených údajů je patrné, že i v rámci Evropy již byla výrazně původně předpokládaná hranice 10% území v Natura 2000 překročena na v průměru 17,5% a neustále se zvyšuje. Především byl na tlak východoevropské země, aby vyhlásili dostatek ploch Natura 2000.

Natura 2000 v ČR

V roce 2011 došlo k rozšíření ploch Natura 2000. Zde je uveden krátký přehled:

Tab.č.2: Ptačí oblasti v ČR

rok	počet lokalit	celková rozloha Natura 2000 (km ²)	procent z rozlohy země (%)
2007	38	6 936	8,8
2011	41	7 034	8,9

Z uvedené tabulky je zřejmé, že stoupl počet ptačích oblastí oproti roku 2007 o 8% a plocha se zvýšila o 1%.

Tab.č.3: Evropsky významné oblasti v ČR

rok	počet lokalit	celková rozloha Natura 2000 (km ²)	procent z rozlohy země (%)
2007	864	7 244	9,2
2011	1 084	7 867	10,0

Došlo k výraznějšímu nárůstu těchto evropsky významných oblastí oproti roku 2007 a to v počtu lokalit o 25% a jejich plocha se zvýšila o 9%. Pokud bychom obě tabulky sečetli, tak nám vyjde plocha nižší než je v tab. č.1, protože některé ptačí oblasti a evropsky významné oblasti se někde i překrývají. Hledání nových ploch Natura 2000 je také podporováno finančně ministerstvem životního prostředí i pro nestátní organizace.

Natura 2000 „obohatila“ ochranu přírody o myšlenkový projekt zaměřený na ochranu biodiverzity (biologické rozrůzněnosti). Počítalo se s tím, že když vyhlásíme chráněné oblasti, automaticky v nich přežijí nebo se dokonce usadí chráněné druhy. V praxi jsou pak uváděna omezení za účelem ochrany biotopu a v něm žijících druhů, která je nutno respektovat. Dochází někdy k některým absurdním situacím, že rolník (často majitel pozemku) nesmí pást krávy, hnojit, hlučet, sít (právě často v době, kdy se obvykle seče). Nesmí postavit jedinou stavbu bez toho, že by byl posouzen její vliv na životní prostředí. Například na jižní Moravě, v porostu, kde se vyskytoval a hnízdil orel mořský, byl například zakázán letecký postřik proti listožravému kalamitnímu hmyzímu škůdci v době hnízdění. Na základě tohoto neprovedeného zásahu celý porost uschl. Je pravděpodobné, že se tím podařilo tzv. „ochráncům přírody“ zničit hnízdní lokalitu tohoto orla mořského, protože do korun suchých stromů již pravděpodobně nezahnízdí a bude hledat jinou vhodnou lokalitu. Navíc tím majiteli porostu vznikla škoda. Samozřejmě není možno toto paušalizovat a vždy se jedná o vztah mezi majiteli pozemků a zaměstnanci AOPK. Někde je lepší a někde horší.

Závěr

V roce 2008 proběhla první inventura druhů a biotopů Natura 2000, ale ukázalo se, že pokles biodiverzity v členských státech EU se v letech 2001-2008 zastavit nepodařilo (správa Radě a Evropskému parlamentu KOM (2009) 358 z 13.7.2009). Na základě této inventury se dospělo ke stanovisku, že území Natura 2000 je potřebné rozšířit a ochranné podmínky zpřísnit. Selhání Natura 2000 se téměř nechalo v některých oblastech očekávat, protože se velmi často jednalo o mozaiku izolovaných oblastí, což velmi často odporuje poznatkům genetiky populací. Čím jsou populace druhu menší a izolovanější, tím je pravděpodobnost jejich genetické a biologické degradace vyšší a i tedy případného vyhynutí. Některé evropsky významné lokality byly zrušeny, protože chráněný druh rostliny či živočicha se tam nevyskytoval.

Je předpoklad i do budoucna, že zjištěný pokles samozřejmě povede často k zostření ochrannářských strategií, k dalšímu vyhlásování evropsky významných lokalit a ptačích oblastí. Tvoří-li tato území velkou část státu, jako je tomu například na Slovensku či Bulharsku, tak může dojít i k ovlivnění ekonomiky na daném území. Proto pokud bych byl majitel pozemků, tak bych byl raději, kdyby mé pozemky byly pokud možno mimo oblast Natura 2000. I když dnes majitel není často výrazně ve svém hospodaření omezován, tak v blízkém budoucnu tomu tak již být může i když je nyní deklarováno, že při přípravě plánů péče a konkrétních opatření pro jednotlivé části území Natura 2000 budou zohledňovány zájmy místních obyvatel, ať již to bude v oblasti zemědělství, lesnictví nebo i jiných aktivitách. Obecně platí, že nebudou povolovány pouze takové činnosti, které by mohly poškodit předmět ochrany konkrétní lokality.

Pokud se stane „ochrana přírody“ pouze kamufláží skrytých finančních, hmotných nebo jiných zájmů jednotlivců či skupin, tak je to v každém případě na úkor životní úrovně občanů oblastí tímto jednáním postižených a dokonce i na úkor skutečné ochrany přírody. Příkladem může být ochrana kormoránů či bobrů v ČR.

Literatura

- 1) Evropská komise, 2011, [online]: environment/nature/natura2000/barometer, Dostupné z World Wide Web: <http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/barometer/index_en.htm>
- 2) AOPK ČR, 2011 [online]: Natura 2000, Dostupné z World Wide Web: <<http://www.nature.cz/natura2000-design3/sub-text.php?id=1845&akce=&ssHledat=>>>
- 3) NP Šumava, 2011 [online]: Příroda, Natura 2000, Dostupné z World Wide Web: <<http://www.npsumava.cz/cz/1310/sekce/natura-2000/>>

Příspěvek byl zpracován v rámci řešení výzkumného projektu NAZV č. QI92A197 „Ekonomická a sociálně-ekonomická efektivnost a perspektivy existence a pěstování lesa nízkého v měnících se přírodních a společenských podmínkách ČR“

Kontaktní adresa:

Ing. Roman Sloup Ph.D.

Prof. Ing. Luděk Šišák, CSc.

Fakulta lesnická a dřevařská

Česká zemědělská univerzita v Praze

Email: sloup@fld.czu.cz

sisak@fld.czu.cz

Doprava dříví na Šumavě

Petr Poster

Úvod

Když v roce 1991 vznikl Národní park Šumava byla jeho jasným cílem ochrana tohoto území. Dlouhodobě se však ukazuje, že takový záměr není možno vždy harmonizovat s různými dalšími zájmy: místních obyvatel, podnikatelů, turistů, ekologických iniciativ apod. Vzhledem k dlouhodobě slabým investicím a k nízké hustotě osídlení, k velkým vzdálenostem a náročnému terénu i podnebí se společnost potýká s nedostatečnou přístupností veřejných služeb. Vyplácí se veřejné investice do národního parku? Příklad zpoza hranic: „Každé euro investované dosud do NP Bavorský les, přináší více než dvojnásobek díky tržbám od návštěvníků. ... Diskuze o Šumavě se často týká jen problematiky kůrovce, ale další témata stojí mimo pozornost médií, úředníků...“ [5]. Ekologické iniciativy se soustřeďují na Šumavě výhradně na ochranu přírody. Postup kůrovce a nutné lesnické zásahy jim dávají výbornou, mediálně vděčně sledovanou možnost, jak odvrátit pozornost od ostatních problémů. (Člověka často napadá, že jejich cílem je Šumava bez lidí.) Ale zpět k ostatním problémům. Nelze jmenovat všechny, proto se dále soustředíme na jeden, který vyplývá z textu v předchozím odstavci – a sice problém dopravy.

Les a doprava

Z hlediska lesnického můžeme dopravu vnímat ze dvou pohledů. Prvním (lesnickým) je doprava užitků z lesa, dnes především vytěženého surového dříví, v historii i jiných: klest a hrabanka jako krmivo a stelivo pro domácí zvířata, lýko, kůra, smůla, vypálené dřevěné uhlí, otepi slabého dříví na otop apod. Dopravu ulovené zvěře a příkrmování zvěře v zimním období můžeme do této skupiny zařadit také. Druhým (veřejným) pohledem je libovolný transport doprovázející ostatní, nelesnické činnosti lidí, pokud probíhá přes lesní pozemky. Tato doprava se lesa dotýká především negativně, záborem pozemků pro dopravní stavby a tím jejich vyřazením z lesní produkce, emisemi z dopravy, ekologickými haváriemi při nehodách dopravních prostředků, prachem a hlukem z jejich provozu, otevřením stěn porostů větru a námraze na okrajích liniových dopravních staveb, rozdělením souvislých ploch lesa a tím zabráněním přirozené migrace živočichů atd. Veřejná doprava je prastará, historici předpokládají, že vznik dálkového obchodu spadá do dějinného úseku starší doby bronzové. Prokázány jsou styky Čech s Halstatem a okolím, kde se těžila sůl a měděná ruda. Později, v době halštatsko-laténské se dováželo i víno a luxusní předměty ze Středomoří a samozřejmě sůl [1].

V regionu Šumavy byla doprava ztížena existencí horských pralesů, které oddělovaly Českou kotlinu od alpské oblasti, kam dálkový obchod obchodními stezkami směřoval. Pod pojmem stezka je nutné si představit neširoké pěšiny v lese, upravené pro soumary, nevalně schůdné, na bahnitých místech vyztužené tesanými břevny. Stezka byla tak těsná a neschůdná, že bylo možno hnát nanejvýše dva koně vedle sebe; jízda vozem byla úplně vyloučena. Proti nepřátelskému vpádu byla stezka zatarasována záseky z kmenů stromů [1].

Solná stezka vedla z Lince přes Freistadt do jižních Čech. Další, Zlatá stezka, vedla z Bavorska šumavskými pralesy přes Prachatice, Vimperk, Kašperské hory (různé větve stezky). V 18. století směry a vedení stezek kopírovaly nově stavěné císařské silnice a ve století 19. koňská „železná silnice“ a parostrojní železnice [1]. V druhé polovici téhož století pak byly vybudovány i vnitrozemské železnice, nejprve v podhůří a později i přes hřebeny Šumavy. Tyto železnice mimo jiné umožnily dopravu rovnaného a kulatinového dříví jak do vnitrozemí Čech, tak i na export. Na konci 20. století (i dnes) mají tyto železnice význam pro turistické zpřístupnění celé Šumavy. A to i přesto, že od druhé půle 20. století je politicky i ekonomicky preferována (celostátně) automobilová doprava – jak budováním silnic (přednostně před železnicí), tak i přesunem osobní i nákladní dopravy na tyto silnice.

Lesní doprava

Prakticky vše, co člověk v lese získal, nemohl použít přímo na místě, ale potřeboval to přemístit na místo užití, zpravidla ke svému příbytku. Lesní (lesnická) doprava měla proto vždy za úkol přepravit užitky z lesa ven. Po dlouhou dobu člověk vystačil se „svépomocnou“ dopravou, tj. svými prostředky (gravitačně, animálně – potahy, lidská síla), protože z lesa získával užitky pro vlastní potřebu a mohl je snadno přepravit. Jakmile začal být les využíván intenzivně, pro hromadnou produkci palivového a surového dříví, byla potřebná intenzivnější a kapacitnější doprava.

Nejstarším a nejdéle používaným způsobem dopravy užitků z lesa je doprava lidskou silou – nošení dříví v otepích, ve svazcích, v krosně na zádech, v koších apod. Animální doprava voly nebo koňmi se prováděla buď vlečením (kulatiny) po zemi nebo na smycích. Podloží méně devastujícím je odvoz na vozících, koleškách a vozech. Vlečení po zemi koňmi se dodnes používá při přibližování dříví od pařezu k vyklizovací cestě nebo na odvozní místo.

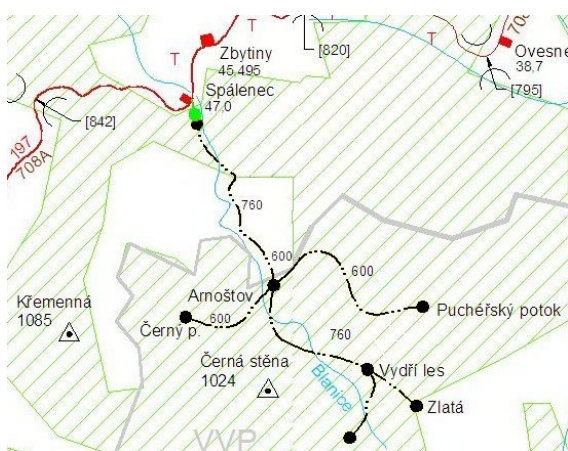
Gravitační doprava připadala do úvahy především v zimě, na sněhové pokrývce. Pro dopravu paliva, brusného dřeva i kulatiny se používaly na Šumavě saně – rohačky. Při dopravě kulatiny se používaly dvojce saně postavené zadními konci k sobě. Na jednu dvojici saní bylo možno naložit až tři kusy kulatiny s objemem 1 plm. Při svážení dvojice saní seděl vpředu mezi „rohý“ saní „předák“, který řídil dráhu saní pomocí nohou. Za zadními saněmi šel „zadák“, který řídil jejich pohyb, aby nevybočily z dráhy a dvojice saní se nerozdělila [3].

Lesní komplexy Šumavy nebyly dlouho vybaveny cestní sítí. Nabízela se ale alternativa dopravy dříví po vodě. Nejstarší zmínky o plavení dřeva v oblasti jižních Čech pochází už ze 12. století, další pak v nařízení Karla IV. o jezích a clech z roku 1366 [1]. Plavilo se dříví polenové i kulatina v nesvázaném stavu. Taková plavba se prováděla na lesních potocích a horních tocích řek.

K vodoteči se dříví dopravovalo volským nebo koňským potahem. Až se dříví splavilo do toku s větším průtokem vody, svazovalo se na vazištích do vorů. Ve vorech se dříví dalo dopravovat po tocích řek až stovky kilometrů daleko. V 16. století se plavba stala nejlacinějším způsobem dopravy dříví. Proto vzrůstaly snahy o splavnění horní Vltavy, propojení povodí Vltavy a Dunaje a tím po laciné dopravě dřeva do Vídně a do Prahy, kde ho byl chronický nedostatek. Nejvýznamnější počinem v 18. století byla stavba Schwarzenberského plavebního kanálu (postaven v letech 1787–1789, druhá část dokončena v roce 1821) [1].

Od druhé poloviny 19. století se začaly v nepřístupných lesních masívech bez cestní sítě budovat úzkorozchodné lesní železnice. Nejvíce jich bylo na Slovensku, ale byly budovány i v Čechách a na Moravě. Na Šumavě byla vybudována ve schwarzenberských revírech Arnoštov a Křišťanov úzkorozchodná lesní železnice Spálenec–Arnoštov–Goldberg. Ta byla postavena kvůli zpracování dřeva z polomů z let 1917–1918 (lesy zničené na 380 ha).

Lesní železnice Spálenec-Arnoštov-Příkopy-Zlatá (Goldberg)

Se stavbou se začalo v září 1918. Trasa vedla z úpatí Knížecího stolce (1226 m.n.m), přes Arnoštov (Herrenhaus) do nákladíště Spálenec-Zbytiny na hlavní trati státní dráhy Prachatice–Volary. Lesní železnice sestávala z jedné hlavní trati v úseku Spálenec–Arnoštov–úpatí Knížecího Stolce (u obce Zlatá – Goldberg) o rozchodu 760 mm a délce 11 054 m a dvou tratí postranních o rozchodu 600 mm – 1 659 m dlouhá větev údolím Černého potoka (Schwarzbach) a 4 259 m dlouhá větev údolím potoka Pucherbach (Puchéřský potok) [3].

Ze zastávky Spálenec-Zbytiny byla postavena 785 m dlouhá normálněrozchodná vlečka, která končila v nákladíšti mezi kolejemi úzkého rozchodu. Ty byly položeny výše, což usnadňovalo překládání dřeva z lesní železnice na vozy normálního rozchodu. Úzkorozchodné kolejiště v nákladíšti mělo dvě průjezdné koleje a jednu slepou. Délka staničky byla 140 m. Trasa úzkorozchodky vedla po

okraji soukromé Schwarzenberské silnice Zbytiny–Arnoštov. Maximální stoupání trati bylo 37,75 ‰. V Arnoštově (v kilometru 4,9-5,4 trati) byla postavena pětirámová parní pila, nový kamenný můstek (dodnes existuje) přes potok Pucherbach a další mosty na trase byly zpevněny tak, aby unesly plánovanou zátěž lokomotiv. Pro lokomotivy vyrostla v Arnoštově dřevěná výtopna „V hajcu“ se třemi stáními. Trasa trati pokračovala z Arnoštova údolím říčky Blanice, kde v kilometru 8,2 byla 122 m dlouhá výhybna. Trať končila v kilometru 8,658 u hráze plavební nádrže. Nejmenší poloměr oblouku byl 50 m. Později byla trať lesní správou prodloužena o dalších 1 271,7 m. Asi 500 m za nádrží byla další stanička dráhy, dlouhá 132 m. Trať byla pro lokomotivní provoz sjízdna až do této staničky, na zbytku tratě ke Goldbergeru byl provoz gravitační a lidskou silou. Na trati byly dva hlavní sklady, odkud lokomotivy odvážely dřevo na pilu Arnoštov nebo přímo na nákladiště ve Spálenci-Zbytinách [3] – viz situační plánec lesní železnice (zdroj [8]).

Dopravu na trati zajišťovaly tři parní lokomotivy – „Liesel“ (výroba lokomotivka Jung, v. č. 28/1887), „Wilma“ (Orestein & Koppel, č. 6056/1913) a „Ludvík“ (Heilbronn, č. 295/1893). Lokomotiva „Liesel“ před tím jezdila na lesních drážkách Ševětín a Libnič (obě severně od Českých Budějovic), lokomotiva Ludvík na drážce Libnič [3]. Lokomotivy „Wilma“ a „Ludvík“ byly neustále v provozu, měly výkon 50 koňských sil a na stoupání 20 ‰ utáhly zátěž až 28 tun. Lokomotiva „Liesel“ byla strojem záložním, dosahoval výkonu jen 30 koňských sil a to bylo pro odvoz dříví málo [6].

Pro dopravu dříví měla drážka 82 podvozků, které se sestavovaly do dvojic (garnitur) tak, že vždy jeden podvozek byl brzděný a druhý byl bez brzdy. Ložený vlak dopravil až 16 garnitur s dřívím (terén se k nákladišti Spálenec-Zbytiny svažoval), které vážily až 45 tun. Nejvyšší úředně povolená rychlost byla 12 km/h [6]. Vlak se sestavoval tak, aby na začátku byl nejtěžší náklad (kulatina, palivo, brusné dříví), pak řezivo a odřezky z pily a konci byl služební vůz pro personál. Doprava cizích osob nebyla na drážce povolena, železničku směl používat jen personál pily, železnice a revírní personál (s písemným povolením) [3].

Z pily se odváželo asi 30 garnitur kulatiny přeložených z tratí o rozchodu 600 mm a asi 10 garnitur řeziva [3]. V období od září 1919 do dubna 1923 bylo odvezeno denně asi 300 plm, celkem přes 116 000 plm dříví [6].

Dráha byla v provozu ve 20. a 30. letech dvacátého století. V období druhé světové války byl provoz minimální. Po válce, v roce 1951 knížecí schwarzenberské revíry jako součást vojenského výcvikového prostoru převzal národní podnik Vojenské lesy a statky Horní Planá. Železnice byla mimo provoz a značně zanedbaná. Vojenské lesy provedly rekonstrukci drážky (výměna asi poloviny pražců, úpravy násypů, oprava vozového parku a lokomotivy „Wilma“) a od roku 1953 znovu začal provoz. Kromě stroje „Wilma“ byly v provozu další dvě lokomotivy: výrobce firma Henschel č. 2620/1940 a č. 20036/1923. V roce 1955 železniční vojsko přivezlo z Pardubic kolejnice, vozíky a dieslovou lokomotivu. Železnička byla prodloužena o další dva kilometry do lesního masívu Knížecí stolec. Po dalších třech letech byl ale provoz ukončen a železnice zrušena. Lokomotivy, vozy a kolejnice byly predisponovány Vojenským lesom a majetkom Kamenica nad Cirochou (po zrušení i této železnice byl stroj Henschel 20036/1923 instalován před ředitelstvím VLM) [3].

Kromě hlavní trati s lokomotivním provozem byly využívány v letech 1920 až 1922 dvě postranní tratě o rozchodu 600 mm systému Dolberg (železniční systém s přenosnými patentními kolejovými rámy [2]). Tratě byly jen gravitační, tzn. po spádu se naložená souprava pohybovala sama rychlostí 10-12 km/hod, proti spádu ji tlačili dělníci nebo vytahovaly koňské potahy. Průměrný výkon na těchto pobočných tratích byl 59-70 m³ dřeva denně [4].

Závěr

V současnosti dopravu dříví z lesa ovládají silniční vozidla. Na tomto stavu se asi v nejbližší budoucnosti nic měnit nebude, už pro to, že je vybudována a udržována cestní síť v dříve nepřístupných lesních masivech. V případě NP Šumava, jehož primárním úkolem není hospodaření v lesích a odvoz vytěženého dříví, nelze asi o jiné dopravě ani uvažovat. Schwarzenberský plavební kanál je sice jako technická památka obnovován a využíván, ale nárazové plavení dřeva v něm je

spíše turistickou atrakcí, než hospodářským provozem. Jedním z podstatných úkolů NP a CHKO Šumava je, kromě ochrany šumavské přírody a celého komplexu kulturní krajiny Šumavského regionu, turistické (poznávací, vědecké) zpřístupnění pro veřejnost. S tímto úkolem velmi dobře korespondují snahy o vybudování Šumavských elektrických drah (ŠED) [9]. ŠED je projekt modernizace a rozšíření železničních tratí v Jihočeském kraji, týkající se tzv. vlakotramvají v Pošumaví. Součástí projektu má být modernizace a elektrizace stávajících železničních tratí v Pošumaví a výstavba několika nových spojek tratí, které by vytvořily železniční dopravní systém (doplňný systém ekologických autobusů) zpřístupňující Šumavu pomocí rychlé a pohodlné moderní dopravy [9]. Vytvořil by se tak integrovaný dopravní systém pro dálkovou, městskou i místní dopravu na Šumavě, který by za minimálního poškození krajiny CHKO i NP pohodlně zpřístupnil oblast pro potřeby místních obyvatel i návštěvníků.

Tato renesance železniční dopravy, podobně jako další podobné navrhované systémy lokálních tratí (Regiotram Nisa, Dráhy Orlických hor, Z Bezdruzic do Teplé [9]) vychází z regionálních iniciativ. Je velmi zajímavé, že na celostátní úrovni je železniční doprava politicky i ekonomicky potlačována (je zastavován provoz na stále větším počtu lokálních tratí) přes svou bezpečnost, ekologičnost a menší nároky na zábor území, zatímco na regionální úrovni je o ni stále větší zájem – to ostatně dosvědčují i dvě soukromé železnice u nás: Jindřichohradecké místní dráhy a Železnice Desná, které přes malý rozsah sítě dokáží ekonomicky prosperovat.

Pro oblast Šumavy byl měla realizace ŠED nesporný přínos, a to jak rychlým a příjemným zpřístupněním přírodních krás Šumavy široké veřejnosti, tak i omezením individuální automobilové dopravy. Pro lesní hospodářství na Šumavě jak v rámci NP, tak i mimo něj, by realizace projektu přinesla kromě zmenšení ekologických rizik z automobilové dopravy i možnosti snadnějšího odvozu dříví do vnitrozemí.

Literatura:

- 1) Encyklopedie města Český Krumlov. [online] [cit 16. 1. 2012]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/mesto_histor_himeck.xml>.
- 2) Bauer, Z. Úzkorozchodné železnice v průmyslu a zemědělství. Praha: Nakladatelství Corona, 2003. 288 s. ISBN 80-86116-22-0.
- 3) Junek, J. Putovanie za kúzlom lesných železníc. Zvolen: Ústav pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov lesného a vodného hospodárstva SR, 2002. 252 s. ISBN 80-88677-99-8.
- 4) Kripner, J. Zaniklé obce a objekty po roce 1945. Arnoštov (Ernstbrunn) - Bývalá lesní železnice Spálenec-Arnoštov-prameny Blanice. [online] [cit. 15. 1. 2012]. Dostupné z: <<http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1442711>>.
- 5) Priorita. Informační zpravodaj Operačního programu Životní prostředí. Praha: Státní fond životního prostředí, 2009, ročník 2, číslo 9. číslo registrace:MK ČR E 18178.
- 6) Rebstöck, R. Zapomenuté železnice. Sušice: Nakladatelství Dr. Radovan Rebstöck, 1994. 70 s. ISBN 80-85301-39-3.
- 7) Šťastný, J. Zrušené a zaniklé železnice v ČR. [online] [cit. 15. 1. 2012]. Dostupné z: <<http://zrus-zan-zel.blog.cz/rubrika/lesni-uzkokolejky>>.
- 8) Hudec, Z. a kol. Atlas drah České republiky 2006-2007. Druhé rozšířené a doplněné vydání. Dopravní vydavatelství Malkus, 2006. 310 s. - 89 mapových listů 1: 200 000, přehledové mapy, detaily. ISBN 80-870472-00-1.
- 9) Dráhy Orlických hor. [online] [cit. 17. 1. 2012]. Dostupné z: <<http://www.orlickedrahy.cz>>.

Kontaktní adresa:

Ing. Petr Poster, Ph. D.

e-mail: polster@seznam.cz

Hospodaření Správy Národního parku Podyjí

David Březina

Lesnická a dřevařská fakulta
Mendelova univerzita v Brně

Úvod

Náplní příspěvku je analýza hospodaření Správy NP Podyjí. Subjekt patří mezi státní příspěvkovou organizaci, kterou zřídilo MŽP. Součástí studie je rozbor hospodaření za sledované období 2005 – 2009. Vyhodnocení je zpracováno do tabulek a grafu. Bylo využito podkladů ze Správy NP Podyjí, zákonné předpisy a vyhlášky. Cíl analýzy směřuje ke stanovení výhod a nevýhod pro sledovanou organizaci. Zda současný typ organizace vyhovuje danému subjektu.

Nařízení vlády ČR č. 164/1991 Sb., ze dne 20. března 1991 zřizuje Národní park Podyjí a stanoví podmínky jeho ochrany. Zřizovací listina vydaná rozhodnutím ministra životního prostředí č. 10/91 a č. 2178/M/91 ze dne 27. června 1991 a podle zákona č. 576/1990 Sb., o pravidlech hospodaření s rozpočtovými prostředky České republiky a obcí v České republice zřídila k 1. 7. 1991 Správu Národního parku Podyjí (SNPP), jako státní příspěvkovou organizaci.

NP Podyjí je situován mezi Znojmem a Vranovem nad Dyjí při státní hranici se sousedním Rakouskem. NP Podyjí je rozlohou nejmenším národním parkem v ČR – 63 km², plocha jeho ochranného pásma činí 29 km², lesnatost představuje 84 %, zemědělská plocha 9 % a ostatní plochy 7 %.

Ministerstvo životního prostředí zřídilo subjekt státní příspěvkovou organizací. Organizace je právnickou osobou (tzn. má svoje práva a povinnosti stanovené v právních předpisech) s vymezenou právní subjektivitou a zároveň samostatnou účetní jednotkou. Musí rovněž splňovat požadavky občanského zákoníku, ale pouze s ohledem na právnickou osobu spočívající především v názvu organizace a sídlu. Statutárního zástupce organizace jmenuje zřizovatel a je jím ředitel Správy NP Podyjí. Ve zřizovací listině Správy NP Podyjí je vymezena hlavní činnost, pro kterou je organizace založená a také vedlejší činnost.

V současné době je evidován celkový fyzický počet zaměstnanců na Správě NP Podyjí na 44.

Výše prostředků vynaložených na platy se řídí nařízením vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě. Organizační struktura Správy NP Podyjí je rozdělena na Útvar ředitele, Odbor péče o les, Odbor ochrany přírody a krajiny, Odbor veřejných vztahů, dokumentace a informatiky a Odbor ekonomicko – provozní. Každý z uvedených odborů má několik oddělení.

V rámci metodického postupu bylo čerpáno ze zákonných předpisů a vyhlášek. Během zpracování studie proběhla osobní návštěva Správy NP Podyjí, kde byla veškerá problematika konzultována.

Příspěvek je zaměřen na rozbor hospodaření Správy NP Podyjí.

Problematika

Příspěvková organizace hospodaří s peněžními prostředky získanými hlavní činností a s peněžními prostředky přijatými ze státního rozpočtu pouze v rámci finančních vztahů stanovených zřizovatelem. Dále hospodaří s prostředky svých fondů, s prostředky získanými jinou činností, s peněžitými dary od fyzických a právnických osob, s prostředky poskytnutými ze zahraničí, s prostředky poskytnutými z rozpočtů územních samosprávných celků a státních fondů, včetně prostředků poskytnutých České republice z rozpočtů Evropské unie a z Národního fondu.

Hospodaření Správy NP Podyjí se řídí zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a zákonem č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky. Samotné účtování se řídí vyhláškou č. 410/2009 Sb., kterou se provádí zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví.

Správy NP Podyjí hospodaří na základě rozpočtu, který po zahrnutí příspěvku ze státního rozpočtu nebo stanovení odvodu do státního rozpočtu musí být sestaven jako vyrovnaný. Rozpočet

příspěvkové organizace může zahrnovat pouze náklady a výnosy související jen s jí poskytovanými službami, které jsou předmětem její hlavní činnosti.

Správa NP Podyjí tvoří tyto peněžní fondy:

- rezervní fond
- fond reprodukce majetku
- fond odměn
- fond kulturních a sociálních potřeb

Hospodářský výsledek příspěvkové organizace je tvořen výsledkem hospodaření z hlavní činnosti a ziskem vytvořeným z jiné činnosti po zdanění.

Jestliže hospodaření Správy NP Podyjí za běžný rok skončí ztrátou po zahrnutí příspěvku, je zřizovatel povinen projednat s organizací zabezpečení jeho úhradu do konce následujícího rozpočtového roku.

Úhrada zhoršeného hospodářského výsledku se zajistí:

- z rezervního fondu Správy NP Podyjí;
- z rozpočtu zřizovatele;
- ze zisku po zahrnutí příspěvku na provoz nebo odvodu z provozu.

Správa NP Podyjí může rozdělovat do fondů zlepšený hospodářský výsledek, jen pokud byl uhrazen případný zhoršený hospodářský výsledek předchozího roku, a to takto:

- do fondu odměn do výše 80 % zlepšeného hospodářského výsledku, nejvýše však do výše 80 % limitu prostředků na platy;
- do fondu reprodukce majetku do výše 25 % zlepšeného hospodářského výsledku;
- do rezervního fondu bez omezení.

Hlavní činnost v národním parku je předmětem financování ze státního rozpočtu. Subjekt hospodaří v rámci hlavní činnosti, pro kterou byl zřízen s prostředky, které vytváří vlastní příjmy organizace a zároveň souvisí s hlavní činností. Příjmy za poskytování statků jsou vlastními příjmy. Tyto příjmy právě nemusejí pokrýt rozdíl mezi vlastními výnosy a náklady v rámci hlavní činnosti ve financování Správy NP Podyjí. Proto stát poskytuje příspěvek na provoz ze státního rozpočtu. Finanční prostředky státu by měla Správa NP Podyjí používat jen na krytí nezbytných potřeb a snažit se o efektivní hospodaření. Jestli jsou příjmy související s hlavní činností vyšší než výdaje, může zřizovatel nařídit odvod do státního rozpočtu.

Cílem vedlejší hospodářské činnosti je dosažení zisku, který slouží k podpoře financování hlavní činnosti. Vedlejší činnost se provozuje při nedostatečném využití materiální a personální kapacity, zároveň nesmí být ohrožena činnost hlavní. Příjmy a výdaje vedlejší hospodářské činnosti se oddělují od hlavní činnosti. Výdaje vedlejší činnosti je nepřipustné hradit z příjmů hlavní činnosti, jinak by musela být vedlejší činnost ukončena. Vždy je důležité, aby vedlejší činností nedošlo k odklonu od hlavní hospodářské činnosti.

Možnosti vlastních výnosů Správy NP Podyjí najdeme v hlavní činnosti v podobě tržeb za prodej výrobků a služeb. Dané odvětví zahrnuje tržby za dříví, tržby z prodeje zvěřiny a semen. Finanční prostředky může Správa NP Podyjí v hlavní činnosti ještě získat z tržeb za prodej dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku a tržeb z prodeje materiálu. Vlastní výnosy ve vedlejší činnosti zastupují tržby za prodané zboží. K výrazným zdrojům financování Správy NP Podyjí patří příspěvek na činnost od zřizovatele. MŽP rovněž poskytuje Správě NP Podyjí dotace ze Státního fondu životního prostředí, z Programu péče o krajinu a z podprogramu Správa nezcizitelného státního majetku.

Tabulka č. 1: Výsledek hospodaření Správy NP Podyjí za rok 2005

Výnosy v hlavní činnosti	44 186 890 Kč
Výnosy v hospodářské činnosti	35 010 Kč
Náklady v hlavní činnosti	44 373 800 Kč
Náklady v hospodářské činnosti	29 880 Kč
Hospodářský výsledek za organizaci před zdaněním	-181 780 Kč

Položka tržby z prodeje výrobků a služeb činila 8 688 tis. Kč. Snížení zhoršeného HV bylo vyrovnáno z fondu reprodukce majetku.

Tabulka č. 2: Výsledek hospodaření Správy NP Podyjí za rok 2006

Výnosy v hlavní činnosti	44 082 380 Kč
Výnosy v hospodářské činnosti	31 480 Kč
Náklady v hlavní činnosti	43 969 260 Kč
Náklady v hospodářské činnosti	24 800 Kč
Hospodářský výsledek za organizaci před zdaněním	119 800 Kč

Tržby z prodeje výrobků a služeb činily 9 426,79 tis. Kč. Náklady byly čerpány na 102,3 % plánu. Zlepšený HV je dán z důvodu hrazení oprav a údržby z fondu reprodukce majetku.

Tabulka č. 3: Výsledek hospodaření Správy NP Podyjí za rok 2007

Výnosy v hlavní činnosti	48 130 790 Kč
Výnosy v hospodářské činnosti	68 690 Kč
Náklady v hlavní činnosti	48 931 600 Kč
Náklady v hospodářské činnosti	57 560 Kč
Hospodářský výsledek za organizaci před zdaněním	-789 680 Kč

Položka tržby z prodeje výrobků a služeb činila 10 939 tis. Kč. Náklady čerpány na 110 % plánu. Zhoršený HV byl hrazen z rezervního fondu.

Tabulka č. 4: Výsledek hospodaření Správy NP Podyjí za rok 2008

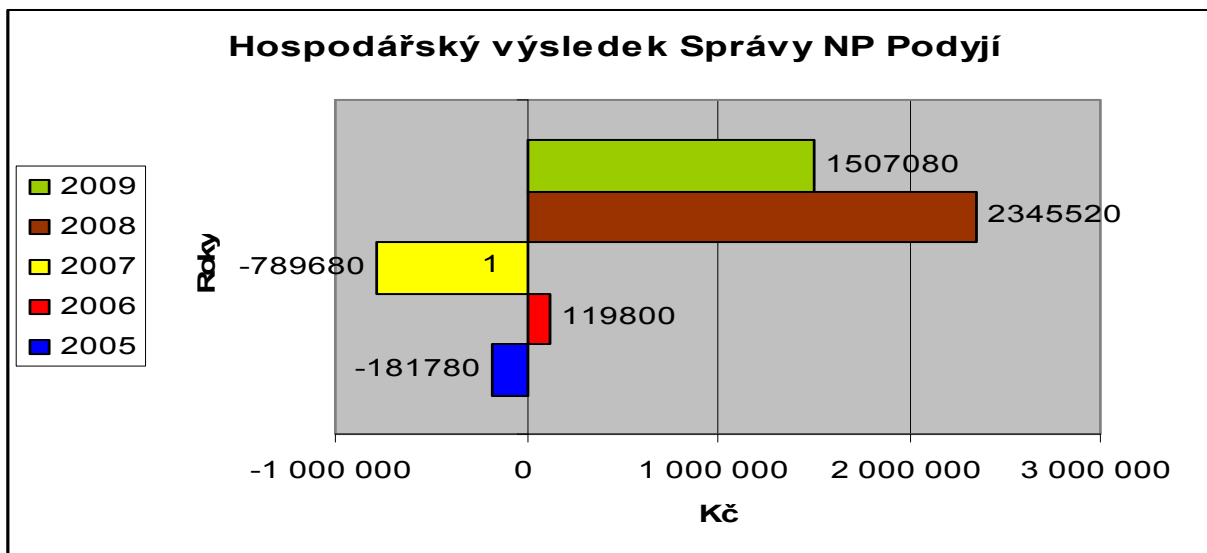
Výnosy v hlavní činnosti	54 541 960 Kč
Výnosy v hospodářské činnosti	52 140 Kč
Náklady v hlavní činnosti	52 209 520 Kč
Náklady v hospodářské činnosti	39 060 Kč
Hospodářský výsledek za organizaci před zdaněním	2 345 520 Kč

Tržby z prodeje výrobků a služeb byly 10 407,75 tis. Kč. Náklady čerpány na 99,7 % plánu. Zlepšený HV je způsoben díky tržbám za nahodilou těžbu a příjmům za reklamu.

Tabulka č. 5: Výsledek hospodaření Správy NP Podyjí za rok 2009

Výnosy v hlavní činnosti	51 987 190 Kč
Výnosy v hospodářské činnosti	41 720 Kč
Náklady v hlavní činnosti	50 481 620 Kč
Náklady v hospodářské činnosti	41 210 Kč
Hospodářský výsledek za organizaci před zdaněním	1 507 080 Kč

V roce 2009 HV Správy NP Podyjí činil 1 507 080 Kč. Největší finanční prostředky pro rok 2009 zastupuje ve výnosech položka - příspěvek a dotace na provoz - 41 145 tis. Kč. V nákladových položkách bylo nejvíc čerpáno na ostatní služby a mzdové náklady.

Obr. 1: Výsledky hospodaření (2005 – 2009)

Graf na obrázku č. 1 znázorňuje HV v jednotlivých letech Správy NP Podyjí. Roky 2008 – 2009 mají výrazně zlepšený HV z důvodu navýšení příspěvku na činnost od MŽP, téměř o 10 000 tis. Kč a vyššího podílu nahodilé těžby.

Závěr

Účelem zřízení Správy NP Podyjí je ochrana přírody a krajiny v národním parku, řídicí se zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny;

Výhody u Správy NP Podyjí - právnická osoba – samostatná účetní jednotka, tvorba fondu odměn a reprodukce majetku, možnost převádění zlepšeného hospodářského do svých fondů.

Nevýhody u Správy NP Podyjí - omezené možnosti vlastních výnosů, z důvodů velkoplošného chráněného území (těžba omezena), je to podstata zřízení této organizace.

Na hraně výhod i nevýhod stojí velká finanční podpora zřizovatele (MŽP), výhodou představuje fakt, že bez příspěvku na činnost by Správa NP Podyjí zanikla. Na druhou stranu musíme vzít v úvahu, že nevýhodou může být neekonomické chování subjektu.

V minulosti MŽP uvažovalo o transformaci Správy NP Podyjí na organizační složku státu, jako je například Správa NP České Švýcarsko, jako jediný z našich národních parků. Tato změna by měla vliv na hospodaření v parku z hlediska menší ekonomické samostatnosti, ekonomické efektivity a větších pravomocí i odpovědnosti zřizovatele, kterého by zastupoval stát.

Správa NP Podyjí je typem organizace, která přímo propaguje využívání celospolečenských funkcí lesa a poskytuje společnosti vyžití jak v oblasti odpočinku v podobě turistiky, jízdy na kole, tak i v poznání odborného odvětví lesa v podobě naučných stezek. Cílem subjektu není na prvním místě zisk, ale ochrana krajiny a přírody a tím poskytnutí společnosti zachované krásy naší krajiny.

Literatura

- 1) STUHLÍKOVÁ, Helena; HYMPÁNOVÁ, Venuše. *Zdaňování rozpočtových organizací, příspěvkových organizací a obcí daní z příjmů právnických osob*. Olomouc : ANAG, 1998. 125 s. ISBN 80646-60-9.
- 2) STUHLÍKOVÁ, Jaroslava. *Abeceda účetnictví pro územní samosprávné celky, příspěvkové organizace, státní fondy a organizační složky státu 2008*. Olomouc : ANAG, 2008. 504 s. ISBN 9788072634576.
- 3) Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ve znění pozdějších předpisů.
- 4) Vyhláška č. 410/2009 Sb., kterou se provádí zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.

- 5) Zákon č. 114 / 1992 Sb. o ochraně krajiny a přírody, ve znění pozdějších předpisů.
- 6) Výkaz zisku a ztrát Správy NP Podyjí za roky 2005 – 2009.
- 7) Zprávy o činnosti Správy NP Podyjí za roky 2005 – 2009.

Kontaktní adresa:

Ing. David Březina

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

Lesnická a dřevařská fakulta

Mendelova univerzita v Brně

Zemědělská 3, 613 00 Brno

Email: DBrezina@seznam.cz

Ekonomický průzkum SVOL a výsledky hospodaření nestátních vlastníků lesů.

Jelínek Petr

Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů (zkr.SVOL)

Úvod

Po roce 1989 po navrácení zhruba 40 % lesů v naší republice původním vlastníkům došlo k rozbití monopolu tehdejších státních lesů na hospodaření v lesích a jedním z důsledků byla i ztráta jednotné metodiky získávání přehledných dat o hospodaření v lesích. Poměrně propracovaná metodika dřívějších státních lesů nebyla nově vznikajícím státním podnikem LČR úplně převzata, paradoxně byly dřívější prvky informační soustavy tehdejších státních lesů převzaty ve větší míře u vznikajících nestátních majetků. Nicméně krátce po vzniku SVOL se mezi členy objevila potřeba porovnávání ekonomických dat dosahovaných při obhospodařování lesů, většinou pro účely obhájení vlastních ekonomických výsledků v obecních a městských zastupitelstvech.

Ekonomický průzkum SVOL.

První ekonomická šetření prováděl doc. Blud'ovský a to v letech 1994 a v roce 2000. Stále častější výskyt zkreslených údajů o hospodaření v nestátních lesích v médiích, i jejich zneužívání proti zájmům nestátních vlastníků lesů pak vedlo ke snaze obnovit ekonomické šetření mezi členy SVOL a využít následně tyto údaje k získání objektivních a podložených informací o výsledcích hospodaření nestátních vlastníků lesů. První obnovené šetření bylo provedeno v roce 2007, následně pak i v dalších letech 2008 až 2010. Předmětem šetření byly základní otázky týkající se velikosti a organizační struktury majetku, způsobu zadávání prací, ale zejména výsledku hospodaření podle jednotlivých činností a hlavních výkonů. Počet účastníků šetření se pohyboval okolo 70 – 80 majetků, což bylo asi 15 % členů, ale vzhledem k tomu, že oslovení byli pouze vlastníci s majetky nad 300 ha, kteří již většinou mají vedené oddělené účetnictví pro lesní majetek, byly získány údaje z téměř 40 % výměry lesů ve vlastnictví členů SVOL (zhruba 150 tis. ha).

Výsledky ekonomického šetření.

Data získaná v rámci ekonomického průzkumu byla běžnými postupy zpracována a výsledky byly, podle dohody z republikového výboru, dány k dispozici v kompletní podobě pouze členům SVOL, kteří se průzkumu zúčastnili. Ve „Zpravodaji“ SVOL pak byly uveřejněna jen vybraná data, ale i z nich bylo možné vyčíst některé zajímavosti a po třetím ročníku i postupný vývoj zjišťovaných údajů. Jednoznačně se např. projevuje snaha po úsporách nákladů v růstu počtu ha na 1 THP. Z průměrných 328 ha / 1 THP v roce 2000 vzrostla tato hodnota již na 423 ha / 1 THP. Výrazný pokles se naopak projevuje u příspěvků na hospodaření v lesích, kdy v roce 2000 obdrželi členové SVOL průměrně 615 Kč/ha, v roce 2009 již jen 404 Kč/ha. Tento pokles je dramatickým protikladem příspěvkům pro zemědělce (platba SAPS), které nejenže jsou nyní až desetkrát vyšší než platba státu na 1 ha lesa, ale navíc se každoročně zvyšují. Podle přístupových dohod v rámci EU by se tyto platby měly zvyšovat až na úroveň „starých“ zemí EU. Jen pro připomenutí, v roce 2010 dosáhla tato platba částky 4.061 Kč/ha a to bez všech omezení, které lesníkům nařizuje zákon o lesích. Podle našich zkušeností z odborných exkurzí téměř z celé Evropy je český zákon o lesích rozhodně nejpřísnější ve svých omezeních a povinnostech na vlastníky kladených. V severských státech Evropy, ale i např. v Holandsku bývá problémem vysvětlit tamním lesníkům naše zákonné omezení možností přiřazování další holé seče, nebo co to je zajištěná kultura a časové lhůty s tím u nás spojené.

Výnos z obhospodařování lesů pro vlastníka.

V průběhu roku 2010, i na počátku roku letošního byla v médiích často diskutována otázka o výši zisku vytvářeného státním podnikem LČR a obecními vlastníky. Z našeho průzkumu vyplynulo, že

z důvodů nestejných účetních postupů nelze jednoduše srovnávat jednotlivé dosažené výsledky různých vlastníků, zejména pak porovnávat údaje jen podle stejného názvu. Dochází pak např. k interpretaci, že městské a obecní lesy mají nejnižší výnosy, přičemž problém spočívá v tom, že nájemné placené obcím a městům je zahrnuto do nákladů organizace a zisk je pak vytvářen až po odvodu této významné nákladové položky do rozpočtu zřizovatele. Porovnáme-li pak účetní zisk těchto organizací se ziskem státního podniku, snadno můžeme dojít k mylnému závěru o nízké efektivitě hospodaření obecních a městských lesů. Že opak je pravdou prokázal náš průzkum, kdy se proti položce zisk u LČR postavil celý výsledek hospodaření obecních lesů, včetně nájmu a případného předepsaného odvodu zisku vlastníkov. Pak, jak je patrné z následujících tabulek, není

Tab.č.1: Výsledky šetření SVOL

Zisk před zdaněním Kč/ha bez dotací	Druh majetku	2007	2008	2009
	LČR	646	412	481
Zelená zpráva MZe	obecní lesy	580	-152	-228
	soukromé lesy	1.271	518	772
Nájemné vlastníkov Kč/ha		2007	2008	2009
	LČR	0	0	0
Zelená zpráva MZe	obecní lesy	2.321	2.057	1.603
	soukromé lesy	1.615	1.683	1.512
Celkový výnos pro vlastníka		2007	2008	2009
	LČR	646	412	481
Zelená zpráva MZe	soukromé lesy	2.886	2.201	2.284
	obecní lesy	2.901	1.905	1.375

výnos pro vlastníka nižší, než zisk LČR, naopak je buď násobně, nebo o desítky procent vyšší ve srovnání s výsledky LČR posledních let, případně i roku 2010, kdy LČR dosáhly výrazně vyššího zisku.

Závěr

Je třeba připomenout, že hospodaření nestátních vlastníků lesů je založeno na trvale udržitelném hospodaření a to nejen z pohledu podmínek certifikace, ale zejména z pohledu ekonomického. Minimálně nejsou u nestátních vlastníků známy případy, kdy by bylo zisku dosahováno prodejem investičního majetku, kdy by s hospodařením v nestátních lesích byly spojovány případy nelegálních těžeb, případně způsob hospodaření byl označován krádeží za bílého dne.

Literatura:

ekonomické šetření SVOL 2007 – 2009

Zelená zpráva MZe

Kontaktní adresa:

Ing. Jelínek Petr

Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů (zkr.SVOL)

E-mail: jelinek.petr@klikni.cz

Lesy města Olomouce

Roman Šimek

Lesy města Olomouce, a.s.

Úvod

Město Olomouc již od svého vzniku usilovalo o získání lesních porostů, obklopujících rozvíjející se aglomeraci. Důvodem bylo vždy využívání lesa obyvatelstvem města. Les poskytoval palivo, konstrukční materiál pro stavbu budov, zdroj potravy pro obyvatele města a jím chovaná hospodářská zvířata.

Užívání lesa se v průběhu času přizpůsobovalo momentálním potřebám společnosti. Stoupá tak význam lesa pro zadržení vody v krajině a rovnoměrnost průtoků ve vodních tocích, kvalitu vody ve vodních zdrojích. V současnosti enormně stoupá význam lesa pro rekreaci obyvatel města.

Tab. č.1: Data významná pro lesní majetek města Olomouce

rok	místo a způsob nabytí / prodeje	plocha v ha	plocha lesa celkem
1352-1393	dar krále k.ú. Grygov	800	800
1534	koupě od Jana z Lipé kú. Horka nad Moravou, Sedlisko	250	1050
1546	koupě od Václava Haugvice z Biskupic, kú.Cholina, Unčov	500	1550
1579	koupě v kú.Skrbeň, Hynkov	100	1650
1606	koupě od kardinála Dietrichsteina (pánů ze Sovince) v kú.H	1000	2650
1795	první lesní hospodářský plán Jan Závost		2700
1869			2752
do 1883	přeměna lesa na pole v Horce a u Grygova	-350	2402
do 1918	výsadba a drobné nákupy	161	2563
30.5.1936	koupě od Lichtensteina Dětřichov, Dalov, Horní Loděnice	527	3600,705
	koupě od Lichtensteina Hynkov - Panenský les	40	
	koupě od Lichtensteina Střeň - Nové Kladničky a U Dubu	83	
	koupě od Lichtensteina Lošov	338	
1949	příděly	384	3984,7
8.2.1951	převod na Československé státní lesy	3.984,7299	
24.6.1991	nabyl účinnosti zákon č. 172/1991 Sb.		
1.1.1993	převzetí lesního majetku Správou lesů města Olomouce	3668	3668
2000	převzetí přídělů	292	4006
2001	drobný výkup	2	
2002	drobný výkup	2	
2003	digitalizace	-5	
2004	zalesnění ZPF	6	
2005	vrácení velkoškolky Lošov	-13	
2008	převod zanáletovaných pozemků na les v kú. Slavonín, Ne	16	
2009	prodej části přírodní rezervace Správě CHKO LP	-35	3970
2011	zpracován nový LHP		4002,96

Současný stav

Lesní majetek statutárního města Olomouce se rozkládá na ploše 4002,96 ha pozemků určených k plnění funkcí lesa (z toho 3 871,56 ha porostní půdy). Rozkládá se na území dvou krajů (Olomoucký, Moravskoslezský) a 4 okresů (Šternberk, Olomouc, Litovel, Bruntál). Zasažuje do 33 katastrálních území.

Tab. č.2: Lesní majetek náleží pod působnost čtyř obcí s rozšířenou pravomocí:

ORP Šternberk	1580,59	39,5 %
ORP Olomouc	1521,93	38,0 %
ORP Litovel	580,84	14,5 %
ORP Bruntál	319,77	8,0 %
Celkem	4002,96	100,0 %

Majetek města je tvořen mnoha souvislými, i menšími izolovanými komplexy lesa, které leží mezi obcemi Grygov na jihu, a Jiříkov, či Arnoltice na severu LHC. Organizačně je LHC Lesy města Olomouce tvořen 2 lesními správami, které se člení na 6 lesnických úseků.

Tab. č.3: Území LHC Lesy města Olomouce se rozkládá v následujících přírodních lesních oblastech

Název přírodní lesní oblasti (PLO)	Číslo PLO	Plocha porostní půdy dle LHP
Nízký Jeseník	29	2203,97
Drahanská vrchovina	30	189,09
Hornomoravský úval	34	1478,50
	Celkem	3871,56

Nejvyšší kóta lesního majetku města dosahuje 707 m n.m. (vrchol Pomezí u obce Huzová) a nejnižše položená část s nadmořskou výškou 202 m n.m. leží v lese Království u Grygova.

Tab. č.4: Přehled lesních vegetačních stupňů (plocha porostní půdy)

Lesní vegetační stupeň	Plocha porostní půdy v ha	% z celku
1. dubový	1432,11	36,99
2. bukodubový	122,58	3,17
3. dubobukový	535,69	13,83
4. bukový	422,23	10,91
5. jedlobukový	1358,95	35,10
Celkem	3871,56	100,00

Tab. č.5: Zastoupení trofických řad (plocha porostní půdy dle LHP)

Trofické řady	Plocha (ha)
Extrémní řada (X,Z,Y)	0,00
Kyselá řada (M,K,N,I)	210,80
Živná řada (S,F,C,B,W,H)	1575,60
Řada obohacená humusem / javorová / (D,A,J)	138,41
Řada obohacená vodou / jasanová / (L,U,V)	1448,70
Oglejená řada (O,P,Q)	460,24
Podmáčená řada (T,G)	37,81
Rašelinná řada (R)	0,00
Celkem	3871,56

Z uvedeného přehledu trofických vyplývá skutečnost, že převažuje trofická řada živná v 5 lesním vegetačním stupni a řada obohacená vodou v 1. vegetačním stupni.

Tab. č.6: Zastoupení cílových hospodářských souborů (plocha porostní půdy dle LHP)

Cílový HS	Název	Plocha (ha)
19	Lužní stanoviště	1398,73
21	Exponovaná stanoviště nižších poloh	7,90

23	Kyselá stanoviště nižších poloh	213,67
25	Živná stanoviště nižších poloh	72,20
29	Olšová stanoviště na podmáčených půdách	12,64
41	Exponovaná stanoviště středních poloh	129,44
43	Kyselá stanoviště středních poloh	136,14
45	Živná stanoviště středních poloh	522,67
47	Oglejená stanoviště středních poloh	38,37
51	Exponovaná stanoviště vyšších poloh	14,23
55	Živná stanoviště vyšších poloh	901,56
57	Oglejená stanoviště vyšších poloh	424,01
		3871,56

Druhá struktura

V dřevinné skladbě plošně i hmotově převažuje SM (42,72% plochy a 55,34% zásoby). Vyšší je taktéž plošné a hmotové zastoupení DB (14,44% plochy a 9,10% zásoby). 5% plošné i hmotové zastoupení překračuje už jen JS (8,80% plochy a 7,22% zásoby), BK (7,09% plochy a 6,01% zásoby) a LP (8,14% plochy a 7,10% zásoby). Ostatní dřeviny nedosahují 5% zastoupení.

Z porovnání současné a cílové druhové skladby vyplývá, že nad cílovým stavem je především SM, JS a LP, naopak např. DB, BK a JD cílového stavu nedosahuje.

Tab.č.7: Zastoupení dřevin na lesním majetku města Olomouce v %

dřevina	1945	k 1.1.2000	k 1.1.2011
smrk	42,5%	45,7%	42,7%
borovice	6%	5,0%	4,6%
modřín	1,5%	2,8%	2,6%
jedle	5%	0,6%	0,7%
douglaska	0	0,1%	0,1%
jedle obrovská	0	0,1%	0,0%
smrk exoty	0	0,0%	0,0%
celkem jehličnaté	55,0%	54,3%	50,7%
dub	11%	13,9%	14,4%
jasan	8,5%	9,5%	8,8%
lípa	9%	8,0%	8,1%
buk	2%	4,8%	7,1%
olše	5%	3,3%	3,4%
javor		2,9%	3,3%
topol nešlechtěný	2%	1,5%	0,6%
bříza	2%	0,9%	0,7%
habr	0,5%	0,5%	0,7%
akát	0,5%	0,2%	0,3%
ostatní listnáče		0,1%	0,2%
vrba	0,5%	0,1%	0,1%
jilm	4%	0,1%	1,1%
topol šlechtěný	0	0,0%	0,5%
celkem listnaté	45%	45,8%	49,3%

Lesní majetek města Olomouce vykazuje odchylky od produkčních podmínek průměrného lesního majetku v ČR, které se promítají do hospodaření s tímto majetkem. Jde především o:

více než dvojnásobné zastoupení listnatých dřevin oproti průměru ČR,

více než dvojnásobný podíl listnáčů při umělé obnově, než činí průměr ČR,

na české poměry značně různorodou druhovou skladbu,

více než dvojnásobný podíl zastoupení živných stanovišť oproti průměru ČR,

velkou prostorovou rozptýlenost majetku,

velký tlak na růst veřejně prospěšných funkcí,

omezení ve využití produkčních schopností lesních stanovišť v zájmu ochrany přírody.

Tab.č.8: Porovnání celostátního průměru (Zelená zpráva 2009) s podmínkami lesního majetku města

Sledovaný ukazatel	ČR	Lesy města Olomouce
Zastoupení jehličnatých dřevin v % z celkové plochy	75	50,7
Zastoupení listnatých dřevin v % z celkové plochy	25	49,3
Zastoupení listnáčů při těžbě v % z celkové těžby	9	28
Zastoupení živných stanovišť v % z celkové plochy	46	91

Kategorizace lesů v majetku statutárního města Olomouce:

Lesy hospodářské zaujímají plochu 3527,12 ha

Lesy zvláštního určení zaujímají plochu 475,84 ha,

Lesy zvláštního určení jsou tvořeny:

Lesy v prvním pásmu hygienické ochrany vodních zdrojů 51,861 ha

Lesy příměstskými se zvýšenou funkcí rekreační 37,49 ha

Lesy zvláštního určení vyhlášené z důvodu ochrany přírody 386,48 ha.

Ochrana přírody a hospodaření v lesích města Olomouce

Město Olomouc je obdobně jako kterýkoliv vlastník lesa omezováno při nakládání se svým lesním majetkem zákonem o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. Intenzita těchto omezení závisí na stupni ochrany daného území.

Přírodní rezervace

Největší omezení vyplývají pro město Olomouc z vyhlášených přírodních rezervací, které byly zřízeny na ploše 349 ha. Lesní majetek města zasahuje na území přírodních rezervací v rozsahu:

Přírodní rezervace Litovelské Luhy 61,39 ha Správa CHKO Litovelské Pomoraví

Přírodní rezervace Kenický 9,84 ha Správa CHKO Litovelské Pomoraví

Přírodní rezervace Panenský les 15,49 ha Správa CHKO Litovelské Pomoraví

Přírodní rezervace Království 296,96 ha Krajský úřad Olomouckého kraje

Cílem ochrany PR Království a PR Litovelské Luhy je zabezpečit příznivý stav zastoupení ekosystémů a druhů tvořících předměty ochrany, zejména udržet v celé šíři rozmanitost přirozených složek neživé i živé přírody i probíhajících procesů.

V přírodních rezervacích je vlastník lesa při hospodaření se svým lesem zcela podřízen plánu péče o přírodní rezervaci, který zpracovává příslušný orgán státní správy ochrany přírody. Na území přírodních rezervací je zakázáno používat biocidy a hospodařit na pozemcích způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů anebo nevratně poškozovat půdní povrch. Za takovou intenzivní činnost lze považovat i jakýkoliv lidský zásah do lesa!

Chráněná krajinná oblast

Lesní majetek města zasahuje plochou 787 ha do Chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví. Hospodaření v lesích v CHKO rovněž podléhá zpracovanému plánu péče o CHKO, stupeň omezení hospodaření je však nižší než u přírodních rezervací. Na území první a druhé zóny CHKO je zakázáno hospodařit na pozemcích mimo zastavěná území obcí způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů anebo nevratně poškozovat půdní povrch. Opět záleží na výkladu, co se pod pojmem intenzivní technologie skrývá. Tento výklad není jednotný a dochází k jeho přehodnocování i v průběhu platnosti lesního hospodářského plánu.

Na lesním majetku města byly vyhlášeny prvky území soustavy NATURA 2000

Stupeň ochrany je na těchto lokalitách obecně nižší, než u CHKO. Cílem je ochrana druhů a stanovišť, pro které je ptačí oblast nebo evropsky významná lokalita vyhlášena. Lesní provoz je

omezen zejména termíny provádění těžeb u ptačích oblastí a podporou méně důležitých dřevin u evropsky významných lokalit.

Ptačí oblast Litovelské Pomoraví majetek města zastoupen na ploše 787 ha
Předmětem ochrany ptačí oblasti jsou populace těchto druhů ptáků - ledňáček říční, strakapoud prostřední a lejsek bělokrký a jejich biotopy. Tato ptačí oblast je vyhlášena na území CHKO Litovelské Pomoraví. Evropsky významná lokalita Litovelské Pomoraví CZ0714073 majetek města zastoupen na ploše 787 ha. Předmětem ochrany EVL jsou dubohabřiny asociace *Galio-Carpinetu* (9170), smíšené jasanovo-olšové lužní lesy temperátní a boreální Evropy (91E0) a smíšené lužní lesy s dubem letním, jilmem vazem, j. habrolistým, jasanem ztepilým nebo j. úzkolistým podél velkých řek atlantské a středoevropské provincie (91F0). Tato evropsky významná lokalita je vyhlášena na území CHKO Litovelské Pomoraví.

Evropsky významná lokalita Království CZ0710161 587.76 ha
Předmětem ochrany EVL jsou dubohabřiny asociace *Galio-Carpinetum* (9170) a smíšené lužní lesy s dubem letním, jilmem vazem, jilmem habrolistým, jasanem ztepilým nebo jasanem úzkolistým podél velkých řek atlantské a středoevropské provincie (91F0). Tato evropsky významná lokalita je vyhlášena na území PR Království a jejího ochranného pásma.

Přírodní park Sovinecko

Lesní majetek města zasahuje i do Přírodního parku Sovinecko na ploše 650 ha. Přírodní park slouží k ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými a estetickými a přírodními hodnotami. Omezení lesního hospodaření v přírodních parcích je zatím nevýznamné.

Přírodní památka

Lesní majetek města zasahuje na území přírodních památek v rozsahu:

Přírodní památka Kurfürstovo rameno 0,33 ha

Přírodní památka Častava 0,46 ha

Uvedené přírodní památky jsou součástí CHKO Litovelské Pomoraví, jejich ovlivnění lesního hospodaření je vzhledem k výměře nevýznamné.

Celkem je z důvodu ochrany přírody významně ovlivněno lesnické využití lesních porostů o výměře 1 204 ha (31 % výměry lesního majetku města). V mnoha případech dochází k několikanásobnému překryvu ochranných režimů (zonace CHKO, maloplošná ZCHÚ, prvky ÚSES a soustava NATURA 2000).

Koncepce hospodaření s lesním majetkem města Olomouce na období 2011 až 2020

Obecní lesní majetky nejsou ve vlastnictví právnické osoby, která je obhospodařuje a nemohou být proto také ve výlučném vlivu managementu právnické osoby. Obecní lesy jsou v přeneseném významu majetkem všech občanů města a odpovědnost orgánů obce či města za jejich dobrý stav a také dobrou ekonomickou výkonnost je nezpochybnitelná a nezastupitelná. Proto se musí hospodářská strategie řídit koncepcí, která stanoví hlavní směry správy majetku jak po stránce odborně-lesnické, tak ekonomické.

Mezi základní strategické cíle při hospodaření s lesním majetkem města Olomouce náleží:

Maximalizace dlouhodobých společenských přínosů (zkvalitňovat a rozšiřovat nabídku mimoprodukčních funkcí lesa) ve prospěch občanů formou aktivního přizpůsobování lesa potřebám i oprávněným požadavkům občanů města. Maximalizace celkové hodnoty lesního majetku při respektování legislativních požadavků a potřeb maximalizace společenských přínosů v oblasti mimoprodukčních funkcí dle bodu 1. Uplatněním principů trvale udržitelného hospodaření v lesích města Olomouce zajistit trvalou produkci kvalitní dřevní hmoty a využívání lesních porostů takovým způsobem a v takovém rozsahu, že jejich stabilita, biodiverzita, autoregenerační kapacita, vitalita, produkční schopnost a schopnost plnit mimoprodukční funkce lesa zůstanou trvale zabezpečeny.

Představení společnosti pečující o lesní majetek města Olomouce

Správa lesů města Olomouce byla založena statutárním městem Olomoucí k 1.1.1993 jako příspěvková organizace. Předmět činnosti organizace bylo zajištění správy a provádění činností zabezpečujících optimální plnění všech funkcí lesa při trvale udržitelném hospodaření na lesním majetku statutárního města Olomouce.

K 1.10.2010 se Správa lesů města Olomouce transformovala na akciovou společnost Lesy města Olomouce, a.s., která lesní majetek města spravuje dosud. Organizace sídlí v Olomouci a její organizační struktura má dva stupně. První stupeň tvoří ředitelství, druhý tvoří dvě lesní správy. Společnost LMO, a.s., je právnickou osobou založenou na dobu neurčitou dne 21.8.2010. Je zapsána do obchodního rejstříku vedeného Krajským obchodním soudem v Ostravě, oddíl B, vložka 10156.

Město jako vlastník lesa a příjem z lesa

Svůj historický lesní majetek město Olomouc převzalo v roce 1991. Do konce roku 1992 tyto lesy obhospodařovaly lesní závody Litovel, Prostějov a Šternberk. Výsledkem hospodaření byla ztráta nebo nulový výnos. Z tohoto důvodu se vedení města rozhodlo založit vlastní organizaci pro správu svého lesního majetku.

K 1.1.1993 byla založena příspěvková organizace Správa lesů města Olomouce. Společnost obdržela od města půjčku 1 mil. Kč, kterou ještě téhož roku vrátila. Veškeré další vybavení organizace získala vlastní činností.

Lesní majetek město převzalo v roce 1993 ve značně zanedbaném stavu. Neudržované hájovny, lesní cesty, nezajištěné kultury a například na Lošově přibližně 3500 m³ kůrovcového dřeva. Dle dohody s vedením města společnost veškeré finanční prostředky získané těžbou a prodejem dřeva investovala do oprav budov, lesních cest a zlepšování stavu lesních porostů. Ukázkou tohoto zhodnocení je fotodokumentace stavu budovy hájovny v Huzové při převzetí a po následné opravě.

Od roku 2001 společnost odváděla do rozpočtu města 1 mil Kč ročně, od roku 2007 již více.

Rok 2007 3 mil. Kč

4,5 mil. Kč

8,5 mil. Kč

4,5 mil. Kč

4,5 mil. Kč

Za období 1993 až 2011 město získalo formou nájemného nebo odvodu do rozpočtu finance ve výši 31 mil. Kč. Výši nájemného vždy určovalo vedení města, společnost požadavky města naplňovala.

Dalších 29 mil. Kč společnost vynaložila na opravy budov a cest, které náleží k lesnímu majetku města, a na plnění mimoprodukčních funkcí lesa (například údržba dětských lesních hřišť), a tím jej zhodnotila. Za uvedené období společnost získala ze státního rozpočtu dotační prostředky ve výši

70 mil. Kč, které všechny investovala zpět do lesa na zlepšení stavu lesních porostů města. Prodejem lesa v CHKO Litovelské Pomoraví (jednalo se o část přírodní rezervace) a prodejem hájoven město získalo 12 mil. Kč. Hodnota podniku Správa lesů města Olomouce byla ke dni vkladu podniku do společnosti Lesy města Olomouce oceněna na 18,7 mil. Kč. Díky aktivitám zaměstnanců společnosti město získalo přiděly lesů na ploše 290 ha, které mají hodnotu 70 mil. Kč. Při součtu výše uvedených položek zjistíme, že díky práci zaměstnanců společnosti získalo město za období uplynulých 19 let finanční prostředky ve výši 114 mil. Kč a hodnota majetku města se zvýšila o 118 mil. Kč. To je celkem přínos 232 mil. Kč. Výše uvedených výsledků společnost dosáhla přesto, že lesní majetek města je pravidelně postihován působením vnějších negativních vlivů, které nejsme schopni ovlivnit. Škody byly způsobeny zejména níže uvedenými kalami:

Rok	druh poškození	rozsah poškození v ha nebo m ³
1993	sucho	7800 m ³
1997	povodeň	8300 m ³ , odumřelý les na ploše 20 ha
2003	větrná kalamita	18300 m ³
2006	poškození sněhem	6500 m ³
2007	větrná kalamita Kyril	8300 m ³
2008	větrná kalamita Ema	6700 m ³
2010	václavka	1750 m ³

Kromě finančních odvodů pro město se společnost věnuje i zlepšování mimoprodukčních funkcí lesa a lesní pedagogice. Prací s veřejností zvyšujeme její zájem o les a jeho využívání. Spolupracujeme se základními školami, pro které připravujeme programy lesní pedagogiky, letošní rok jsme se zúčastnili Ekologických dnů, Dnů lesa a Oslav lesa na Flóře. Těmito akcemi jsme oslovili asi 3000 lidí.

Zalesnili jsme zemědělské pozemky a účelové plochy po bývalých bažantnicích na ploše asi 100 ha.

Závěr

Město Olomouc si je vědomo významu a hodnoty, kterou pro něj představuje vlastnictví lesa, který vznikl historicky prozíravým přístupem zástupců města a toto cenné dědictví hodlá zachovat a rozvíjet i v budoucnu.

Vzhledem ke skutečnosti, že je do budoucna neudržitelné, aby vlastníci lesa na své náklady poskytovali veřejnosti služby formou dosud zákonem garantovaného bezplatného vstupu veřejnosti do lesa a braní užitků z něj (lesní plody, pitná voda a všechny ostatní mimoprodukční funkce lesa), je nutné zachovat vlastnictví lesa města Olomouce minimálně ve stávajícím rozsahu. Nejjistějším způsobem prosazení veřejných zájmů je vlastnictví dotčených lesních pozemků. Jen tímto způsobem má město garantováno, že jejich využívání bude v souladu se zájmy občanů města.

Ing. Roman Šimek
 Lesy města Olomouce, a.s.
 Olomouc, Neředín, Lomená 177/4
 E-mail: simek@lesyol.cz

Ochrana životního prostředí v makroekonomických a filozofických souvislostech

Dalibor Šafařík

Lesnická a dřevařská fakulta

Mendelova univerzita v Brně

Úvod

Slavoj Žižek, slovinský filozof, psychoanalytik a kulturní teoretik, nazývaný též nejnebezpečnějším filozofem západu, uvádí ve své knize „Jednou jako tragédie podruhé jako fraška, aneb proč musela utopie liberalismu zemřít dvakrát“ myšlenky francouzského filozofa Quyi Sormana, který upozorňuje na nový vědecký směr **neuroekonomie**. Neuroekonomie nás může vést k tomu, abychom se snažili učinit trhy a sociálně – ekonomické vztahy transparentnějšími, nikoliv regulovanějšími. S nástupem tohoto šťastného dvojvládí ekonomické vědy a neuroekonomie se epocha ideologických snů maskovaných jako věda stala minulostí – nenávratně je tak pryč ideologicky zneužívaná éra Karla Marxe, „jež lze charakterizovat jako materialistickou parafrázi Bible se všemi aktéry, s proletariátem v roli Mesiáše“. Přestože je takto pojímaný marxismus již minulostí, nahý imperátor nás dále straší v nových šatech, mezi nimiž výsadní postavení zaujímá **ekologie**, či spíše ekologizace. (Žižek, 2011, upraveno)

Sorman se zde ztotožňuje s názory svého přítele, José Maríi Aznara. Ekologické hnutí je „dalším ...ismem jednadvacátého století“. Zelení nejsou obyčejní agitátoři. Jsou spíše kazateli nového náboženství, které klade přírodu nad člověka, člověk již zde není vítán. Ekologické hnutí není přívětivá lobby přinášející poselství míru a porozumění. Je to nová revoluční síla. Jako u všech moderních ideologií i toto hnutí zdánlivě kritizuje zlořády a nebezpečí pro lidstvo na základě někdy hlubokého někdy mělkého vědeckého poznání: globální oteplování, vymírání živočišných druhů, úbytek biodiversity, snaha o návrat přírodních procesů. Zelení se inspiroují vědeckým slovníkem, aniž by se opírali o vědeckou racionalitu. Jejich nejmocnějším nástrojem jsou jednoduchá a srozumitelná hesla, kterými „táhnou masy“.

Nemůže být tedy pochyb, že ekologismus je z poloviny autentickou reinkarnací antikapitalismu. Jeho druhá polovina je však ze čtvrtiny pohanskou utopií, přírodním kultem, kde má příroda přednost před člověkem. Až poslední čtvrtina je racionální, jsou zde reálné problémy s možností technických řešení. (Žižek, 2011, upraveno)

Teoreticko-metodologické aspekty

Koukolík (2011) uvádí, že neuroekonomie se pokouší spojit několik vědních oborů – ekonomii, psychologii a neurovědy – a na této platformě sleduje, jaký vliv má naše mozková činnost na naše rozhodování. V ekonomii se až dosud studovaly problémy spíše celospolečenské, např. jak správně hospodařit se státním rozpočtem či jak optimálně modulovat trh. Dnes se naopak vracíme k jednotlivci a k malým sociálním skupinám lidí, k jejich rozhodování a skutečnostem, které chtějí koupit či ovlivnit.

Celé řady výsledků experimentální ekonomie podpořených neurovýzkumem tak ukazují, že je vhodné opustit tradiční koncepci Homo economicus – imaginárního tvora, jenž se chová jen s ohledem na svůj vlastní zájem a během této činnosti je dokonale racionální. Ekonomie posledních 50 let předpokládala právě takovéto tvory.

Mnohé myšlenkové a metodologické rysy těchto moderních ekonomických věd a směrů lze nalézt již v Rakouské škole. **Rakouská škola** je svébytná škola ekonomického myšlení. Její vliv však zasahuje i do jiných vědeckých oblastí, do filosofie, historie a práva a představuje tak ve společenských vědách ucelený myšlenkový proud. Od ostatních ekonomických škol a myšlení se

odlišuje zejména svou metodologií, jejíž podstatou je analýza lidského jednání (praxeologie) a striktní využívání deduktivní logiky. Zároveň odmítá využívání empirických metod v ekonomii (zejména statistické metody a laboratorní experimenty). V současnosti je alternativním proudem k hlavnímu ekonomickému proudu představovanému neoklasickou syntézou. Politicky se její představitelé většinou řadí k liberalismu či libertarianismu.

Charakteristické rysy rakouské ekonomie lze soustředit do tří oblastí, ve kterých se Rakouská škola výrazně liší od ostatních ekonomických škol.

- **Apriorismus** – ekonomie není empirickou vědou, nýbrž vědou apriorní, která má svůj počátek v konceptu lidského myšlení. Ekonomické teorie lze vyvrátit opět jen deduktivní logikou, nikoli odvoláváním se na fakta. Je nutné buď najít chybu ve sledu logických kroků, nebo omyl v pomocné konstrukci (pomocné axiomy, které mají platnost jen za určitých podmínek).
- **Metodologický subjektivismus** - ačkoli se tento přístup prosadil do ekonomie po marginalistické revoluci, žádná jiná ekonomická škola není v dodržování tohoto principu tak konzistentní. Jednání je založeno na subjektivní hodnotové škále každého jednotlivce. A to je síla, která stojí za tržními mechanismy. A projevení subjektivní hodnoty jednotlivců je tím, co oceňuje jednotlivé statky a služby. Protože lidské jednání vychází ze subjektivní hodnoty, lze velmi obtížně přiřadit ekonomickým vztahům numerickou hodnotu. To nicméně neznamená, že ekonomie není exaktní věda. To co je na matematice exaktní, je oblast, na kterou se aplikuje.
- **Teorie hodnoty** - Rakušané do ekonomie vnesli subjektivní teorii mezního užítku, neboli teorii hodnoty, která stojí v pozadí všech ekonomických teorií. Ekonomie hlavního proudu už dávno na teorii hodnoty nestojí. Jejím východiskem je teorie chování spotřebitele, jehož analytickým modelem je tzv. indiferentní analýza. Rakouská škola však nadále zůstává u subjektivní teorie užítku a jejím teoretickým obrazem je teorie demonstrovaných preferencí. Model indiferenčních křivek zásadně popírá kategorie lidského jednání a je v samotném rozporu s konceptem volby jako takové. Rakouská teorie hodnoty je přísně *ordinalistická*, tedy v souladu s metodologickým subjektivismem, podle kterého nelze hodnotám přiřazovat numerické veličiny.

Jako nevýznamnější při posuzování ekonomických aspektů ochrany přírody a životního prostředí by je ve výše uvedených významech mohla jevit *teorie nákladů obětované příležitosti*. Tuto teorii vnesl do ekonomie Friedrich von Wieser. Náklady obětované příležitosti jsou *ztrátou mezní užitečnosti statků či služeb, o které člověk přišel z důvodu volby alternativního využití zdrojů*. Zkrátka, obětovaná příležitost je druhou volbou na škále preferencí jednotlivého člověka. Tím, že se však člověk rozhodl pro něco jiného, tedy preferoval jinou situaci, nebyla tato druhá „volba“ realizována a musela být „obětována“. Náklady obětované příležitosti završily konec objektivní teorie hodnoty, podle které jsou právě náklady tím, co uděluje statkům hodnotu. Je to obětovaná užitečnost nevyrobených statků, co určuje náklady, tedy samotný proces rozhodování jednotlivců a jejich preferenční škály. Náklady na výrobu jsou tedy druhou stranou mince hodnotě statků, užitečností, obětovanou a získanou.

V těchto souvislostech je vhodné doplnit úvahy o rozšířenou definici cílů *trvale udržitelného rozvoje* (WCED, 1987).

- **Slabá udržitelnost** znamená, že v budoucnu nedojde ke snížení celkové ekonomické hodnoty zdrojů i produktů z nich získaných, tj. připouští, že z primárních, neobnovitelných zdrojů je možné čerpat, pokud ovšem je vytvořena příslušná protihodnota (tj. čerpání neprobíhá ztrátově). Takto získaný výrobek po skončení doby svého užívání musí být beze zbytku recyklován, aby nedocházelo ke ztrátám.
- **Silná udržitelnost**, která je v současné době považována v krátkodobém i střednědobém hledisku za obtížně realizovatelnou, vyžaduje nesnižující se hodnotu zdrojů, tedy princip

silné udržitelnosti umožňuje čerpat jen obnovitelné zdroje, neobnovitelné jako zdroj energie vůbec neuvažuje.

Pro sledování trvale udržitelného rozvoje vznikly tzv. indikátory trvale udržitelného rozvoje, což jsou ukazatele, které popisují chování lidské společnosti ve vztahu ke zdrojům, ochraně přírody a životního prostředí. Příkladem takových indikátorů je např. podíl zvláště chráněných území na ploše státu, podíl elektrické energie získávané z obnovitelných zdrojů apod.

Mezi životním prostředím a ekonomickým systémem lidského společenství existuje a vyvíjí se nepřehledné množství interaktivních vztahů, které se kvantitativně i kvalitativně stále rychleji proměňují (Moldan, 1997). Tímto vzniká velmi široká a komplikovaná oblast vzájemných ekonomických a společenských souvislostí a determinací. Do popředí zájmu ekonomie životního prostředí se stále více dostávají otázky praktického charakteru. Za nejdůležitější makroekonomické úkoly lze vymezit:

- Kvantifikace a hodnotové vyjádření poškozování životního prostředí.
- Sledování a posuzování výdajů na ochranu přírody a zvyšování kvality životního prostředí.
- Konstrukce ekonomických nástrojů politiky životního prostředí.
- Vyhodnocování ekonomických souvislostí politiky životního prostředí na makroekonomické a mikroekonomické souvislosti.
- Vytváření a zdokonalování systému environmentálního a ekonomického účetnictví jako satelitního systému národních účtů.

Diskuse

Přírodě blízké či trvale udržitelné hospodaření?

Stále palčivěji tedy vyvstávají nové otázky: **Co nového očekává společnost od ochrany přírody? Jaké nové hodnoty jí má přinést? Je vůbec reálný široký společenský konstruktivní dialog se zástupci ekologických organizací?**

Povšimněme si pojmů „technické řešení“ a racionální problémy s technickým řešením. Řešení ekologických problémů vyžaduje rozhodnutí volby. Co a jak budeme produkovat, co konzumovat, na jaké energetické zdroje se spolehne. Tato rozhodnutí se v konečném důsledku dotknou života lidí. Jsou to tedy bytostně politická rozhodnutí ve smyslu fundamentálních sociálních voleb. V tomto kontextu je rovněž vhodné upozornit na význam pojmu „přírodě blízkého hospodaření“. Hospodaření, tedy tvorba hodnot užitečných pro člověka, lze uskutečňovat zas a pouze člověkem. Příroda sama o sobě nehospodaří, řídí se jinými než ekonomickými zákony. Dle mého názoru je mnohem vhodnější řídit se při rozhodování o výše uvedených otázkách principy trvale udržitelného hospodaření, a to i v podmínkách národních parků, jejichž cílem je mimo jiné uchování a ochrana mimořádně cenných ekosystémů a také hodnot v těchto ekosystémech člověkem vytvořených.

Základním funkčním předpokladem udržitelného hospodaření v krajině je dodržení významové a hodnotové vyváženosti tří pilířů – ekonomického, sociálního a ekologického. V ekosystémovém (tedy existenčním) funkčním pojetí hospodaření v krajině, jejíž významnou součástí jsou lesy, se vychází z podstaty produkčních životodárných účinků pro lidskou populaci. V případě porušení systémové vyváženosti tří pilířů ve prospěch kteréhokoliv z nich, dochází zákonitě také k porušení principů trvale udržitelného hospodaření. V případě zvláště chráněných území tak mnohdy dochází v zájmu ochrany přírody (zachování či zvýšení biodiverzity, ochrana ohrožených druhů, významných lokalit, bezzásahovost) k významovému povýšení ekologického pilíře nad ekonomický a vzápětí na to i nad pilíř sociální, jelikož téměř v každé krajině žijí lidé.

Závěr

Snaha o doplnění ekonomických metod kvantifikace přínosů ekologických a environmentálních opatření dala impuls pracovníkům Ústavu lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky Mendelovy univerzity v Brně k tvorbě obecně aplikovatelné metody. Cílem je vytvořit metodu sociálních

nákladů pro stanovení hodnoty ekologických opatření ve zvláště chráněných území. Metodické postupy pak budou ověřovány na územích se zvláštním statutem ochrany přírody. Smyslem tohoto krátkého příspěvku není formulovat vědecké závěry, ale spíše vyvolat diskusi v poněkud jiné rovině myšlení o problému navýsost aktuálním a náročně řešitelném.

Literatura

- 1) MOLDAN, B a kol. 1997. Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí. Praha, Karolinum: 307 s. ISBN 80-7184-434-9
- 2) SOJKA, M., KOUBA, L. 2006. Kapitoly z dějin ekonomických teorií. 1. vyd. Brno, MZLU: 152 s. ISBN 978-80-7157-935-9.
- 3) ŽIŽEK, S., 2009. First As Tragedy, then As Farse. London, Verso.
- 4) ŽIŽEK S., 2011. Jednou jako tragédie podruhé jako fraška. Praha, Rybka Publisher: s.247.

Kontaktní adresa:

Ing. Dalibor Šafařík

Mendelova univerzita v Brně

Lesnická a dřevařská fakulta

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

Zemědělská 3

613 00 Brno

dalibor.safarik@mendelu.cz

Sociální a kulturní funkce sdružených lesních majetků do školního polesí

Miloslav Kotas, Daniel Vlkanova

ČLA Trutnov – střední škola a vyšší odborná škola
Lesy České republiky, s.p., Krajské ředitelství Hradec Králové

Úvod

Člověk si při své stále se rozvíjející činnosti vytváří svůj osobitý svět. Toto jednání však často narušuje přírodní zákony a vytváří nesoulad mezi lidskou činností a přírodou. V honbě za prosperitou a produktivitou ničí přírodu a vše kolem sebe. Přesto se stále k přírodě vrací pokud hledá úniku z tohoto kolotoče. Ani jeho návrat k přírodě nemusí být vždy pozitivní, o čemž svědčí například stopy lidského pobytu v našich lesích – odpadky, rušení zvěře, poničené oplocenky. Proto je třeba „rekreujícího se“ člověka vychovávat a vést. Nejprve si musí uvědomit nevhodnost svého počínání. Již samotný vzhled prostředí podporuje směr dalšího jednání člověka. V upravovaném a udržovaném prostředí si většina lidí nedovolí tento soulad narušovat. Pokud chceme některá místa chránit, je třeba návštěvníka vést do míst, kde nám nevadí. Návštěva lesa by měla přinést člověku poučení a vytvořit kladný vztah k lesnímu prostředí. Z těchto skutečností musíme vycházet při tvorbě sociálních a kulturních funkcí obecních, městských lesů a účelových lesů typu podniků školních polesí. Prostředky, které vložíme do podpoření těchto funkcí, se nám určitě vyplatí. Ekonomika lesního majetku není jen o produkčních funkcích lesa.

Materiál a metodika

Strategií organizace, respektive hlavním cílem školy je zajištění výuky žáků České lesnické akademie Trutnov – střední školy a vyšší odborné školy (dále jen ČLA Trutnov) v rámci akreditovaných oborů a jejich rozvoj při současném zajištění hospodaření na školním polesí. Důležitým cílem střediska Školní polesí je rovněž mít dostatečný ekonomický a personální potenciál, který organizaci umožní uspět ve výběrových řízeních i na komplexní dodávky lesnických prací zejména pro LČR, s.p. a KRNAP, či v dalších veřejných soutěžích. Společným cílem je snaha o neustálé zvyšování kvality výuky a poskytovaných služeb. K naplnění tohoto záměru škola využívá systémů ISO 9001, ISO 14001, OHSAS 18001 a CFCS 1004. Integrovaný manažerský systém (dále jen IMS) je budován od 1.3.2009. Akreditace byla ukončena v září 2009. Systém C-o-C je však akreditován již 6 let. V současnosti je ČLA Trutnov jedinou střední lesnickou školou, která má komplexně certifikované školní polesí. Kvalitou vzdělávacího procesu chce škola dosáhnout vysoké úrovně znalostí a dovedností absolventů školy a jejich bezproblémové uplatnění v lesnické praxi a příbuzných oborech. Hospodaření na školním polesí musí plnit zásady správného trvale udržitelného hospodaření a rozvíjet vztah studentů k oboru lesnictví a životnímu prostředí. Pro zabezpečení trvalého zlepšování systému managementu kvality oblasti výuky a hospodaření se škola ubírá cestou zavádění nejnovějších technologií. Škola podporuje trvale udržitelné hospodaření v lesích, a proto přijala závazek zavést a udržovat systém splňující požadavky kladené PEFC na spotřebitelský řetězec lesních produktů v souladu s dokumentem CFCS 1004. Ve vztahu ke studentům a pracovníkům školy je cílem neustálé zlepšování pracovních podmínek a prostředí. Škola podporuje aktivity vedoucí k zdokonalování procesů, zlepšování kvality výstupů a zvyšování kvalifikace. Zavedením systému IMS škola usiluje o zlepšování vzájemně výhodných vztahů s dodavateli, protože zastává názor, že dodavatel je partner školy, který se přímo podílí na kvalitě školy. Škola prosazuje aktivní přístup v ochraně životního prostředí. Trvá na dodržování platné legislativy a rozhodnutí příslušných orgánů životního prostředí s cílem dosažení co nejlepších výsledků v ochraně životního prostředí. Při svých činnostech upřednostňuje zásady prevence znečištění ve všech složkách našeho životního prostředí, a využívá nejnovější technologie, které umožňují co nejefektivněji odstraňovat následky vzniklých škod. Jedním z hlavních cílů je zamezení vzniku mimořádných situací, minimalizace jejich následků na životní prostředí, dále pak monitorování

výsledků řízení významných environmentálních aspektů a snižování spotřeby zdrojů zejména neobnovitelných.

Hospodaření na lesním majetku v rámci školního polesí je omezeno zejména výkonem funkce odborného lesního hospodáře, který je prováděn nad majetkem státu ČR, tzn. KRNAPu a LČR,s.p.. Největším problémem z hlediska ekonomiky „podniku“ Školního polesí je ustanovení Lesního zákona č.289/1995 Sb. o „nemožnosti pronájmu státního majetku“.

Tab.1: Lesnatost v regionu

	Celkem výměra	Výměra lesa	Lesnatost
Královéhradecký kraj	475.840 ha	147.316 ha	31%
Okres Trutnov	114.680 ha	53.439 ha	46,5%
Lesy ČR,s.p. v okrese Trutnov	-	11.522 ha	

Lesy ČR,s.p. vlastní v okrese 21,5% výměry lesů (ostatní KRNAP, obce, soukr. vlastníci, kraj)

Tab.2: Stav výměry ŠP ke dni začátku platnosti LHP (2002)

	LHC SLS a VOŠL	LHC MARŠOV (část KRNAP)	CEKEM
Královéhradecký kraj	510 ha		
LESY ČR,s.p. (stát ČR)	353 ha		
Město Trutnov	128 ha		
KRNAP (stát ČR)		218 ha	
CELKEM	992 ha	218 ha	1210 ha

Tab.3: Stav výměry ŠP ke konci platnosti LHP (2011)

	LHC SLS a VOŠL	LHC MARŠOV (část KRNAP)	CEKEM
Královéhradecký kraj	499 ha		
LESY ČR,s.p. (stát ČR)	317 ha		
Město Trutnov	176 ha		
KRNAP (stát ČR)		218 ha	
CELKEM	992 ha	218 ha	1210 ha

Z výše uvedeného vyplývá, že trutnovský region a škola má dostatečný potenciál k naplňování nejen hospodářského výsledku z produkční činnosti, ale i dostatečné možnosti na realizaci projektů zacílených na obyvatelstvo, a to nejen z regionu Trutnovska, do oblasti rekreačních funkcí lesa jako součástí sociálních a kulturních funkcí lesa. V kapitole výsledky je proveden popis jednotlivých příležitostí sociálně-kulturního využití obyvatelstva.

Výsledky

Školní polesí České lesnické akademie v Trutnově se nachází v severní části města Trutnova. Trutnov má v současné době cca 32 tisíc obyvatel. Část z nich hledá své útočiště právě v lesním komplexu školního polesí. S ohledem na usměrnění pohybu návštěvníků školního polesí byla již v roce 1982 vytvořena pracovníky a studenty tehdy Střední lesnické školy naučná stezka, která vedla z Nových Dvůrů na rozcestí Babí-Žacléř. Tato stezka byla později díky členům ČSOP a pracovníkům školního polesí dále udržována a zvelebována. Bylo vytvořeno celkem dvanáct stanovišť, která seznamují návštěvníka s přírodovědnými zajímavostmi a také s vlastní lesnickou činností. Převážná část trasy vede po primární a sekundární síti cest, které jsou udržovány ve velmi dobrém stavu. To má význam jak pro návštěvníka, který se po těchto cestách může i bez ohledu na věk vcelku dobře pohybovat, tak i pro samotný les, kde nedochází k zvýšenému pohybu v místech, která chceme před návštěvníkem chránit. Na každém stanovišti je přehledná cedule s laminovaným textem, upevněná k železu, které je zabetonováno v zemi. Tabule je středního formátu a je kryta stříškou. Toto provedení je důležité z hlediska životnosti stavby. Začátek trasy je v blízkosti

restaurace Dvoračka v Nových Dvorech. Na prvním stanovišti je základní seznámení s průběhem trasy. Druhé stanoviště je na úpatí svahu na začátku lesního komplexu školního polesí. Zde jsou uvedeny základní informace o školním polesí. Dále se pokračuje značenou pěšinou do kopce až k zemní odvozní cestě („Pruská cesta“). Pak se již návštěvník pohybuje po této cestě až ke stanovišti č.3, kde je výhled na elektrárnu Poříčí II. a popelkové jezero. Námětem této tabule je životní prostředí. Po krátké procházce, stále po odvozní cestě je umístěno čtvrté stanoviště. Informační tabule se nachází vedle cesty a zavádí návštěvníka asi třicet metrů od cesty, kde se nalézají skalní útvary, které jsou tvořeny červenými permskými slepenci a pískovci. Po delší chůzi se odbočuje z cesty na lesní pěšinu, po které návštěvník dorazí k malé rozhledně, která je na původním místě měřické věže u trigonometrického bodu Zámecký vrch. Stanoviště č.5 informuje o významu těchto bodů. Pěšina dále pokračuje až k asfaltové odvozní cestě, v její blízkosti se nachází pozůstatky středověkého hradu Rechenburku. Odtud návštěvník jde po asfaltové cestě až ke stanovišti č.6., kde je popsán výhled na Krkonoše. V roce 2010 zde byl vybudován altán se zázemím ke krytému odpočinku s možností využití otevřeného ohně a odložení odpadů. Trasa dále pokračuje po asfaltové cestě ke stanovišti č.7, na kterém je návštěvník seznámen s živočišnými druhy. Z tohoto stanoviště se přechází na traktorovou cestu, po které se dorazí na stanoviště č.8., kde je základní informace o myslivosti. Po traktorové cestě se pokračuje ke stanovišti č.9., kde je výhled na hřeben Vraních hor s popisem výhledu. Následuje stanoviště č.10., které se nachází v blízkosti pěchotního srubu a uvedené informace se týkají hraničního opevnění obranné linie z roku 1938. Traktorová cesta po krátkém pochodu navazuje na zemní odvozní cestu, která nás přivede ke střeleckému areálu lesnické školy. Na stanovišti č.11. jsou informace o historii sportovní střelby na škole a výstavby tohoto areálu. Poslední 12. stanoviště je umístěno v blízkosti okresní silnice Trutnov-Žacléř a v těsném sousedství naučné stezky KRNAP a stezky vybudované k poznání historie opevnění před druhou světovou válkou. Celková délka naučné stezky po školním polesí je 8,3 km. Vybudování naučné stezky stálo nemalé finanční prostředky a čas pracovníků a studentů školy. K naučné stezce byl zpracován i průvodce, v kterém jsou uvedeny další informace, které obohatí návštěvníka. Pomocí této činnosti mohou být obyvatelé seznámeni s lesnickou činností a již od raného dětství mohou být vedeni ke kladnému vztahu k lesu a přírodě všeobecně. Usměrněním pohybu občanů si i lesní personál může usnadnit svoji práci vzhledem k produkčním funkcím, které les plní a plnit bude. V rámci školního polesí jsou ve spolupráci s Městským úřadem v Trutnově vytyčovány i zimní lyžařské trasy, které město na své náklady frézuje a udržuje. V průběhu roku probíhají na školním polesí různé druhy závodů, ať už cyklistické pořádané různými zájemci zejména z řad základních škol, dále pak závody v orientačním běhu a v neposlední řadě i tradiční automobilová soutěž „Rallye Krkonoše“. Samozřejmostí je i společenská významnost produkce a sběru netržních lesních plodin typu hub, borůvek, malin a lesních jahod. Na školním polesí je udržována i tradice české myslivosti. V současné době je připravována Městem Trutnov nová stezka spojující historické pevnosti (bunkry) z období protektorátu a druhé světové války, která bude významnou měrou protínat školní polesí, v hodnotě dle projektu cca 40 mil.Kč. Na Vebrově boudě jsou organizovány zdravotně-rekreační pobyty pro děti jako školy v přírodě nebo prázdninové pobyty dětí z dětských domovů z celé republiky. Dříve bylo toto místo vyhledávaným výletním místem spojeným i s hudební a taneční produkcí. Na školní polesí bezprostředně navazují různé sportovní areály, turistické trasy a cyklotrasy.

Diskuse

Les má pro společnost dvojí základní sociálně-ekonomický význam – materiální a imateriální – jako odraz dvojí podstaty existence společnosti – jednoty společenského bytí a společenského vědomí. Materiální stránka se projevuje ve společnosti především v tržních dopadech funkcí lesa (zejména tzv. ekonomický či hospodářský dopad). Imateriální stránka se projevuje především v netržních dopadech funkcí lesa (zejména tzv. sociální dopad) (METODIKA 2010). V České republice je třeba pro různé účely racionálně vyjádřit společenskou sociálně-ekonomickou hodnotu funkcí lesa. Kalkulace daných hodnot mohou být jedním ze základních podkladů pro rozhodování o využití environmentálních zdrojů v krajině pro společnost, pro racionální řešení rozporu tržního

(produkčního) a netržního (mimoprodukčního) poslání přírodních zdrojů s důrazem na lesy, pro zacházení s nimi z hlediska trvale udržitelného života (širší pojetí než jen „trvale udržitelného lesního hospodářství“) ve venkovském prostoru a v rámci společnosti vůbec (ŠIŠÁK, PULKRAB 2008). Základní a nejdůležitější je ochota lidí přispět k udržení a zvelebování životního prostředí pro všechny obyvatele. Lidský faktor je nesporným hybatelem změn v podmínkách přírodního prostředí a to zejména v regionální oblasti. Potvrzuje se tak potřeba řešení problematiky vyjádření společenské sociálně-ekonomické hodnoty funkcí lesa v peněžní formě

Závěr

Hodnocení společenské sociálně-ekonomické významnosti funkcí lesa v České republice v peněžní formě by mělo být řešeno pro jednotlivé hlavní společenské funkce lesa podle základních diferencujících činitelů a metod odpovídajících různému sociálně-ekonomickému

Obr.1: Ukázka stanoviště naučné stezky

obsahu daných funkcí lesa. To by přispělo ke zkvalitnění politických záměrů a programů především v oblasti lesního hospodářství, zemědělství, příp. životního prostředí a rozvoje venkova. Znamenalo by to vyšší úroveň poznání, nové informace a vyšší kvalitu rozhodování na úrovni státní správy (ŠIŠÁK, PULKRAB 2008). Rekreační funkce příměstského lesa na lesním hospodářském celku (LHC) s názvem „SLŠ a VOŠL Trutnov“ zařízeného v kategorii lesa zvláštního určení, je pravděpodobně tou nejvíce uspokojovanou potřebou místních obyvatel. Les zde plní zejména funkci kulturně-naučnou a zdravotně-hygienickou. K dokreslení popisovaného jsou uvedeny obrázky č. 1 a 2.

Obr.2: Altán s ohništěm z roku 2010

Obyvatele města berou jako samozřejmost, že jsou jim plně k dispozici všechny mimoprodukční funkce lesa a nepřemýšlejí nad možností, že by tyto funkce neměli být zdarma.

Literatura

- 1) ŠIŠÁK L., PULKRAB K., 2008. Hodnocení společenské sociálně-ekonomické významnosti funkcí lesa, ČZU v Praze, ISBN 978-80-213-1872-4
- 2) ŠIŠÁK L., ŠACH F., ŠVIHLA V., PULKRAB K., ČERNOHOUS V., 2010. Metodika hodnocení společenské sociálně-ekonomické významnosti funkcí lesa, ČZU v Praze, ISBN 978-80-213-2093-2

Kontaktní adresa:

Ing. Miloslav Kotas

ČLA Trutnov – střední škola a vyšší odborná škola

Lesnická 9, 541 11 Trutnov

Email: kotas@clatrutnov.cz

Tel: 499 811 413

Ing. Daniel Vlkanova

Lesy České republiky, s.p.

Krajské ředitelství Hradec Králové

Přemyslova 1106, 501 68 Hradec Králové

Email: vlkanova.oi37@lesy-cr.cz

Tel: 495 860 349

Nová možnost přidružené lesní výroby lesů měst a obcí - regionální využívání dendromasy pro výrobu tepla

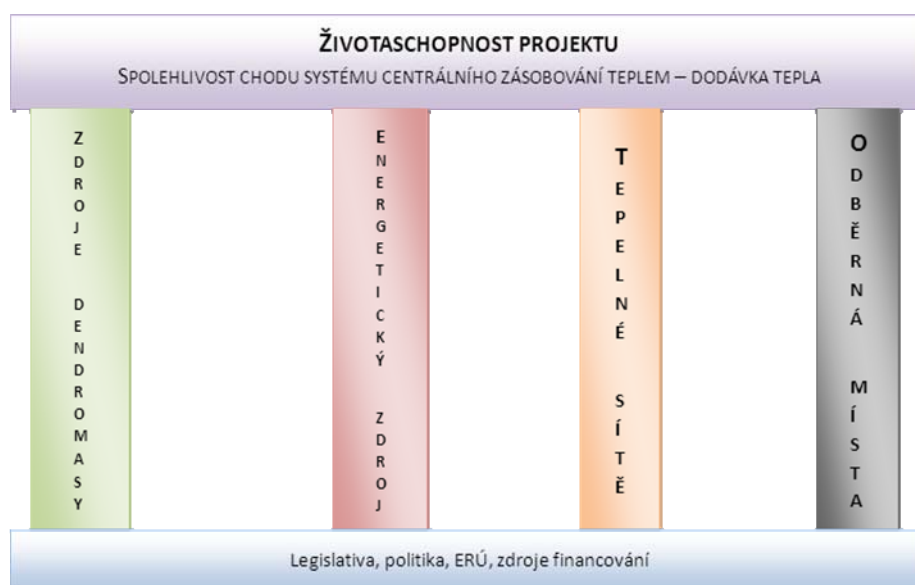
Tomáš Badal

Lesnická a dřevařská fakulta
Mendelova univerzita v Brně

Úvod

Základním ekonomickým principem lesního hospodářství je samofinancování, které nelze dlouhodobě zabezpečovat pouze tržbami z prodeje dříví. Úvahy o tom, že tržby z dříví dokáží pokrýt veškeré budoucí potřeby lesního hospodářství jsou iluzí. Moderní lesní hospodářství musí zvažovat využívání veškerých možných způsobů doplňkové činnosti tj. přidruženou lesní těžbu a výrobu. Mimo tradičních způsobů přidružené lesní těžby a přidružené lesní výroby lze uvažovat i o nových možnostech navýšení výnosů z lesa. Jednou z takových možností (impulzů) je využívání energetické biomasy. Jedná se o projekty generující dlouhodobé regionální příjmy, podporu venkova jako hlavního dodavatele energie z biomasy, zvýšení přímé i sekundární zaměstnanosti na venkově, zvýšení nabídky energetické biomasy na domácím trhu. Využíváním místních zdrojů k výrobě tepelné energie nedochází k odlivu finančních prostředků mimo region. Provozování obecních vytopen na bázi biomasy je jednou z možností pro vlastníky lesa. Nejde tedy jen o prodej těžebních zbytků, případně o výrobu energetické štěpky, ale o prodej tepla koncovým odběratelům. Síla regionálních projektů vlastníků lesa spočívá i mimo výše uvedené, ve snížení dopravních vzdáleností paliva a ve vlastnictví suroviny na výrobu paliva (těžební odpad), čímž lze zabezpečit dlouhodobost a vyrovnanost fungování projektu a pořízení speciálních technologií na soustředování, zpracování a dopravu paliva.

1. Hlavní limitující faktory regionálních projektů kotelen na dřevní štěpku - 4 pilíře životaschopnosti projektu:

1. pilíř: ZDROJE DENDROMASY

Základní otázkou je dostupnost materiálu. Palivová základna je podmínkou fungujícího zdroje tepla. Je nutné provést bilanční průzkumy dostupnosti biomasy ve vztahu k energetickému zdroji (topeništi) tj. zejména předpokládaný výkon zdroje, doba provozu a spotřeba při různých

provozních režimech (léto, zima). Jako významný stabilizační prvek lze považovat zajištění dostatečného přísunu materiálu - paliva. V tomto případě jde o značnou výhodu lesního podniku, neboť vlastní primární zdroj suroviny. Je možné část paliva dlouhodobě nasmlouvat i s dalšími subjekty - okolní lesní majetky, pilařské provozy, Důležitý parametr je kvalita biomasy. Hlavní kritérium je vlhkost a čistota. Ve smlouvách tepláren se nejčastěji objevují stran jakosti štěpky požadavky na výhřevnost 7,5 - 19 MJ/kg, max. obsah popele - 0,6 %, max. obsah vody 53 %, max. obsah síry 0,4 %, zrnitost - max. rozměr 0 - 40 mm (max. velikost v jednom rozměru 50 mm).

Zdroje lesní biomasy (dendromasy)

- větve a nezužitkované vršky stromů ze soustředěných těžeb (zejména mýtních)
- přístupná dřevní hmota z vhodných probírek nevyužitelná pro výrobu sortimentů surového dříví
- přístupná dřevní hmota z rozčleňování porostů
- lesní zbytky z pařezů a kořenů

2. pilíř: ENERGETICKÝ ZDROJ - TOPENIŠTĚ

Volba energetického zdroje mimo jiné závisí na požadovaném tepelném výkonu. Je zapotřebí sestavit roční průběh zatížení zařízení. Je zřejmé, že požadavky na výkon zdroje budou během roku značně rozdílné. U zdrojů využívajících k hoření dendromasu je omezená možnost regulace výkonu - jde o optimální provozní parametry, kdy dochází k optimálnímu spalování materiálu (na rozdíl od zdroje př. s palivem plyn, kdy je možná plynulá regulace od minimálního po maximální výkon). Řešení v případě dendromasy je ve stavebnicovém uspořádání topenišť, tj. výstavba energetických zdrojů s více topeništi rozdílných výkonů, což umožňuje regulovatelnost výkonu během sezony a případný nouzový provoz v případě poruchy. Další hledisko volby zdroje je účinnost, stupeň automatizace provozu, životnost, emise,

3. pilíř: TEPELNÉ SÍŤE

Velikost teplovodní sítě je dána rozptylem odběratelů a jejich celkovou spotřebou tepla. V současnosti se využívají předizolovaná PE-potrubí, jejichž výhodou je ohebnost. Pro systémy vyšších výkonů se využívají systémy předizolovaného ocelového potrubí. Náklady na vybudování sítě představují obrovské investiční náklady. Řešení v obcích s příliš rozptýlenou zástavbou je problematické a neobejde se bez dotací. Vzdálená místa s malou spotřebou je lépe ze zásobování vypustit.

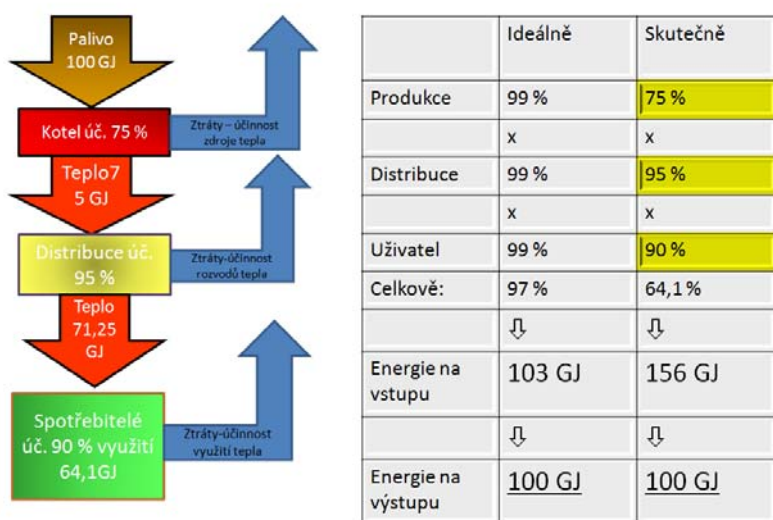
Tab. č. 1: Minimální účinnost při výrobě a maximální tepelné ztráty při rozvodu tepelné energie - zdroj ERÚ

Zdroje tepelné energie	Uvedení do provozu nového nebo z převážné části rekonstruovaného zařízení		Minimální účinnost užití energie při výrobě		
	Do roku 2002	%	0,83 násobek účinnosti stanovené vyhláškou 150/2001Sb		
	Po roku 2002	%	0,90 násobek účinnosti stanovené vyhláškou 150/2001Sb		
			Maximální tepelná ztráta při rozvodu tepelné energie		
			Parovod	Horkovod	Teplovod
Rozvodné tepelné zařízení	Do roku 2002	GJ/m/rok	9	5	4
		nebo %/rok	26	13	10
	Po roku 2002	GJ/m/rok	7	3	2
		nebo %/rok	22	9	6

Určitou alternativou jsou lokální kotelny, určené k vytápění objektů v blízkém okolí, k výrobě tepla pro sušení vlhkých materiálů nebo jiným technologickým účelům v místě nebo poblíž místa výroby tepla. Z těchto důvodů tato technologie nepotřebuje nebo jen omezeně potřebuje rozvodné sítě, proto jsou investiční náklady oproti CZT menší.

Investiční náklady do CZT se pohybují v širokých mezích. Jejich výše je dána jednak velikostí zdroje, tzn. investičními náklady kotle, které rostou s rostoucím výkonem zařízení, ale také velikostí teplovodní sítě, která je dána rozptylem odběratelů, jejich celkovou spotřebou tepla a provedením sítě. Náklady na vybudování sítě představují velmi vysoké náklady z celkových investičních nákladů. Možné úspory lze dosáhnout instalací kotle na biomasu do stávající (existující) kotelny (př. výměna za kotel na fosilní paliva) a využití existující rozvodné sítě.

Tab.č. 2: Vliv účinnosti soustavy na konečné množství využití energie spotřebiteli

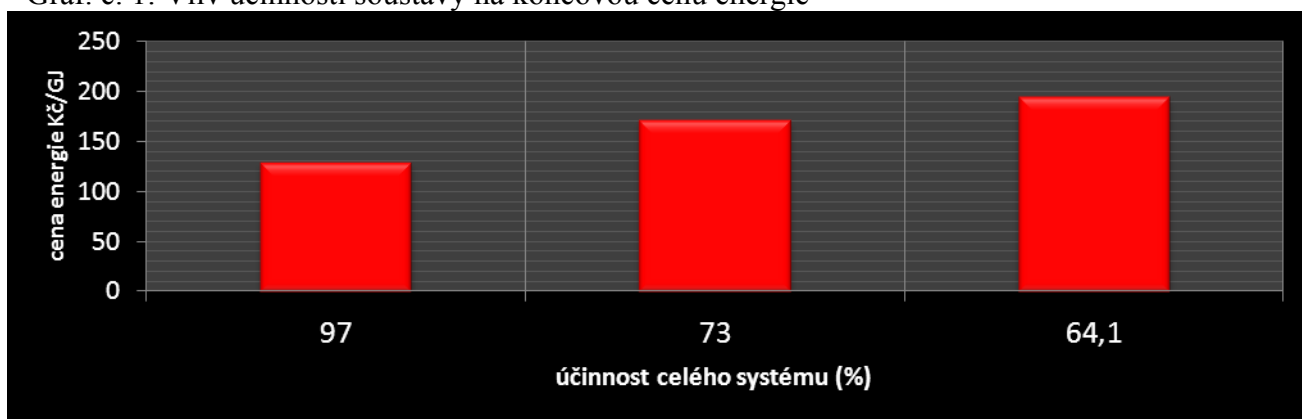

Z grafického znázornění teplárenské soustavy je patrné, že při účinnosti kotle 75 %, účinnosti rozvodů tepla 95 % a účinnosti topného zařízení u konečného spotřebitele 90 % dojde z energetické hodnoty paliva 100 GJ na vstupu k využití 64,10 GJ konečným spotřebitelem. V tabulce vedle grafu je popsána podobná situace s účinností modelového zařízení - tedy aby zákazník získal 100 GJ energie musí být v prvním systému s 97 % účinností spáleno palivo v objemu odpovídajícím energetické hodnotě 103 GJ, v druhém případě modelového zařízení s účinností 64,1 % musí být spáleno palivo v objemu odpovídajícím energetické hodnotě 156 GJ. Tab. č. 3 modelově znázorňuje měnící se cenu tepla v závislosti na účinnosti tepelného systému - palivo a cena paliva se nemění, mění se účinnost systému, v návaznosti na účinnost se mění spotřeba paliva a cena tepla z celého systému. Je zřejmé, jakým způsobem ovlivňuje účinnost systému kalkulace konečné ceny pro spotřebitele.

Tab. č. 3: Vliv účinnosti soustavy na koncovou cenu energie

Palivo	Cena Kč/t	Výhřevnost MJ/kg	Účinnost celého systému%	Spotřeba paliva kg/GJ	Cena tepla z celého systému Kč/GJ	Rozdíl Kč/GJ
Štěpka	1 100	8,8	97	117	129	-
Štěpka	1 100	8,8	73	156	171	42
Štěpka	1 100	8,8	64,1	177	195	66

Graf. č. 1: Vliv účinnosti soustavy na koncovou cenu energie

4. pilíř: ODBĚRNÁ MÍSTA

Na počátku rozhodování o provozování tepelného zdroje musí nutně investor provést audit (zmapování) všech spotřebitelů energie, jejich roční a sezonní spotřeby energie, jejich současné dodavatele energie a ceny, za jaké mají energii k dispozici. Je logické, že námi nabízená cena tepla nemůže být vyšší než současné ceny v daném regionu. Cena tepla musí odpovídat řešené lokalitě a charakteru odběratelů tepla s ohledem na konkurenční varianty zásobování teplem. Musíme odběratele přesvědčit, aby se nám do soustavy připojili. Připojení objektů probíhá pomocí domovních předávacích stanic. Spotřeba na bytovou jednotku se v ČR pohybuje v rozmezí 30 - 50 GJ/rok, u rodinných domů v rozmezí 80 - 120 (150) GJ/rok. Cena tepelné energie je regulována Energetickým regulačním úřadem (ERÚ) a stanovuje se dle ekonomicky oprávněných nákladů (z účetnictví) + přiměřený zisk + DPH.

Tab. č. 4: Cena tepelné energie pro konečné spotřebitele v roce 2010 s uvedením množství dodané tepelné energie, počtu cenových lokalit a počtu dodavatelů - zdroj ERÚ

Cena tepelné energie	Množství tepelné energie		Cenové lokality		Dodavatelé	
	GJ	%	Počet	%	Počet	%
Do 200	146 210	0,2	4	0,3	4	0,3
200 - 250	112 463	0,2	13	0,9	10	0,7
250 - 300	1 433 926	2,3	29	1,9	21	1,4
300 - 350	2 492 381	3,9	41	2,8	30	2,0
350 - 400	5 119 822	8,1	101	6,8	67	4,5
400 - 450	5 890 638	9,3	179	11,8	98	6,6
450 - 500	22 211 170	35,2	278	18,7	155	10,4
500 - 550	8 73 3094	13,8	305	20,5	176	11,8
550 - 600	8 440 062	13,4	255	17,1	172	11,6
600 - 650	6 719 586	10,6	160	10,8	119	8,0
650 - 700	1 297 057	2,1	65	4,4	45	3,0
700 - 750	422 826	0,7	25	1,7	24	1,6
750 - 800	78 584	0,1	15	1,0	11	0,7
Nad 800	50 417	0,1	21	1,4	18	1,2
Průměr						
491,73	63148236	100,00	1488	100,00	950	100,00

Hlavní ekonomické parametry

A) Přímé

- Cena paliva
- Dopravní vzdálenost paliva
- Technologie topeniště
 - Cena
 - Účinnost
- Rozvody tepla
 - Cena
 - Ztráty při rozvodu
- Možnosti dotace
- Dlouhodobost projektu

B) Nepřímé

- Ekologické výhody
- Zaměstnanost
- Energetická nezávislost regionu

2. Příprava projektů kotelen - palivo na bázi dřeva

Investice do bioenergetických projektů mohou dosahovat značných finančních hodnot, a proto je nutné provést podrobnou ekonomickou analýzu zamýšleného investičního záměru. Životnost investice a její ekonomické efekty jsou u jednotlivých projektů různé, obecně lze uvažovat životnost v řádu desítek let, proto je nutné brát v úvahu předpokládaný vývoj faktorů ovlivňujících ekonomickou rozvahu.

Proces investování lze rozdělit do 3 základních fází:

- I. předinvestiční fáze
- II. investiční (realizační) fáze - postupná realizace projektu
- III. provozní (uživatelská) fáze

Předinvestiční fáze

Pro předinvestiční fázi je nutno mít mnoho přesných informací a vyžaduje nejen propočet nákladů na investici do zařízení, ale zároveň nákladů spojených s provozem. Tato část je z hlediska úspěchu projektu klíčová, jelikož se v ní činí zásadní rozhodnutí, která mohou rozhodovat o úspěchu či neúspěchu celého projektu. Předinvestiční fáze se dělí do dílčích etap:

- identifikace investiční příležitosti - studie příležitostí
- předběžný výběr a definování projektu - studie proveditelnosti
- podrobné formulování projektu
- hodnocení projektu a rozhodnutí o jeho přijetí

Struktura investiční technicko - ekonomické studie

Studie je zaměřena na definování podmínek budoucí realizace a provozu projektu:

- Analýza trhu a marketingová strategie - tržní příležitosti a rizika
- Technicko-ekonomické parametry projektu - jmenovitý výkon zařízení, technologie a budovy, energetická a materiálová náročnost provozu
- Umístění projektu
- Materiálové vstupy a energie
- Lidské zdroje
- Organizace a řízení provozu
- Finančně-ekonomická analýza a hodnocení

- Analýza rizika
- Plán realizací

Ekonomické hodnocení investice

Tato část je pro rozhodnutí o realizaci projektu nejdůležitější. Využívají se metody:

- Cash flow - stěžejní nástroj pro posuzování investičních záměrů
- Prostá návratnost investice
- Čistá současná hodnota - nejpřesnější metoda hodnocení investic
- Index rentability
- Vnitřní výnosové procento
- Průměrné roční náklady
- Diskontované náklady
- Průměrná výnosovost

Investiční náklady (výdaje) projektu - náklady na pozemky, výdaje za technologii, výdaje na stavební část, výdaje na pomocné a obslužné provozy, náklady na nehmotný majetek, služby, rezerva, ...

Provozní náklady - mzdy, údržba, ... Lze stanovit jako procento z investičních nákladů.

Spotřební náklady - palivové náklady, energie a další suroviny (voda, mazivo, chemikálie,...). Často se uvažují jako součást provozních nákladů.

Ostatní náklady - režijní náklady (administrativní výdaje, poplatky, nájem, pojištění, daně, ...).

3. Investiční dotace - možnosti

Algoritmus výběru vhodného dotačního programu je znázorněn graficky (Obr. č. 1) a je zřejmé, že možnost čerpání dotací závisí na právní formě podnikání (provozování) zdroje. Jiné možnosti má podnikatelský subjekt a jiné obec. Dále se možnosti liší pro podnikatelské subjekty v zemědělství a v ostatních oborech a dle velikosti podniku. U obce se liší možnosti dle počtu obyvatel. Lze tedy čerpat z:

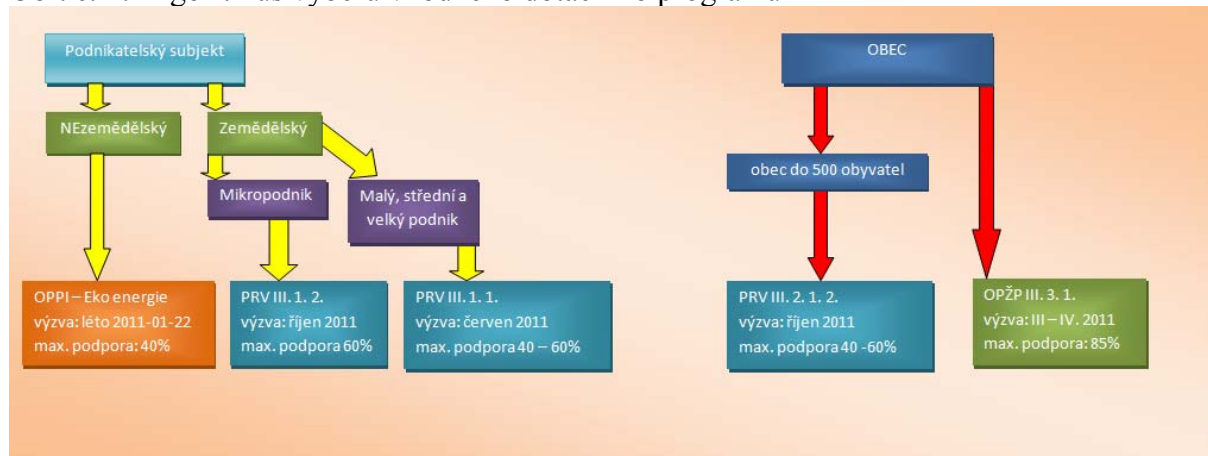
A) Operační program podnikání a inovace (OPPI) - EKO - ENERGIE

Prioritní osa 3 - Efektivní energie, správce programu Ministerstvo průmyslu a obchodu, zprostředkující subjekt Czech invest

B) Program rozvoje venkova (PRV) - výroba tepla z OZE, OSA III.

podopatření 1. 2. - pouze pro mikropodniky podnikající v zemědělské výrobě, výstavba a modernizace kotelen a vytopen na biomasu

Obr. č. 1: Algoritmus výběru vhodného dotačního programu

C) PRV, OSA III., podopatření 1. 1. Diverzifikace činností nezemědělské povahy, ne mikropodniky, fyz. a právnické osoby podnikající minimálně 2 roky v zem. výrobě

D) PRV, OSA III, podop. 2. 1. 2. Občanské vybavení a služby - pro obce do 500 obyvatel, nová výstavba, rozvody, vytápění

E) Operační program životní prostředí (OPŽP), prioritní OSA III. - Udržitelné využívání zdrojů energie, výstavba nových zařízení a rekonstrukce stávajících zařízení s cílem zvýšení využívání OZE

Podpory výroby energie z OZE

- **Zákony**
 - Zákon č. 180/2005 Sb. o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie (zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů)
 - Zákon 406/2000 Sb. o hospodaření energií a související předpisy
 - Zákon 180/2005 Sb., o podpoře využívání obnovitelných zdrojů
 - Zákon 458/2000 Sb. energetický zákon a související předpisy
 - Zákon 695/2004 Sb. o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a související předpisy
 - Zákon 338/1992 Sb. o dani z nemovitosti
 - Zákon 586/1992 Sb. o dani z příjmů
 - Vyhláška Energetického regulačního úřadu (dále jen ERÚ) č. 475/2005 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o podpoře využívání obnovitelných zdrojů
 - Vyhláška Ministerstva životního prostředí (dále jen MŽP) č. 482/2005 Sb., o stanovení druhů, způsobů a parametrů biomasy při podpoře výroby elektřiny z biomasy
 - Vyhláška ERÚ č. 502/2005 Sb., o stanovení způsobu vykazování množství elektřiny při společném spalování biomasy a neobnovitelného zdroje
 - Vyhláška ERÚ č. 541/2005 Sb., o pravidlech trhu s elektřinou, zásadách tvorby cen za činnosti operátora trhu s elektřinou a provedení některých dalších ustanovení energetického zákona
- **Nařízení vlády**
 - č. 195/2001 Sb. obsah územní energetické koncepce
 - č. 63/2002 Sb. o pravidlech na poskytování dotací

Závěr

Příspěvek je zaměřen na vlastníky a správce lesních majetků měst a obcí k základní orientaci v problematice regionálního využívání dendromasy pro výrobu tepla, jako nový impuls k navýšení výnosů z lesa. Cílem je navést na nový moderní pohled na přidruženou lesní výrobu, ukázat možnost doplňkové činnosti a napomoci tak zajistit bezproblémové samofinancování lesních majetků. Jedná se o velmi náročný obor, jak po stránce mezioborových znalostí, tak po stránce financování projektů. Základem každého projektu je kvalitně zpracovaný podnikatelský záměr v předinvestiční fázi projektu. Kvalitně a profesionálně sestavený Business plán se znalostí mezioborové problematiky je zárukou funkčnosti projektu. Jde o projekty generující dlouhodobé příjmy. Vždyť vlastníky prvotní suroviny pro výrobu štěpky jsou právě vlastníci lesa a je na nich,

jak s touto palivovou základnou naloží. Lesní hospodář se musí více vžívat do role vlastníka lesa, být mu rádcem a napomáhat mu efektivně využívat všechny dostupné zdroje a nebýt jen dobře placeným úředníkem.

Literatura

- 1) Badal, T., 2010. Ekonomické aspekty využívání dendromasy pro energetické účely - Regionální využívání dendromasy pro výrobu tepla, ppt. prezentace příspěvku předneseného na Mezinárodním konzultačním dnu pro biomasu, mezinárodní veletrh SILVA REGINA / SEKCE BIOMASA 2010 TECHAGRO / SEKTOR LESNICTVÍ [online]. [http://apps.bvv.cz/i2000/Akce/b-agro.nsf/WWWAllPDocsID/IEXP-85CBKS/\\$File/32_Badal.pdf](http://apps.bvv.cz/i2000/Akce/b-agro.nsf/WWWAllPDocsID/IEXP-85CBKS/$File/32_Badal.pdf)
- 2) Bajer, P., Matyáš, J., 2009. Praktický průvodce dotacemi z fondů evropské unie. Brno, EUROPOLEČNOSTI, 122 s. ISBN 978 - 80 - 254 - 4017 - 9
- 3) Energetický regulační úřad [online]. www.eru.cz
- 4) Ministerstvo průmyslu a obchodu [online]. www.mpo.cz
- 5) Ministerstvo životního prostředí [online]. www.env.cz
- 6) Ministerstvo zemědělství [online]. www.eagri.cz
- 7) Ochodek, T., Koloničný, J., Branc, M., 2008. Ekonomika při energetickém využívání biomasy. Ostrava, 116 s. ISBN 978 - 80 - 248 -1751 - 4
- 8) Operační program životní prostředí [online]. www.opzp.cz
- 9) Pastorek, Z., Kára, J., Jevič, P., 2004. Biomasa, obnovitelný zdroj energie. Praha, FCC Public, 286 s. ISBN 80-86534-06-5.
- 10) Ústav pro hospodářskou úpravu lesů [online]. www.uhul.cz

Kontaktní adresa:

Ing. Tomáš Badal

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

Lesnická a dřevařská fakulta

Mendelova univerzita v Brně

Zemědělská 3, 613 00 Brno

Česká republika

e-mail: tomas.badal@mendelu.cz

tel.:+420 545 134 069

Nájem lesa územních samosprávných celků

Kupčák Václav, Sloup Roman

Fakulta lesnická a dřevařská

Česká zemědělská univerzita v Praze

Úvod

„Užitkovati lesní podklad exploitačním způsobem a založiti na zmírajícím lese dočasně lesní industrii dovede každý, avšak správně hospodařiti nedovede každý, to odvede jen lesník, který má mimo znalost průmyslového zpracování dřeva též znalosti pěstění a ochrany lesa a produkce dřevní hmoty.“ (Prof. J. Opletal, 1863 – 1953)

Územní samospráva je prostorově vymezený funkční celek, který je nadán právem sám rozhodovat o svých záležitostech. Územní samosprávu v České republice tvoří obce jako základní územní samosprávné celky a kraje jako vyšší územní samosprávné celky. Jejich právo na samosprávu je zakotveno v Ústavě (hlava první: čl. 8, hlava sedmá: čl. 99–105) a dále je podrobněji vymezeno zejména v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích (zákon o obcích), a v zákoně č. 129/2000 Sb., o krajích. Podle zákona o obcích (§ 1) je obec základním územním samosprávným společenstvím občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce. Podle § 2 (odst. 1) je obec veřejnoprávní korporací, má vlastní majetek. Obec vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících. Obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem (odst. 2). V § 38, týkajícím se hospodaření obce, je uvedeno že majetek obce musí být využíván účelně a hospodárně v souladu s jejími zájmy a úkoly vyplývajících ze zákona vymezené působnosti. Obec je povinna pečovat o zachování a rozvoj svého majetku.

Záměr obce prodat, směnit nebo darovat nemovitý majetek, pronajmout jej nebo poskytnout jako výpůjčku obec zveřejní po dobu nejméně 15 dnů před rozhodnutím v příslušném orgánu obce vyvěšením na úřední desce obecního úřadu, aby se k němu mohli zájemci vyjádřit a předložit své nabídky. (§ 39)

Pronájem lesa je v ČR dlouhodobým diskusním tématem. Bezprostředně s tím souvisí problém optimálního stanovení rámců a zejména výše nájmu. Problematika se v zásadě týká soukromých lesů a lesů měst a obcí, pronájem lesů ve vlastnictví státu je zákonem o lesích zakázán. Z rezortního statistického šetření za rok 2009 např. vyplývá, že 52,6 % výměry lesů měst a obcí je pronajmuto, přičemž u nájemců je nájemné významnou nákladovou položkou. (Kupčák, Šafařík 2010)

Problematika nájmu lesa a stanovení nájemného souvisí především s produkčními charakteristikami předmětného lesního majetku, vč. průmětu případných omezujících vlivů intenzity hospodaření. K zásadním ekonomickým zvláštnostem lesního hospodářství patří problém přiřazování vynakládaných nákladů a dosahovaných výnosů v daném roce, vč. příslušných účetních a daňových aspektů. V uvedeném kontextu se příspěvek zabývá problematikou nájmu u lesů územních samosprávných celků.

Metodika

Produkční funkci lze obecně definovat jako vztah mezi výškou produkce a výrobními faktory, které tuto produkci ovlivňují. (Kolenka 1995)

Produkční model je nejčastěji charakterizován jako zjednodušené zobrazení výrobní činnosti a jejich výsledků, jež znázorňuje podstatné stránky této činnosti. K historicky nejčastěji používaným aplikacím produkčních modelů v lesním hospodářství (LH) patří produkční funkce dříví, nákladové funkce a ekonomická optimalizace obmyšlné doby při maximalizaci produkce dříví. V současné době mohou produkční modely najít uplatnění při ekonomickém modelování změn druhové skladby lesů, přírodě blízkých způsobů hospodaření či modelování činnosti v územích se zvláštním režimem hospodaření (chráněná území).

Základní produkční funkce, vyjadřující závislost mezi výrobními faktory, má tvar

$$y = f(x_1, x_2, \dots, x_n)$$

kde f je produkční funkce, která vyjadřuje závislost mezi činiteli x_1, x_2, \dots, x_n a hodnotou konečného produktu y . Pro sestavení této funkce je důležité stanovit výrobní činitele na základě jejich statistické významnosti a kvantifikace jejich působení na objem výroby.

Úlohu závisle proměnné reprezentuje v produkční funkci objem výroby - zpravidla v hodnotovém vyjádření. Závisle proměnná (Y) se zpravidla vyjadřuje jako funkce dvou základních faktorů, a to kapitálu (dlouhodobého a oběžného majetku a jiné zpředmětnělé práce) a pracovní síly, tedy vztahem

$$Y = f(K, Z)$$

kde:

Y objem výroby,

K kapitál,

Z pracovní síla.

Ze specifikací výrobních podmínek, jejich seskupení podle charakteristických znaků do skupin a zobecnění do typů vychází ekonomická typizace lesních podniků podle Pulkraba (1994):

- přírodní podmínky (průměrná nadmořská výška, terénní náročnost, ohrožení lesa imisemi, klimatické, srážkové a sněhové podmínky apod.),
- vnitřní ekonomické podmínky (např. výměra podniku, lesnatost, hustota dopravní sítě, taxační charakteristiky, kvalifikační struktura, vybavenost strojními investicemi),
- vnější ekonomické podmínky (hustota obyvatel v zájmovém území, tržní podmínky apod.),
- výrobní úkoly (objem pěstební a těžební činnosti, ostatní činnosti atd.).

K nejznámějším pravidelným zdrojům informací o LH patří každoročně zprávy o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky (tzv. „zelené zprávy“), zveřejňované také na internetu (<http://www.mze.cz>); momentálně jsou k dispozici zprávy za roky 1995 – 2009. K základním zde vykazovaným ekonomickým ukazatelům (v kapitole „Ekonomika v lesním hospodářství“) patří hospodářský výsledek vlastníků lesa na 1 ha lesa (v členění: státní lesy, obecní lesy, soukromé lesy).

Výsledky

V intencích výše uvedené metodiky byly sestaveny časové řady vybraných ukazatelů, inklinujícím k problematice nájmu v podmínkách ÚSC. V tabulce 1 je uveden vývoj plochy lesa v letech 2004 – 2009 jež je v režimu nájmu, dále pak průměrné nájemné na 1 ha lesa. Pro relaci je zde i přehled o finančních podporách (opět vztaženo k ploše) a % této podpory z nájemného. Hospodářský výsledek v letech 2000 – 2009, s identifikací základních vlastnických skupin, a průměrný hospodářský výsledek za ČR v Kč/ha a v Kč/m³ těžby uvádí tab. č. 2. Vývoj hospodářských výsledků v Kč/ha a Kč/m³ těžby v ČR, s vylišením obecních a městských lesů (OML), za období 2000 – 2009 zachycuje graf č. 1.

Tab. č.1: Ukazatele - lesy měst a obcí

Ukazatel/rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Pronájem – plocha (%)	52	54	56	63,6	57,1	52,6
Nájemné - průměr (Kč.ha ⁻¹)	1 383	1 390	543	2 321	2 057	1 603
Finanční podpora (Kč.ha ⁻¹)	714	548	542	534	764	708
- % z nájemného	51,6	39,4	99,8	23,0	37,1	44,2

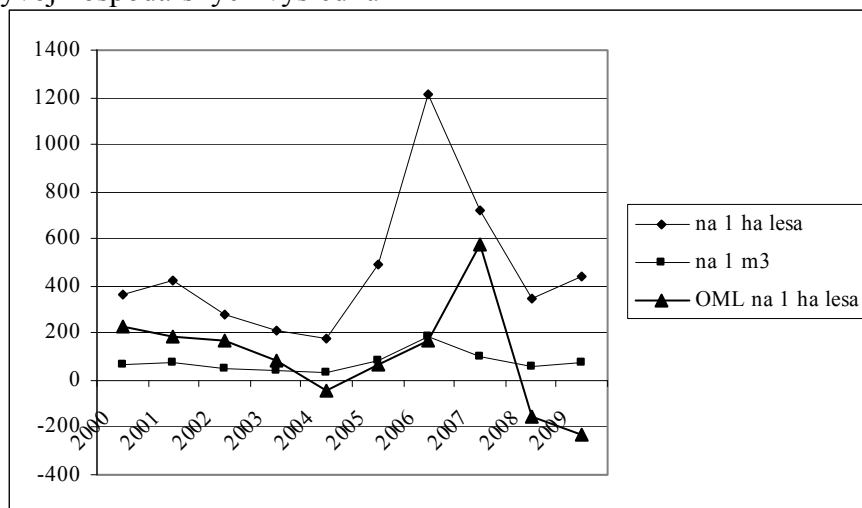
Pramen: MZe ČR

Tab. č.2: Hospodářský výsledek vlastníků lesa (Kč)

Zisk před zdaněním	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Státní lesy	406	410	247	47	243	669	1 626	540	412	481
Obecní lesy	230	183	169	81	-40	67	165	580	-152	-228
Soukromé lesy	343	613	433	722	144	295	838	1271	518	772
Průměr (Kč.ha ⁻¹)	368	421	277	213	177	491	1 213	720	348	439
Průměr (Kč.m ⁻³)	68	78	51	38	30	84	183	104	57	75

Pramen: MZe ČR, vlastní výpočty

Graf č.1: Vývoj hospodářských výsledků

Diskuze

Nájem lesa a následně stanovení nájemného by mělo vycházet především z produkčních charakteristik posuzovaného lesního majetku vč. příslušných vlivů – např. kategorizace lesů, vyplývající z platné legislativy. K zásadním ekonomickým veličinám za účelem objektivního stanovení nájmu především patří kalkulace zpeněžení dříví a proti tomu hodnotových vstupů pěstební činnosti, příp. také účetní a daňové aspekty. Co je však k předmětné problematice úplně prioritní - je stav a vývoj lesa z pohledu principů trvale udržitelného hospodaření.

Z pohledu historického - pacht se označuje časově vymezený pronájem zemědělské půdy a zemědělských objektů, který se začal užívat koncem středověku (šlo tedy o pronájem celého hospodářství). Zemědělec, který je měl pronajaté, se nazývá pachtýř a odvádí za pronajatou půdu finanční prostředky, tzv. pachtovné, případně část úrody (tzv. podílňý pacht). Rozdíl mezi pachtem a pronájmem je ten, že pachtýř se zavazuje propachtovanou půdu zušlechťovat, zatímco nájemce tuto povinnost nemá. (Kupčák, Šafařík 2010)

Pronájem lesního majetku je případ změny ekonomického uživatele pozemku, kterým se místo majitele (pronajímatele) stává podle příslušné nájemní smlouvy nájemce pozemku. Je specifikou lesních pozemků, že podle zákona o lesích je nájem a podnájem (případ, kdy nájemce se souhlasem vlastníka les dále pronajímá) státního lesa za účelem jeho obhospodařování zakázán. Podnájem u lesů ve vlastnictví jiných subjektů je podle téhož zákona dovolen jen v případě, že nájemní smlouva toto povolení obsahuje, pronájem je možný bez omezení. S účinností od roku 1996 se nájmy a podnájem již neevidují v katastru nemovitostí, platí však ohlašovací povinnost vůči orgánu státní správy lesů.

Z hlediska diskuze k otázkám stanovení nájmu je z pohledu ekonomického nutno ještě upozornit na případný souběh odvodu nájmu oproti inkasovaným finančním podporám z veřejných zdrojů (dotace v LH) – viz tab. 1.

Zásadním diskuzním problémem jsou rizika z pronájmu lesního majetku, zejména vzhledem k plošné rozlehlosti, provozní náročnosti a dlouhodobosti hospodaření v lesích. Z rizikových situací jsou to například:

- možný vznik újmy lesa, případně škody na majetku při nepoctivém přístupu nájemce. U některých druhů újmy se jejich dopady mohou projevit až po řadě let, kdy již nájemní vztah skončil,
- malá možnost zabránit újmě a škodám odborným lesním hospodářem předem. Doba stanovená legislativními předpisy pro reálnou možnost zjistit škodu nebo újmu a uplatnit opatření k zabránění újmě (škodě), nebo k uplatnění její náhrady je často nedostačující,
- riziko minimálního zájmu nájemce na udržení či zvyšování výnosovosti a fyzické i ekologické stability porostů,
- zainteresovanost nájemce na budování a udržování infrastruktury (lesní cesty, meliorační objekty, objekty hrazení bystřin) je taktéž velmi nízká, nedá se očekávat že se jí nebude snažit vyhnout,
- nájemní smlouvu nelze považovat za dostatečně zajišťovací a trvalý právní akt, aby nebylo možné jej ze strany nájemce ukončit po naplnění jeho záměrů.

Nájemce při zjištěném úmyslu s majetkem není prakticky postižitelný, protože řadu negativních zásahů mu ani nelze bezprostředně dokázat. Například pokud vytěží nejkvalitnější porosty a porosty s nejnižší nákladovostí, nelze mu v rámci několika let nic vytýkat. Poté kdy má těžít v rámci decenia určené porosty jak výnosově, tak nákladově nevýhodné, prostě může ukončit nájemní vztah. Není právní moci mu v tom zabránit.

Závěr

Cílem tohoto příspěvku nebylo pokrytí diskusního tématu nájmu lesů v ČR. Spíše naopak – jeho otevření, mj. vzhledem k akceleraci této problematiky v poslední době, a celkové potřebě exaktního přístupu. Například od potřeby historické analýzy nájmu lesních majetků v ČR, přes analýzu o nájmech a zkušenostech po roce 1990 (a proč velcí vlastníci zpravidla les nepronajímají), až po vyhodnocení stávajících nájmu lesních majetků. Avšak i z ekonomického pohledu je u nájmu lesa nutno přiznat dosud chybějící metodiku, resp. konstatovat přetrvávající přístupovou nejednotnost a názorovou roztržičnost, projevující se mnohdy v hluboce rozdílné výši (na 1 ha lesa).

V zásadě lze shrnout obsah příspěvku v bodech:

1. Nájem je ekonomická aktivita charakteru nákladu (výdaje), předpokládající na druhé straně produkci a realizaci – jako protiplnění, resp. dosažení, zajištění a udržení příjmů.
2. K základním atributům stanovení nájmu patří produkční charakteristiky lesního majetku a intenzita lesní výroby, avšak s průmětem příp. hospodářských omezení, a vědomím determinací, vyplývajících z platné legislativy.
3. Vzhledem k zvláštnostem lesní výroby zde dále patří faktor času, volba úrokové míry, aspekty lesní pozemkové renty. Vzhledem k stochastickému charakteru jevů v lesním hospodářství je nezbytná identifikace a hodnocení rizik.
4. K zásadním ekonomickým postupům za účelem objektivního stanovení nájmu patří kalkulace zpeněžení dříví a proti tomu stanovení (kalkulace) hodnotových vstupů odpovídající pěstební činnosti. Z hlediska ekonomických funkcí podniku zde organicky přistupuje příspěvek na úhradu fixních nákladů; z pohledu metodického lze využít úlohy stanovení efektivnosti LH na bázi hrubého zisku lesní výroby.
5. V neposlední řadě zde patří i účetní a daňové aspekty.
6. Z hlediska finálního výsledku - prioritní je stav a vývoj lesa z pohledu principů trvale udržitelného hospodaření.

K vlastnímu stanovení nájmu (ale i vzhledem ke statistickému šetření) je nutno upozornit, že roční nájemné je většinou stanoveno na ha lesa, nikoliv např. na 1 m³ těžby. Zejména, jak bylo uvedeno, z důvodu intenzity hospodaření, jež je vymezena především těžební činností (pěstební činnost na obnovní těžby navazuje). Další oporu k tomuto lze shledat také v zákonu o rezervách č. 593/1992 Sb. pro zjištění základu daně z příjmů, podle něhož mohou vlastníci lesů vytvářet rezervu na pěstební činnost, a kdy podle § 9 odst. 3 rezerva na pěstební činnost se vytváří podle výše vytěženého objemu dřevní hmoty v m³.

V návaznosti na těžební možnosti by měl být nájem korigovatelný - např. vzhledem k změnám podílu úmyslných a nahodilých těžeb (většinou v důsledku kalamit). U použitých cen dříví pak prolongovat delší časová období (k eliminaci cenových výkyvů).

Literatura:

- 1) Kolenka, I.: Vybrané metody prognózovania v lesníckej ekonomike. Ústav pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov LVH SR, Zvolen 1995, ISBN80-88677-33-5
- 2) Kupčák, V.: Ekonomika lesního hospodářství. MZLU, Brno 2006, ISBN 80-7157-734-0
- 3) Kupčák, V.: Koncepce hospodaření v lesích územních samosprávných celků. In. Dudík, R., Kupčák, V. Ekonomické aspekty integrovaného lesního hospodářství. MZLU v Brně, Lesnická a dřevařská fakulta, 2007. ISBN 978-80-7375-102-9
- 4) Kupčák, V. :Auditing v prostředí lesního hospodářství územně samosprávných celků. In Dudík, R. - Kubátová, D. Lesnictví a vyšší územní samosprávné celky (EK OLH ČAZV). 1. vyd. Brno: Ediční středisko MZLU v Brně, 2008, s. 78-87. ISBN 978-80-7375-225-5
- 5) Kupčák, V. - Šafařík, D.: Stanovení výše nájmu z obecního lesa. In *Optimalizace právní formy hospodaření na obecním lesním majetku*. 1. vyd. Pelhřimov: Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů v ČR, 2010, s. 15-24.
- 6) Pulkrab, K. - Šišák, L. - Bartuněk, J.: Hodnocení efektivnosti v lesním hospodářství. Lesnická práce, Kostelec n. Č. l., 2009, s. 130, ISBN 978-80-87154-12-0

Příspěvek byl zpracován v rámci řešení výzkumného projektu NAZV č. QI92A197 „Ekonomická a sociálně-ekonomická efektivnost a perspektivy existence a pěstování lesa nízkého v měnicích se přírodních a společenských podmínkách ČR“

Kontaktní adresa:

Doc. Ing. Václav Kupčák, CSc.

Ing. Roman Sloup, Ph.D.

Fakulta lesnická a dřevařská

Česká zemědělská univerzita v Praze

e-mail: kupcak@fld.czu.cz

sloup@fld.czu.cz

Několik poznámek k právním formám hospodaření na lesním majetku územních samosprávných celků

Kupčák Václav, Sloup Roman

Fakulta lesnická a dřevařská

Česká zemědělská univerzita v Praze

Úvod

Při rozhodování o nakládání s lesním majetkem v podmínkách územních samosprávných celků (ÚSC) je třeba posoudit jednotlivé formy hospodaření z hlediska legislativního, daňové zátěže a případně také zvážit rizika, která jednotlivé formy vztahu vlastníka a majetku přinášejí pro vlastníka samotného, ale především pro kvalitu a trvalou a přitom vyrovnanou výnosovost lesního majetku. Při hospodaření v lesích ÚSC lze zde uvažovat s těmito základními možnostmi:

- výhradní přímé obhospodařování vlastníkem,
- přímé obhospodařování vlastníkem se spoluúčastí jiného subjektu.

Při výhradním přímém obhospodařování vlastníkem je u ÚSC nejfrekventovanější právní formou příspěvková organizace (v úvahu ještě připadá organizační složka obce). Při přímém obhospodařování vlastníkem se spoluúčastí jiného subjektu je nejčastější forma – společnost s ručením omezeným, akciová společnost a družstvo (v úvahu ještě může připadat veřejná obchodní společnost a komanditní společnost, svazek obcí). U těchto právních forem se zpravidla jedná o 100 % vlastnickou účast ÚSC.

Příspěvková organizace

Příspěvková organizace (PO) je právnická osoba, kterou může ÚSC zřídit zejména k hospodářskému využívání svého majetku a k zabezpečení veřejně prospěšných činností. PO by měl ÚSC zřizovat především pro takové činnosti ve své působnosti, které jsou neziskové a jejichž rozsah, struktura a složitost vyžadují samostatnou právní subjektivitu.

K výhodám PO patří:

- organizace je ovládána zřizovatelem,
- nemusí vytvářet složitý systém výkonných a dozorčích orgánů,
- možnost získávání finančních prostředků z různých zdrojů (vlastní činnost, prostředky z rozpočtu zřizovatele, prostředky ze svých fondů, peněžité dary od fyzických a právnických osob, peněžní prostředky poskytnuté ze zahraničí),
- možnost provozování doplňkové hospodářské činnosti (mimo hlavní činnost), pro kterou byla zřízena,
- nemusí vytvářet základní kapitál,
- zřizovatel může stanovit PO odvody do svého rozpočtu,
- zůstatky peněžních fondů PO po skončení roku nepropadají a převádějí se do roku následujícího,
- vztah rozpočtu PO k rozpočtu zřizovatele lze za určitých podmínek během roku měnit,

K jistým nevýhodám PO patří:

- má být zřizována zpravidla k neziskovým činnostem,
- práva a závazky PO přecházejí dnem jejího zániku na zřizovatele,
- omezení podnikatelské a investiční činnosti (některé činnosti a úkony může PO provádět pouze se souhlasem zřizovatele),
- povinnost zřizovat zákonem určené fondy.

Daňové aspekty:

- PO je pro účely daně z příjmů řazena mezi poplatníky, kteří nejsou založeni nebo zřízeni za účelem podnikání,
- předmětem daně z příjmů nejsou u PO příjmy z činností vyplývající z jiného poslání (ovšem za podmínky, že náklady vynaložené na jejich dosažení jsou vyšší než tyto příjmy),

- předmětem daně z příjmů nejsou příjmy z dotací a podpor z rozpočtu ÚSC,
- upravený základ daně si může PO dále snížit až o 30% (maximálně však o 1 000 000 Kč), použijeli takto získané prostředky ke krytí nákladů souvisejících s činnostmi, z nichž získané příjmy nejsou předmětem daně, a to ve třech bezprostředně následujících zdaňovacích obdobích. V případech, že třicetiprocentní snížení činí méně než 300 000 Kč, lze odečíst částku celých 300 000 Kč (maximálně však do výše základu daně),
- je povinna vést účetnictví tak, aby byly odděleně vedeny příjmy, které jsou předmětem daně z příjmů, které předmětem daně nejsou. Totéž platí i pro vykazování výdajů,
- od základu daně si nemůže odečíst hodnotu poskytnutých darů,
- zisk zdaňován aktuální sazbou daně z příjmů právnických osob.

Případný odvod zisku je pro zřizovatele nevýhodný, neboť odvod může být realizován až po zdanění a před jeho předáním zřizovateli je PO povinna ze zákona zdanit ještě výtěžek 25 % jako podlužník státu (resp. ministerstva financí). Při aktuálním 19 % odvodu z hrubého zisku (viz § 21 ZDP) a 25 % z čistého zisku to představuje úhrnný úbytek téměř 40 % z dosaženého hrubého zisku. Výhodnější se jeví odvod nájemného, kdy PO platí zřizovateli smluvně stanovené nájemné. Na straně PO se tak jedná o klasickou nákladovou položku, na straně zřizovatele pak jde o klasickou výnosovou položku. Výraznou výhodou je skutečnost, že platba výnosů jde na účet ÚSC, který z těchto výnosů neodvádí daň z příjmů.

Obhospodařování lesů formou PO jsou např.: Lesy hl.m. Prahy, Městské lesy Dobřany, Městské lesy Znojmo, Městské lesy Fulnek, Lesy Města Jirkova, Lesy Jáchymov, Lesní a vodní hospodářství Švihov.

Společnost s ručením omezeným

Společnost kapitálového typu, jejíž základní kapitál je tvořen vklady společníků. Společníci ručí za závazky společnosti, dokud nebylo zapsáno splacení vkladů do obchodního rejstříku. Tato forma obchodní společnosti je vhodnější spíše pro malé a střední podniky s menším počtem společníků. Jakožto společnost kapitálového typu je charakteristická tím, že rozhodující je finanční účast společníků, nikoliv jejich osobní účast při řízení společnosti.

K výhodám této právní formy patří:

- omezené ručení společníků - společníci ručí za závazky společnosti s ručením omezeným (SRO) pouze do výše souhrnu nesplacených částí vkladů všech společníků podle stavu zápisu v obchodním rejstříku. Zápisem splacení všech vkladů do obchodního rejstříku ručení zaniká,
- společnost může být založena pouze 1 osobou (i právnickou),
- může být založena i k jiným než podnikatelským účelům,
- pokud má společnost více společníků, tak vystoupením nebo zánikem společníka SRO tato společnost automaticky nezaniká - uvolněný obchodní podíl je za podmínek stanovených zákonem převoditelný,
- společenská smlouva může stanovit způsob rozdělení zisku mezi společníky,
- má-li společnost pouze 1 společníka, vykonává tento společník sám působnost valné hromady,
- obchodní podíl může být předmětem zástavního práva,
- relativní jednoduchost vzniku společnosti,
- oproti akciovým společnostem jednodušší právní úprava, která částečně disponibilně umožňuje vyřešit vnitřní uspořádání SRO i její vztahy navenek dle potřeb společníků a povahy prováděné činnosti.

K určitým nevýhodám patří:

- SRO musí vytvářet základní kapitál minimálně ve výši 200 tis. Kč,
- pokud je společnost zakládána jediným zakladatelem, nemůže být zapsána do obchodního rejstříku, dokud není splacen celý vklad, SRO s jediným společníkem nemůže být jediným zakladatelem nebo jediným společníkem jiné společnosti. To omezuje možnost zakládání dceřinných společností,
- SRO je povinna vytvářet ze zisku rezervní fond,

- společnost je povinna zřizovat jako své orgány valnou hromadu a jednatele. Nepovinně může být zřízena dozorčí rada. Práva a povinnosti těchto orgánů jsou vesměs pevně stanovena obchodním zákoníkem,

- má-li společnost pouze 1 společníka, pak smlouvy uzavřené mezi společností a jediným společníkem (pokud tento společník má zároveň právo jednat jménem společnosti), musejí mít formu notářského zápisu a listina musí být podepsána před orgánem pověřeným legalizací,

- omezené ručení společníků a v minulosti časté zneužívání této formy k nekalým podnikatelským aktivitám může odrazovat potenciální obchodní partnery.

K daňovým aspektům SRO:

- příjmy (zisk) jsou zdaňovány sazbou 19 %,

- z podílu na zisku z účastí na SRO je povinen společník dále zaplatit daň dle zvláštní sazby daně, a to ve výši 15%.

Právní formy SRO využívá řada ÚSC - např. Městské lesy Česká Lípa spol. s r.o., Městské lesy Rožnov, s.r.o., Městské lesy Moravský Krumlov s.r.o., Městské lesy a zeleň, s. r. o. Valašské Meziříčí, Městské lesy Vsetín, s. r. o., Ostravské městské lesy, s.r.o., Lesy města Prostějova, s.r.o., Lesy města Šumperka, s.r.o., Lesy a rybníky města Českých Budějovic s.r.o., Lesy města Rokycan, s.r.o., Lesy města Písku s.r.o., Lesy města Chebu, s.r.o., Lesy města Stříbra s.r.o., Lesy města Zlína, spol. s r.o., Lesní správa města Krnova s.r.o.

Akciová společnost

Společnost kapitálového typu, jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet cenných papírů (akcií) o určité jmenovité hodnotě. Podstatu akciové společnosti (AS) tvoří kapitálová účast společníků, kteří pro společnost nemusejí nutně pracovat ani se účastnit činnosti jejích výkonných orgánů.

Forma AS je typická pro větší až velké podniky s vysokou potřebou kapitálu. Tento kapitál mohou teoreticky shromáždit od předem známých zájemců nebo emisí akcií na kapitálovém trhu. Vzhledem k větší finanční náročnosti jejího vzniku a složitějšímu vnitřnímu systému správy společnosti se tato forma u menších společností nepoužívá.

K výhodám AS patří:

- akcionáři neručí za závazky AS,

- volná vazba majitele akcií na společnost. Akcie lze prakticky bez omezení prodat, pokud se akcionář rozhodne, že se na společnosti nebude nadále podílet,

- možnost přístupu dodatečného kapitálu u akcionářů. Za stanovených podmínek je možno zvýšit základní kapitál emisí nových akcií,

- společnost může být založena i k jiným než podnikatelským účelům,

- možnost nabídnout zaměstnancům společnosti část akcií za zvýhodněných podmínek a tím je zainteresovat na hospodářských výsledcích společnosti,

- má-li společnost jen 1 akcionáře, nemusí se konat valná hromada a působnost valné hromady vykonává tento akcionář.

K určitým nevýhodám lze zmínit:

- AS musí vytvářet základní kapitál minimálně ve výši 2 mil. Kč (jedná-li se o AS založenou bez veřejné nabídky akcií), resp. 20 mil. Kč (jedná-li se o AS založenou s veřejnou nabídkovou akcií),

- právní úprava vzniku, existence a zániku a.s. je ve srovnání s ostatními formami obchodních společností výrazně podrobnější a kognitnější (malá možnost odchýlit se při uspořádání a řízení společnosti od pevně stanovených norem obchodního zákoníku),

- relativně složité uspořádání společnosti - AS povinně zřizuje valnou hromadu, představenstvo a dozorčí radu. Práva a povinnosti těchto orgánů jsou podrobně a vesměs pevně stanovena obchodním zákoníkem,

- nutnost respektovat práva minoritních akcionářů (pokud existují). Možnost zneužití práv minoritními akcionáři,

- pokud má AS jen 1 akcionáře a tento akcionář zároveň jedná jménem AS, musí mít smlouvy uzavřené mezi a.s. a tímto akcionářem formu notářského zápisu anebo písemnou formu za podmínky, že tato listina je podepsána před orgánem pověřeným legalizací,
- AS je povinna vytvářet ze svého zisku rezervní fond ke krytí případných ztrát. Velikost tohoto fondu je větší než u SRO s ručením omezeným.

Daňové aspekty jsou stejné jako u SRO.

Obhospodařování lesů formou AS – např. Městské lesy Hradec Králové a.s., Lesy města Brna a.s., Lesy města Olomouce, a.s.

Družstvo

Jedná se o společenství uzavřeného počtu osob, založené za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních nebo jiných potřeb svých členů. Družstvo je právnickou osobou, členové neručí za závazky družstva. Tato právní forma umožňuje obvykle podnikání širšího okruhu veřejnosti s minimálním kapitálem.

Jak vyplývá z definice družstva, nemusí být nutně vytvářeno pro dosahování zisku, nýbrž často existuje kvůli zajištění různých potřeb členů družstva. Silně se zde proto prosazují prvky samosprávy (členové družstva si svoje záležitosti spravují sami), svépomocí (spojení všech sil členů družstva k realizaci svých cílů), družstevní demokracie (každý člen družstva má rovnoprávný hlas, v centru pozornosti stojí nikoliv majetkový vklad, ale osoba družstevníka) a vzájemné podpory členů družstva. V konkurenčním tržním prostředí se může jednat o vhodnou formu kooperace malých a středních podniků.

K výhodám družstva patří:

- členové neručí za závazky družstva,
- může být založeno i k jiným než podnikatelským účelům,
- větší zainteresovanost členů na hospodářských výsledcích družstva,
- možnost podrobněji upravit ve stanovách podmínky přijímání nových členů do družstva,
- možnost omezit stanovami právo na převod členských podílů na jiné osoby,
- možnost vyloučení člena, který porušuje své členské povinnosti,
- stanovy mohou určit způsob rozdělení zisku.

K nevýhodám patří:

- družstvo musí mít nejméně 2 členy (pokud jsou obě právnickými osobami) nebo 5 členů (v ostatních případech). ÚSC by se tudíž musel na založení družstva podílet s další právnickou osobou nebo fyzickými osobami,
- družstvo musí vytvářet základní kapitál. Ten je tvořen členskými vklady členů družstva. Část tohoto kapitálu (minimálně však 50 tis. Kč) se musí zapisovat do obchodního rejstříku jako tzv. zapisovaný základní kapitál,
- možnost relativně snadného odchodu člena z družstva v nepříznivém okamžiku pro družstvo,
- družstvo musí ve stanovené výši vytvářet nedělitelný fond (který je v základních rysech obdobou rezervního fondu u obchodních společností),
- družstvo musí povinně vytvářet jako své orgány členskou schůzi, představenstvo a kontrolní komisi. Jejich práva a povinnosti stanoví obchodní zákoník.

Zisk družstva je zdaňován sazbou 19 %, z podílu na zisku družstva je člen povinen dále zaplatit daň dle zvláštní sazby daně ve výši 15%.

Největším družstvem v ČR je Lesní družstvo obcí se sídlem v Příbyslavi (hospodaří na 5 850 ha). K dalším subjektům patří např. Lesní družstvo ve Štokách, Lesní družstvo ve Chmelné, Lesní družstvo Borovná, Lesní družstvo Jinačovice, Lesní družstvo pro Uherský Ostroh a okolí, Lesní a obchodní družstvo Slavkov, Lesní družstvo Osvětmany, Lesní družstvo obcí Měřín, Lesní družstvo obcí Ledec nad Sázavou, Lesní družstvo obcí v Příbyslavi, Lesní družstvo Nedakonice.

Závěr

Ke komplexnímu posouzení výše uvedeného nástinu některých právních forem hospodaření na lesním majetku ÚSC ještě doplnění několika poznámek k rizikům, především ve věci stanovení nájemného.

Při obhospodařování lesa je způsob stanovení výše nájemného předem velmi složitý - riziko spočívá v tom, že konečný hospodářský výsledek je závislý na průběhu roku (podíl nahodilých těžeb, počasí, změny v poptávce odbytu některých dřevin atd.).

Při příliš nízkém stanoveném nájemném, nebo při dosažení lepších než plánovaných výsledků může dojít k překročení zisku z něhož se platí daň (výše nájemného by se měla blížit maximu),

Při trvale příliš vysokém stanoveném nájemném, nebo horších než plánovaných ročních výsledcích způsobených objektivními příčinami (viz výše), mohou vzniknout potíže ze ztráty hmotné zainteresovanosti organizace.

Jak již bylo ve věci nájemného uvedeno - na straně nájemce se jedná o nákladovou položku, na straně zřizovatele (pronajímatele) pak jde o klasickou výnosovou položku. Zde z hlediska zákona o dani z příjmů je však jisté riziko prokazatelnosti výdajů „na dosažení, zajištění a udržení“ příjmů, jestliže se nájemné meziročně výrazně liší.

Závěrem - za zajímavé pro zřizovatele (pronajímatele) lze považovat návaznost hmotné zainteresovanosti na plnění specifických úkolů (údržba infrastruktury, dlouhodobé program směřování k vyrovnanosti věkových tříd, snižování rizika kalamit zvyšováním odolnosti porostů vybraných lokalit apod.), zejména však zvyšování společenských sociálně-ekonomických hodnot funkcí lesů.

Literatura:

- 1) Hajdúchová, I. - Kupčák, V.: Komparácia daňového zaťaženia lesných podnikov SR a ČR. Monografie. Technická univerzita Zvolen, 2005. 54 s., ISBN 80-228-1412-1
- 2) Janásek, M. - Kupčák, V.: Vybrané účetní a daňové aspekty v lesním hospodářství. Sborník pro účastníky seminářů Účetnictví a daně 2004 v podmínkách LH. Sdružení vlastníků obecních lesů, Pelhřimov 2004, 18 s.
- 3) Janásek, M. – Kupčák, V.: Vybrané účetní a daňové aspekty v lesním hospodářství. Auditor, roč. XVI (6/2009), Komora auditorů ČR Praha, s. 11 - 26, ISSN 1210-9096
- 4) Kupčák, V. - Šmída, Z.: Data Mining from Forestry Enterprises in the Czech Republic. In International Conference EUROPEAN INTEGRATION: Local and Global Consequences. PEF, MZLU v Brně, 2004, sborník konference s. 219 - 226, ISBN 80-7355-023-7

Příspěvek byl zpracován v rámci řešení výzkumného projektu NAZV č. QI92A197 „Ekonomická a sociálně-ekonomická efektivnost a perspektivy existence a pěstování lesa nízkého v měnicích se přírodních a společenských podmínkách ČR“

Kontaktní adresa:

Doc. Ing. Václav Kupčák, CSc.

Ing. Roman Sloup, Ph.D.

Fakulta lesnická a dřevařská

Česká zemědělská univerzita v Praze

e-mail: kupcak@fld.czu.cz

sloup@fld.czu.cz

Marketingové nástroje podporujúce využitie dreva ako obnoviteľného zdroja energie u Mestských lesov Kremnica, s.r.o.

Daniel Halaj

Lesnícka fakulta

Technická univerzita vo Zvolene

Úvod

Zachovanie energie a zvýšenie využitia obnoviteľných zdrojov energie sú dôležité otázky politického programu Európskej Únie. Európskym parlamentom a Európskou komisiou bolo prijatých niekoľko politických dokumentov podporujúc vyššie využitie obnoviteľných zdrojov energie. Niektoré členské krajiny EÚ dosiahli lepšie výsledky v implementácii týchto politických dokumentov, kým ostatné sú len na začiatku implementácie. Narastajúci dopyt po dreve pre tradičný drevospracujúci priemysel a pre obnoviteľnú energiu vyžaduje odozvu vo vzťahu k princípom trvalo udržateľného lesného hospodárstva a ku kritériám pre trvalo udržateľnú produkciu biomasy. Ešte viac výziev spôsobila svetová hospodárska kríza a jej vplyv na trh s výrobkami z dreva. Preto precízne analýzy situácie na trhu s drevom a s výrobkami z dreva ako aj využitie marketingových nástrojov v obchode s drevom a podpore obnoviteľnej energie z dreva sú veľmi dôležité pre ekonomickú udržateľnosť lesníckeho odvetvia.

Úloha marketingu vo vzťahu k využitiu dreva ako OZE

Na organizačnej úrovni je marketing dôležitou funkciou obchodnej činnosti, ktorá je nevyhnutná v takmer všetkých odvetviach (vrátane energetického sektora), či ide o ziskovú alebo neziskovú organizáciu. Pre ziskové organizácie je marketing zodpovedný za väčšinu úloh, ktoré prinášajú výnosy a zisky pre organizácie. Bez silného marketingového úsilia v konkurenčnom prostredí by obidva typy organizácií pravdepodobne neprežili.

Vo vzťahu k využívaniu OZE je úlohou marketingu v prvom rade analyzovať trh s lesnou biomasou napríklad pre potenciálnych investorov (známy ako marketingový výskum) a v nadväznosti na to navrhnúť stratégiu a taktiku jej efektívneho využitia či propagácie. Do marketingovej analýzy trhu s lesnou biomasou patria nasledovné časti, napríklad:

- Hľadanie možných oblastí s vysokým potenciálom biomasy vo vybraných regiónoch, resp. krajinách (hľadanie trhových medzier),
- Analýza súčasnej ponuky a dopytu po energetickom dreve na vybranom trhu s obnoviteľnými zdrojmi a ich trendy,
- Analýza vybraných ustanovení vládnych politík pre trh s energetickým drevom (vrátane Národného lesníckeho programu),
- Analýza vývoja infraštruktúry a zamestnanosti vo vybranej krajine alebo regióne,
- Porovnanie produktov energetického dreva (napr. lesné štiepky, pelety, brikety) vypracovaním analýzy trhového portfólia,
- Porovnanie ekonomickej efektívnosti biomasy s ostatnými konkurenčnými fosílnymi palivami dostupnými na vybranom regionálnom trhu,
- Analýza bariér, ktoré by mohli prekážať vo využívaní biomasy, napr. technologické, trhové, legislatívne, informačné, ekonomické, logistické, obchodné bariéry atď.
- SWOT analýza využitia energetického dreva na vybranom trhu s obnoviteľnou energiou,
- Analýza podporných politík vo vybranej krajine, atď.

Napriek tomu, každá časť marketingovej analýzy závisí od dostupných zdrojov údajov a je určená metodologickými, analytickými a praktickými skúsenosťami marketingových výskumných pracovníkov.

Marketingový výskum, resp. marketingová analýza poskytuje základ pre ďalší proces strategického marketingového plánovania, ktorého výsledkom je strategický marketingový plán. Strategické marketingové plánovanie využíva a vyberá marketingové nástroje na dosiahnutie podnikateľských cieľov a vytvára tzv. marketingový mix, resp. taktiku na uspokojenie potrieb trhu (zákazníkov, odberateľov) skôr ako konkurencia. Marketingový strategický plán by mal byť súčasťou každého podnikateľského plánu pre využitie dreva ako OZE.

Marketingové nástroje

“Marketingový mix” je termín používaný na popis kombinácie taktiky využitej v rámci podniku na dosiahnutie jeho cieľov prostredníctvom efektívneho obchodovania s produktmi a službami určenými jednotlivým cieľovým skupinám zákazníkov (napr. lesné štiepky produkované lesnými podnikmi pre teplárne a elektrárne alebo drevospracujúce podniky). Odborná literatúra ho nazýva tiež „4 P“ - Produkt (Product), Cena (Price), Propagácia (Promotion) a Miesto (Place), resp. „6 P“, ktoré tvoria uvedené 4 P a ďalšie nástroje ako Ľudia (People) a Proces (Process). Všetkých šesť nástrojov označujeme ako marketingové nástroje.

Tabuľka 1 ukazuje marketingové nástroje marketingového mixu a ich aktivity. Ich využitie závisí od sektora národného hospodárstva, v ktorom sa obchoduje s danými produktmi a službami. Vyhodnotenie efektívnosti jednotlivých marketingových nástrojov je veľmi náročné, pretože úžitok marketingového mixu vyplýva zo správnej štruktúry a frekvencie využitia nástrojov, ktoré sú dohromady skombinované. Dôležitý je finálny úžitok, resp. profit z marketingového mixu vloženého do strategického marketingového plánu. Problematike aplikácie marketingových nástrojov a ich aktivít pre podporu využitia dreva ako OZE sa bližšie venujú HALAJ - ILAVSKÝ (2009) a HALAJ (2011).

Tab.č. 1: Marketingové nástroje marketingového mixu - “6 P” a ich vybrané aktivity

<i>Marketingové nástroje/Aktivity</i>					
<i>Produkt</i>	<i>Cena</i>	<i>Miesto</i>	<i>Propagácia</i>	<i>Ľudia</i>	<i>Proces</i>
kvalita, vlastnosti, meno, balenie, servis, garancie	cenniková cena, zľavy, príspevky, úverové podmienky, kalkulácia nákladov, cenotvorba	distribútori, predajcovia, lokality, zásoby, transport, skladovanie	reklama, podpora predaja, styk s verejnosťou, priamy marketing, osobný predaj	pred a po predajná podpora, zákaznícky servis, poradenstvo	monitoring, zabezpečenie kvality, vybavovanie sťažností zákazníkov, identifikácia potrieb zákazníka

Zdroj: www.cim.co.uk; www.homebasedbusiness.sbdc.com.au

Charakteristika podniku Mestské lesy Kremnica

Spoločnosť Mestské lesy Kremnica, s.r.o. vznikla 4.2.1994 na základe uznesenia Mestského zastupiteľstva č.143/1993 zo dňa 13.12.1993 a to transformáciou pôvodného obecného podniku Mestský podnik lesov v Kremnici, ktorý začal svoju činnosť dňa 1.10.1992.

Jediným spoločníkom je mesto Kremnica so 100% účasťou. Výkonným orgánom je konateľ spoločnosti, ktorý je jej štatutárnym zástupcom, kontrolným orgánom je dozorná rada zložená zo 4 členov a najvyšším orgánom spoločnosti je valné zhromaždenie tvorené poslancami Mestského zastupiteľstva a primátorom (www.mslkca.sk).

Spoločnosť obhospodaruje lesný majetok mesta Kremnica o výmere 9701,5 ha v 11-ich katastrálnych územiach. Spoločnosť Mestské lesy Kremnica, s.r.o. má sídlo v Kremnici, podriadenými zložkami sú lesné správy v Kremnici, Turčeku, v Hornej Štubni a expedičný sklad v Diviakoch. Podnik zabezpečuje komplexné obhospodarovanie prenajatého lesného majetku vrátane predaja lesných produktov a produktov poľovného hospodárstva. Ročný etát predstavuje 60 000 m³. Zastúpenie drevín v lesoch mesta Kremnica k 1.1. 2010 je v pomere: listnaté 30% a ihličnaté 70%.

Hlavnými drevinami sú smrek s 64% podielom a buk s 24% podielom. Vzhľadom na kategórie lesa tvoria hospodárske lesy 84% a lesy ochranné 14%.

Spoločnosť Mestské lesy Kremnica sa v roku 2007 zapojila do procesu certifikácie systému kvality obhospodarovania lesov podľa Slovenského systému certifikácie lesov uznaného Radou PEFC (Program pre vzájomné uznávanie certifikačných schém) a obdržala „Osvedčenie o účasti na certifikácii lesov“ reg. č. L 0187/2-1. V roku 2010 bol v spoločnosti vykonaný audit odborným certifikačným orgánom, pri ktorom spoločnosť obhájila certifikát.

Pre zabezpečenie plynulosti lesníckej výroby bol podniku schválený nenávratný finančný príspevok z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka v rámci rokov 2007 – 2013.

Analýza využitia nástrojov marketingového mixu pre podporu dreva ako OZE u mestských lesov Kremnica

Pre analýzu využitia nástrojov marketingového mixu na podporu dreva ako OZE bola využitá kvalitatívna metóda štruktúrovaného interview s manažmentom podniku pre tvorbu prípadových štúdií (SILVERMAN, 2006; KITA, 1997; KROTT – SUDA, 2001; SILVERMAN, 2005; YIN, 2003).

Aktivity nástroja „Produkt“

V roku 2004 začali s myšlienkou spracovania biomasy zahraniční developeri, ktorí prišli do Kremnice z Rakúska, Švédska, Nemecka s cieľom získať potenciál dendromasy z daného regiónu a hlavne presvedčiť miestnych obyvateľov o výhodnosti produkcie lesnej štiepky. Avšak ich podnikateľské zámery sa nakoniec nezrealizovali. Táto skutočnosť však bola podnetom pre zaoberanie sa touto otázkou v nasledujúcom plánovacom období.

Podnik sa začal zaoberať ponukou lesnej biomasy od roku 2005 a v súčasnosti je jej produkcia vo výške 1 000 ton za rok. Neustále sleduje situáciu efektívnej produkcie energetickej štiepky a takisto sa zaoberá potenciálom dendromasy v rámci lesov, ktoré obhospodaruje. Na druhej strane sa nezaobera analýzou ponuky a dopytu po dendromase, kde vychádza len zo všeobecne platných ukazovateľov v rámci situácie na celkovom trhu s energetickým drevom na Slovensku. Dendromasu podnik v súčasnosti ďalej neštiepkuje. Na trh nedodáva ani iné formy produktov energetického dreva ako napr. pelety alebo brikety a ani neplánuje v horizonte budúcich rokov ponúkať tento druh produktov. Plánuje však investovať do technológie spracovania dendromasy a inovovať súčasný spôsob jej spracovania a to investíciou do štiepkovača (do hrúbky 35cm) avšak len pre produkciu štiepky pre miestnych ako súčasť zariadenia na hygienu porastu, lesných ciest, pastiev, lúk atď. Neplánuje štiepkovať vo veľkom, len pokryť potrebu miestneho obyvateľstva. V minulosti podnik získal financie z EÚ podporného programu 1.4 (50% samofinancovanie) na nákup zariadení ako traktor, odvozná súprava atď.

Energetické drevo vo forme dendromasy slúži odberateľom Mestských lesov v len na účely vykurovania. Kremnické tepelné hospodárstvo malo vlastné kotle na biomasu, ktoré sú v súčasnosti v súkromných rukách. Podnik Mestské lesy neuvažuje s kúpou vlastného kotla na biomasu. Vo svojich prevádzkach (lesné správy) kúria pevným palivom.

Aktivity nástroja „Cena“ a „Miesto“

Podnik predáva dendromasu miestnym obyvateľom na lokalite peň za symbolickú cenu (za cent) ako zostatky po ťažbe, čím dosahuje nulové náklady pri čistení lesného porastu po ťažbe. Predaj realizuje na základe ústnej dohody. Odberatelia tejto dendromasy ju dokážu predat' za 22 €/ton. Podniku sa to vzhľadom na náklady na približovanie tejto hmoty na odvoznom mieste neoplatí vzhľadom na vysoký sklon terénu nad 40°.

Palivové drevo tzv. metrovicu predáva podnik miestnym v regióne v rámci zriadeného sociálneho programu za 25 €/prn a po poobediach v rámci pracovného týždňa ju podľa požiadaviek rozváža miestnym po 5 €/prn za dopravu. Je to náhrada (alternatíva) za možnosť samovýroby pre miestnych záujemcov, ktorým sa radšej oplatí dostať palivové drevo od podniku priamo do dvora akoby mali sami chodiť do lesa, vyťahovať ho z porastu, pripravovať na hromady a dovážať si ho domov. Ročná produkcia metrovice predstavuje 1 200 m³. Podnik má vypracovaný poradovník na

dodávku palivového dreva miestnym v regióne v okruhu do 30 km. Listnaté palivo predstavuje 9% a ihličnaté 7% z celkových dodávok dreva.

V roku 2010 dodali Mestské lesy 2800 m³ listnatého paliva na lokalite odvozné miesto za cenu 31,75 €/m³ (aj samovýroba). V roku 2011 (údaje za prvých 5 mesiacov) dodali 970 m³ listnatého nehrúbia za 32,70 €/m³ (cena aj s dopravou). Cena listnatej vlákny na odvoznom mieste bola 32,13 €/m³ v objeme dodávok 1700 m³ a ihličnatého paliva odpadového 17,43 €/m³ v objeme dodávok 1776 m³. Z uvedeného vyplýva, že cena listnatého palivového dreva veľa krát konkuruje cene listnatej vlákny na lokalite odvozné miesto a preto sortiment vlákny niekedy končí zatriedený v sortimente paliva.

Podnik neprevádzkuje a ani neplánuje prevádzkovať alebo si prenajímať skladovacie priestory pre dendromasu, ako aj neplánuje meniť spôsob distribúcie energetického dreva.

Aktivity nástroja „Propagácia“

Manažment podniku je presvedčený, že sa zaobíde bez marketingových výdajov na propagáciu v oblasti spracovania dendromasy a obchodu s energetickým drevom vychádzajúc zo súčasnej situácie, kedy dopyt po danej komodite je oveľa vyšší ako ponuka. Pripúšťa však, že z nástrojov komunikačného mixu najviac využíva tzv. osobný predaj. Propagácia touto formou je určená hlavne súkromným spracovateľom, bytovým spoločenstvám a domovým jednotkám. Pre formu osobného predaja podnik využíva vlastné ľudské zdroje.

Aktivity nástroja „Ludia“

Prostredníctvom produkcie energetického dreva vytvoril podnik dve pracovné miesta, kedy pre potreby prípravy a distribúcie tzv. metrovice miestnym záujemcom uzavrel podnik zmluvu s dvoma živnostníkmi. Do budúcnosti však ďalej neplánuje rozširovať pracovné miesta spojené s produkciou a distribúciou energetického dreva. Za hlavný faktor, ktorý ovplyvňuje využitie ľudských zdrojov v obchode s energetickým drevom považuje dopyt po danej komodite.

Aktivity nástroja „Proces“

O nových technologických možnostiach spracovania dendromasy sa dozvedá iba pasívne od producentov štiepky. Keďže sa podnik nezaobera spracovaním dendromasy, neaplikuje ani monitorovanie potenciálnych odberateľov alebo technologických postupov spracovania dendromasy v systéme riadenia podniku. Na druhej strane má skúsenosti s novými prístupmi financovania lesnej výroby prostredníctvom fondov EÚ, ktoré plánuje využiť i pri financovaní nákupu štiepkovača.

Záver

Záverom môžeme konštatovať, že i vzhľadom na veľmi členitý pôdny reliéf a ťažko dostupný zdroj drevnej hmoty so sklonom terénu nad 40° v Mestských lesoch Kremnica manažment podniku s častí aplikuje marketingové nástroje a ich aktivity pre podporu využitia dreva ako OZE. Pod marketingovými aktivitami si predstavuje hlavne propagačnú činnosť, čo je len 1/6 z ponúkaných

Tab.č. 2: Prehľad marketingových nástrojov a ich aktivít pre podporu využitia dreva ako OZE u Mestských lesov Kremnica

<i>Marketingové nástroje/Aktivity</i>					
<i>Produkt</i>	<i>Cena</i>	<i>Miesto</i>	<i>Propagácia</i>	<i>Ludia</i>	<i>Proces</i>
Zvyšky po ťažbe - dendromasa, metrovica, ostatná forma palivového dreva	Symbolická cena 1 cent pre odber zvyškov po ťažbe, predaj a rozvoz metrovice za zvýhodnenú cenu	Lokalita peň a odvozné miesto, rozvoz metrovice	Osobný predaj	Sociálny program pre miestnych odberateľov energetického dreva, vytvorenie pracovných miest	Využitie financovania lesnej výroby pomocou fondov EÚ

Zdroj: Vlastné spracovanie

oblastí mixu. Preto pri posudzovaní využitia marketingu v danej oblasti je skeptický, i keď tento postoj mu neodškriepiteľne potvrdzuje situácia na miestnom trhu s energetickým drevom (dopyt prevláda na ponukou).

Z marketingových nástrojov (tab. 2) najviac využíva aktivity nástroja „produkt“ vo forme možnosti dostupnosti energetické dreva pre miestnych záujemcov, ďalej aktivity nástroja „cena“ vo forme jeho cenového zvýhodnenia a nakoniec aktivity nástroja „ľudia“, ktoré sa odzrkadľujú ako vo vytváraní sociálneho programu v rámci dodávok energetického dreva a pracovných miest tak aj v osobnom predaji. Je potrebné zdôrazniť, že výsledkom metódy štruktúrovaného interview pre potreby vypracovania prípadových štúdií je potvrdenie úlohy osobného predaja ako hlavného nástroja propagácie priemyselných produktov.

Literatúra

- 1) HALAJ, D. : Prehľad marketingových nástrojov podporujúcich využitie dreva ako obnoviteľného zdroja energie: Lesnícky časopis – Forestry Journal, ročník 57, číslo 1, 2011, s. 65-71, ISSN 0323 – 1046
- 2) HALAJ, D.- ILAVSKY J.: Policies and their implementation tools enhancing the energy wood market: a comparative case study of Finland and Slovakia: Finnish Forest Research Institute, 2009. - 87 p., ISBN 978-95 1-40-2164-0
- 3) HALAJ, D.- ILAVSKY J.: Podporné politiky a ich nástroje pre zlepšenie podmienok na trhu s energetickým drevom: porovnávací vedecká štúdia pre Fínsko a Slovensko, Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, 2009. - 98 s. ISBN 978-80-228-2019-6
- 4) KITA, J.: Prípadové štúdie z marketingu, Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm 1997, s 192, ISBN 80-225-0834-9
- 5) KROTT, M. – SUDA, M.: Befragung als Methode der Sozialforschung in der Forstwissenschaft. J.D. Sauerländer's Verlag, Frankfurt am Main, 2001 s. 160, ISBN 3-7939-5132-4
- 6) SILVERMAN, D.: Interpreting Qualitative Data, Third Edition, Methods for Analyzing Talk, Text and Interaction, SAGE Publications, London, 2006, p 109-152, ISBN 1-4129-2245-3
- 7) SILVERMAN, D.: Ako robiť kvalitatívny výskum. Praktická príručka. Edícia Pegas, 2005. S. 327, ISBN 80-551-0904-4
- 8) YIN, R.K.: Case Study Research. Design and Methods, Third Edition. SAGE Publications, California 2003, p 181, ISBN 0-7619-2553-8
- 9) www.cim.co.uk
- 10) www.homebasedbusiness.sbdc.com.au
- 11) www.mslkca.sk

Kontaktní adresa:

Ing. Daniel Halaj, PhD.

Katedra ekonomiky a riadenia LH

Lesnícka fakulta

Technická univerzita vo Zvolene

Masarykova 24

960 53 Zvolen, Slovenská republika

e-mail: halaj@vsld.tuzvo.sk

Princípy a metódy odhadu hodnoty mestských a obecných lesných podnikov v podmienkach Slovenska

Ján Holécy

Lesnícka fakulta

Technická univerzita vo Zvolene

Úvod

Na Slovenskom trhu s drevom v súčasnosti pôsobia stovky malých a stredných lesných podnikov ktoré vyrábajú a ponúkajú drevnú surovinu pre domácich i zahraničných odberateľov. Vytvorenie trhu s lesnou pôdou však zároveň vyvolalo aj potrebu objektívneho odhadu hodnoty lesných podnikov v prípade ich použitia ako položky aktív dlžníka pre uplatnenie záložného práva veriteľov, pre účely poistenia týchto podnikov, ich nákupu i predaja, alebo tiež iných foriem zmeny ich vlastníctva.

Cieľom tohto príspevku je opísať princípy a metódy ktoré už boli úspešne použité pri riešení problému objektívneho a neskresleného odhadu hodnoty lesného podniku v podmienkach trhového hospodárstva Slovenska.

Princípy a východiská odhadu hodnoty podnikov

Pod stanovením hodnoty podniku sa v tomto zmysle vždy chápe určenie jeho ceny. Hodnota a cena však nikdy nie sú totožné. Pre toho kto podnik predáva majú vyššiu hodnotu peniaze ktoré získa predajom, ako podnik samotný. Naopak pre kupujúceho má vyššiu hodnotu podnik ako peniaze, ktoré zaň platí. Hodnota podniku sa preto meria ako očakávaný budúci čistý výnos (úžitok) aktualizovaný k určitému časovému okamihu. Zároveň ju možno vyjadriť aj sumou reprodukčných cien jednotlivých majetkových súčastí podniku (pozemkov, budov, strojov, dopravných prostriedkov, nehmotného majetku ...). Hodnotu lesného podniku môžu kladne alebo záporne ovplyvňovať rôzne činitele (poloha, životné prostredie, infraštruktúra ...). V rozhodujúcej miere však hodnotu ovplyvňujú najmä riziko a neistota projektu budúcej činnosti podniku. Odhad hodnoty je východiskom pre cenovú ponuku. Hodnota môže byť vyššia alebo nižšia ako cena čo závisí od podmienok trhu. Návrh metódy ocenenia lesného podniku musí vychádzať z dostupných historických údajov o jeho činnosti ako aj z dostupných údajov o možnostiach a príležitostiach jeho uplatnenia na trhu v budúcnosti.

Princíp sa v tomto zmysle chápe ako všeobecne platná zásada účtovania a bilancovania, podľa ktorej sa spracovávajú a hodnotia tak jednotlivé účtovné prípady ako aj postupy zostavenia účtovnej závierky. Kľúčovou z tohto hľadiska je 4. Smernica EÚ o harmonizácii účtovania v kapitálových spoločnostiach, ktorá bola vyhlásená 25. 06. 1978. Smernicu prevzali všetky krajiny EÚ do národného práva. Základom zásad je anglosaský princíp tzv. „true and fair view“ (pravdivý a verný pohľad). Smernica č. 4 obsahuje najmä predpisy o :

- rozsahu, obsahu a členení ročnej účtovnej závierky,
- metóde oceňovania, ktorú je nutné používať v bilancii (súvahe),
- revíziách a zverejňovacích povinnostiach.

Z hľadiska oceňovania majetku majú ešte veľký význam Smernica 7, ktorá obsahuje predpisy o účtovnej závierke koncernov a Smernica 8, ktorá obsahuje kvalifikačný štandard osôb poverených revíziou účtovných závierok podnikov (audítorov). V uvedených smerniciach ide o nasledovné zásady:

1. **Zásada pravdivosti bilancie** znamená, že jednotlivé účtovné prípady v súvahe podniku musia byť správne a pravdivo zachytené. Platí zákaz kompenzácie položiek (napr. aby sa výnosové úroky kompenzovali nákladovými úrokmi ...).

2. **Zásada jasnosti a prehľadnosti** obsahuje ustanovenia o forme záznamov v účtovníctve. Celé účtovníctvo musí byť vedené tak, aby sa v nich mohla rýchle vyznať každá odborne vzdelaná osoba. Táto zásada platí aj pre ročnú účtovnú závierku.

3. **Zásada úplnosti** znamená, že v ročnej účtovnej závierke sú zachytené všetky zmeny hodnôt alebo stavu vecí, práv a záväzkov. Patria sem aj riziká, ktoré ešte nevyvolali žiadny účtovný prípad. Z tejto zásady vyplýva povinnosť podniku vykonať každoročne inventúru, ktorá zachytí nielen všetky súčasti majetku, ale aj všetky dlhy podniku.

4. **Zásada súladu nákladov a výnosov s hospodárskym obdobím** obsahuje nasledovné princípy:

a) **Realizačný princíp** presne určuje, kedy sa výrobok alebo výkon realizoval, t.j. kedy vzniká výnos. Určuje tiež hodnotu v akej majú byť v ročnej účtovnej závierke zachytené ešte nerealizované výrobky alebo výkony (pri predaji tovaru až keď výrobky zákazník bez námietok prevzal, pri službách až keď sú dokončené a prevzaté). Obsahuje aj pojem tzv. prechodu rizika straty množstva alebo kvality z dodávateľa na spotrebiteľa.

b) **Princíp časového rozlíšenia** určuje, že náklady a výnosy, ktoré sa uskutočnili, a v určitom čase musia byť zaúčtované do toho obdobia, s ktorým vecne súvisia (príjmy nájomného, výdavky na nájomné, príjmy úrokov, výdaje na úroky ...).

c) **Princíp imparity** definuje povinnosť postoja opatrného podnikateľa. Hovorí, že zisky a straty je nutné v ročnej závierke uvádzať rozdielne (imparitne). Straty sa nemajú zohľadniť až keď nastanú, ale už vtedy keď boli s dostatočnou istotou rozpoznané. Naopak zisky sa zachytávajú až vtedy, keď sa realizujú, nie už vtedy, keď sa len rysujú. Pri výpočtoch očakávaných cash flow pre účely ocenenia podniku, princíp imparity informuje o skutočnosti, že pokiaľ náklady v jednotlivých budúcich rokoch je možné podľa rozpočtu činnosti podniku určiť presne, budúce výnosy je možné vždy len odhadnúť.

5. **Zásada porovnateľnosti** vyžaduje, aby účtovné závierky podniku v jednotlivých nasledujúcich rokoch boli formálne porovnateľné. To znamená, že ročné závierky musia mať vždy rovnaké členenie a príslušné účty musia byť vždy rovnako označené. Zaistená musí byť aj vecná (materiálna) porovnateľnosť. Jednotlivé položky sa vždy musia dať aj podľa množstva aj podľa hodnoty zisťovať vždy rovnakým spôsobom.

6. **Zásada nepretržitého trvania podniku (going concern)** vychádza z toho, že podnik bude v budúcnosti pokračovať v činnosti len ako lesný podnik pri zachovaní súčasnej štruktúry. Zásada „going concern“ je dôležitá najmä v prípadoch, keď je budúcnosť podniku ohrozená na základe vysokých strát alebo finančne úzkych budúcich profilov. Podľa tejto zásady sa v účtovnej závierke musí uviesť:

- či je podnik v činnosti (going concern),
- či existuje nejaká okolnosť, ktorá by mu mohla v budúcnosti v pokračovaní činnosti zabrániť.

V prípade ak možno predpokladať, že prevádzka podniku je zaistená, účtovná závierka sa urobí podľa ostatných uvedených zásad (majetok sa ocení reprodukčnými obstarávacími cenami, ale sa postupuje podľa zásady opatrnosti (imparity). Pokiaľ nepretržitosť prevádzky podniku nemožno zaručiť, účtovná závierka musí byť vypracovaná na základe likvidačných hodnôt majetku. Podniky, ktoré sa dostali do konkurzu, nedosiahnu predajom svojho majetku spravidla tržby na úrovni účtovnej hodnoty svojich výrobných zariadení alebo zásob. Je treba počítať s tým, že v tomto prípade sa musia predat' všetky predmety majetku za nižšie ceny. Majetok v súvahe sa potom ocení v týchto nižších (trhových) cenách. Ani v tomto prípade však zásada opatrnosti nesmie byť pochopená tak, že všetky položky majetku budú ocenené a predané za nízke dumpingové ceny (vtedy nastáva asset stripping – rabovanie aktív). Z hľadiska finančného oceňovania podniku je dôležitá definícia pojmu projekt. Projekt je priemiet očakávaných cash flow v jednotlivých budúcich

rokoch relevantného obdobia k rovnakému časovému okamihu (spravidla k termínu ocenenia podniku). Dĺžka obdobia, ktoré je z hľadiska objektívneho odhadu hodnoty podniku relevantné sa mení podľa jednotlivých odvetví. Najkratšia je pri obchodných podnikoch (3 - 6 rokov) a najdlhšia asi pri lesných podnikoch (okolo 100 rokov).

Podľa postupov oceňovania podnikov, ktoré v súčasnosti používajú expertné firmy v krajinách EÚ, najdôležitejším ukazovateľom hodnoty podniku je čistá súčasná hodnota (ČSH) projektu jeho činnosti. Pojem čistej súčasnej hodnoty sa do oceňovania nehnuteľností zaviedol z dvoch dôvodov:

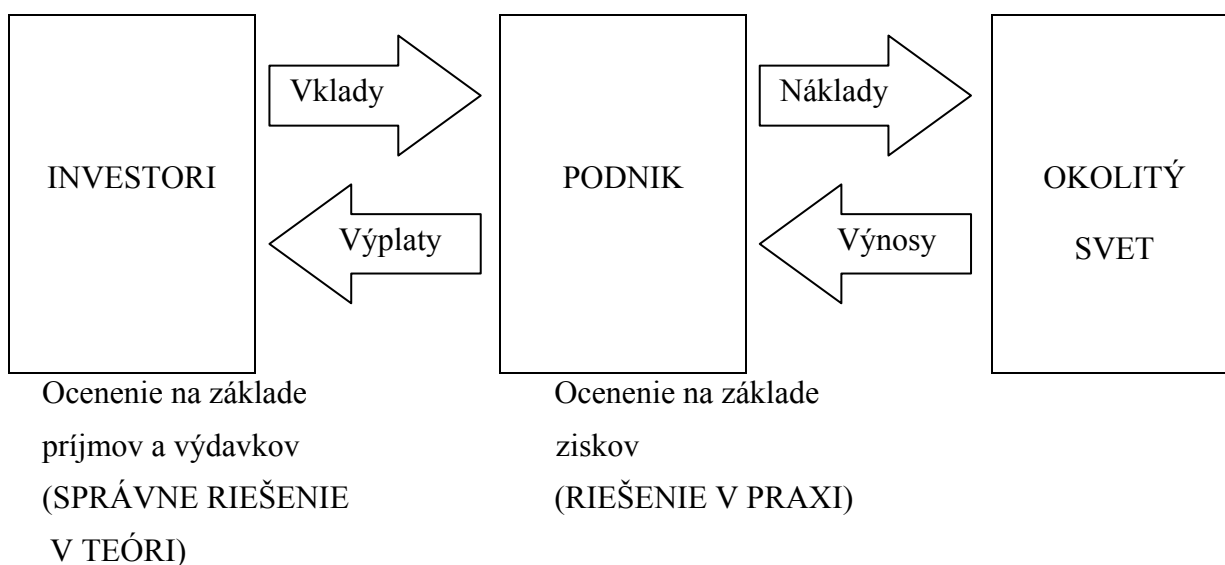
1. Očakávané úžitky (výnosy) nevznikajú dnes, ale až v budúcnosti. Nominálne hodnoty očakávaných cash flow sú vždy rozdelené od viacerých rokov.
2. Peniaze na nákup je nutné zaplatiť dnes.

Očakávané úžitky v jednotlivých rokoch nemožno jednoducho vzájomne porovnávať, pretože ich časová hodnota je odlišná. Z tohto dôvodu sa premietajú prostredníctvom diskontovania k okamihu ocenenia (roku 0 projektu).

Metódy odhadu hodnoty podnikov

Teoreticky správna metóda

V podmienkach dokonalého trhu platí zákon zachovania hodnoty aktív podniku. Podľa toho zákona hodnota firmy je určená položkami obchodného majetku na ľavej strane súvahy – nie pomerom medzi dlhmi a vlastným kapitálom podniku. Trhová hodnota podniku teda nezávisí na jeho kapitálovej štruktúre, ale na súčasnej hodnote všetkých očakávaných budúcich príjmov a výdavkov (platieb). Trhovú hodnotu podniku z tohto hľadiska predstavuje len čistý tok výmeny úžitkov medzi podnikom a spoločnosťou. Vytváranie dlhu, resp. jeho splácanie podnikom neprináša reálne úžitkové hodnoty pre hospodárstvo, a preto sa pri meraní výmeny hodnôt medzi podnikom a spoločnosťou dynamika štruktúry kapitálu pri tejto metóde nehodnotí. V praxi oceňovania podnikov sa však hodnotí aj vývoj kapitálovej štruktúry firmy a s ňou spojené finančné náklady a trhové riziko činnosti. Teoreticky správne riešenie ocenenia podniku ako objektu pre investorov (buď akcionárov, alebo veriteľov) a praktické riešenie založené na pragmatickom prístupe majiteľa (súčasného alebo budúceho) sú uvedené na Obrázku 1.

Obrázek č.1: Teoreticky správne a praktické riešenie problému ocenenia podniku

Teoreticky i prakticky je potom správna taká metóda, ktorá zachytáva tak podnik ako právny útvar (majetok), i podnik ako výrobcu hodnôt (peňazí). Podrobnejšie vysvetlenie metódy ocenenia podniku z hľadiska teórie hodnoty firmy podávajú BREALEY a MYERS (1992), KORT (1989) a TICHÝ (1991).

Teoreticky správnu trhovú hodnotu podniku je možné formálne opísať rovnicou:

$$V = D + P + I + \pm Z \quad (1)$$

Hodnota	Súčasná	Súčasná	Súčasná	Súčasná
Podniku	hodnota	hodnota	hodnota	hodnota
	všetkých	príjmov	vkladov	ostatných
	dividend	z kapitálu	do kapitálu	platieb

Metóda burzovej hodnoty

Burzová hodnota podniku vyjadruje jeho hodnotu, ktorú mu prisudzujú kapitáloví vkladatelia (akcionári) na burze. Burzová hodnota podniku (V) vyjadruje jeho trhovú cenu a určí sa ako súčin základného imania (kapitálu) akciovej spoločnosti (ZK) s podielom kurzu (P) a nominálnej ceny akcie (N):

$$V = ZK \cdot \frac{P}{N} \quad (2)$$

V podmienkach, keď dividendy, ktoré sa každoročne vyplácajú na 1 akciu vplyvom inflácie v čase rastú, sa na presnejší odhad trhovej hodnoty podniku používa Gordonov – Shapirov kapitalizačný vzorec:

$$V = \frac{n \cdot D}{r - g} \quad (3)$$

kde (D) je veľkosť dividendy na akciu, ktorá rastie konštantnou mierou (g)

(n) – počet vydaných akcií

(r) – výnosová miera kapitálu na súkromnom kapitálovom trhu.

Uvedená metóda je veľmi presná a spoľahlivá, možno ju však použiť len pri akciových spoločnostiach, ktoré predstavujú menej ako 5 % všetkých podnikov registrovaných v krajinách EÚ. Na Slovensku nie je ako akciová spoločnosť registrovaný ani jeden lesný podnik. Z matematického hľadiska teóriu burzovej hodnoty podniku vysvetľujú napr. RAFFEGEAU a DUBOIS (1996), DAVIS a POINTON (1994), MLČOCH (1998), REFAIT (1995), a dôkladne BREALEY a MYERS (1992).

Metóda substančnej hodnoty

Táto metóda sa zameriava len na určenie účtovnej hodnoty podniku z hľadiska vlastníckych vzťahov podniku (ako právneho útvaru). Hodnota majetkovej podstaty (substancie) sa v tomto zmysle určuje na základe súvahy podniku ako rozdiel účtovnej hodnoty obchodného majetku podniku (súčtu aktív) a jeho záväzkov (cudzieho kapitálu). Vypočíta sa z podnikovej súvahy ku dňu ocenenia po rozpustení tichých rezerv jednoducho podľa vzťahu:

$$S = \sum A - \sum CK \quad (4)$$

kde (S) je hodnota substancie

(A) – všetky položky aktív (obchodného majetku) podniku

(CK) – všetky položky cudzieho kapitálu podniku

Substančná hodnota podáva jasný obraz o finančnej štruktúre podniku. Poskytuje nevyhnutné údaje o odpisoch, úrokoch, daniach, poisťných poplatkoch a kapitálovej štruktúre. Je podkladom pre posúdenie podnikateľského rizika, ktoré je spojené so získaním podniku (podiel vlastného a cudzieho kapitálu v podniku). Hodnota substancie však vyjadruje len súhrn historických údajov (neinformuje o budúcich možných výnosoch) a preto predstavuje iba pomocnú vstupnú veličinu pri postupoch, ktoré používajú dokonalejšie metódy. Z finančného hľadiska je podstatná prítomnosť a budúcnosť. Podľa teórie financií je preto substančná hodnota pri rozhodovaní o kúpe podniku irelevantná. Bližšie túto skutočnosť vysvetľujú BREALEY a MYERS (1992). Túto metódu podrobne popisuje TICHY (1991) a RAFFEGEAU a DUBOIS (1996).

Metóda výnosovej hodnoty

Táto metóda vychádza z poznatku, že hodnota podniku je jeho výkonový potenciál vypočítaný v peniazoch a vyjadrený vo forme kapitalizovaného očakávaného výnosu. Podľa toho, ako presne a spoľahlivo možno budúce výnosy odhadnúť, sa pre určenie výnosovej hodnoty používajú jednotlivé kapitalizačné vzorce. Rozhodujúcou vstupnou veličinou pre určenie výnosovej hodnoty podniku je ukazovateľ ČSH(r) investičného projektu. V prípade, že očakávané hodnoty prevádzkových cash flow projektu (R_i) v jednotlivých rokoch (i) trvania projektu možno spoľahlivo odhadnúť len pre obmedzený počet rokov (n), alebo podnik nebude existovať viac ako toto obdobie, súčasťou výnosovej hodnoty (E) môže ešte byť aj likvidačná cena strojov a zariadení (L_n). Potom sa výnosová hodnota podniku odhaduje pomocou vzťahu:

$$E = \sum_{i=0}^n \frac{R_i}{(1+r)^i} + \frac{L_n}{(1+r)^n} \quad (5)$$

kde (L_n) je zostatková resp. trhovú (likvidačnú) cenu dlhodobého majetku v roku (n). Veličina (r) predstavuje hodnotu požadovanej miery výnosu z investície do zakúpenia podniku. Analýza výnosov podniku pre účely jeho ocenenia v hospodársky rozvinutých krajinách EÚ spravidla neprekračuje horizont 10-15 rokov.

Ak konečný časový rad uvažovaných cash flow (R) je konštantný, presnosť odhadu výnosovej hodnoty možno ešte zvýšiť pomocou Gordonovho – Shapirovho vzorca:

$$E = \frac{R}{r-g} - \frac{1}{(1+r)^n} \left(\frac{R}{r-g} - L_n \right) \quad (6)$$

kde (g) označuje mieru očakávaného každoročného zvýšenia veličiny (R) v čase trvania projektu.

Okrem časového radu očakávaných výnosov výšku výnosovej hodnoty podniku v rozhodujúcej miere ovplyvňuje použitá miera kapitalizácie (r). Táto veličina vyjadruje alternatívne náklady kapitálu a vecne sa interpretuje ako miera výnosu, ktorú investor od podniku očakáva. Z tohto hľadiska je zárukou, že odhadnutá výnosová hodnota skutočne predstavuje základ pre dohodu o cene, za ktorú sa kúpa alebo predaj podniku uskutoční. Výnosovú metódu opisujú PETRMAN (1992), BROECKX, PANHUYZEN a BLUMBERG (1991) a tiež TICHY (1991).

Metóda strednej hodnoty

Metóda strednej hodnoty je založená na úvahe, že pre hodnotu podniku je dôležitá tak substancia (do podniku vložené prevádzkové prostriedky a jeho výkony) ako aj budúci výnos. Táto metóda

vychádza z predpokladu, že tak hodnota substance ako aj hodnota výnosu sú rovnako dôležité a rovnakým spôsobom pre podnik významné veličiny. V tomto zmysle sa potom hodnota podniku (H) definuje ako aritmetický priemer z hodnoty substance (S) a hodnoty výnosu (E):

$$H = \frac{S + E}{2} \quad (7)$$

Veľmi dôležitou veličinou, ktorú možno definovať pomocou vzťahu (6) je goodwill (G):

$$G = E - S \quad (8)$$

Je to prevaha celkovej výnosovej hodnoty podniku (E) nad hodnotou jeho majetkovej podstaty (S). Z ekonomického hľadiska uvedený aritmetický priemer (7) však predstavuje len rozdelenie veličiny (G) na polovicu, lebo platí, že:

$$H = S + \frac{1}{2}(E - S) = S + \frac{1}{2}G \quad (9)$$

Metóda strednej hodnoty bola v minulosti najviac používaným postupom. V odbornej literatúre TICHY (1991) a BROECKX et al. (1991) sa označuje ako „metóda praktikov“. V žiadnom prípade však nespĺňa súčasné vedecké kritériá nutné pre dosiahnutie objektívnych výsledkov (FISCHER, 1992). Neprijateľný je najmä svojvoľný výpočet uvedeného aritmetického priemeru (7). V poslednom desaťročí renomované firmy, ktoré poskytujú finančnicke poradenské služby a konzultácie (napr. JOANKNECHT a VAN ZELST, (2000) už od používania tejto metódy pre nízku vypovedaciu schopnosť jej výsledkov, úplne upustili.

Metóda nadzisku

Nazýva sa tiež aj model diferenciálnej (zvláštnej) renty. V anglosaskej literatúre sa tento postup uvádza ako „The Excess Earnings Method“. Podstatou tejto renty je goodwill. Predstavuje nadhodnotu ako časť hodnoty, ktorú je podnik schopný pridať sám sebe. Goodwill obsahuje tak faktory ktoré zvyšujú hodnotu podniku tým, že sa prejavia v budúcich ziskoch, ako aj všetky riziká, ktoré sú relevantné pre ocenenie, lebo môžu viesť k stratám. Model rozoznáva pre výpočet goodwillu tieto najdôležitejšie veličiny:

- očakávaný ročný výnos – nadzisk (R)
- substančnú hodnotu firmy (S)
- mieru kapitalizácie pre investíciu do kúpy podniku (r)
- bezrizikovú mieru kapitalizácie substance (p) a
- čas trvania goodwillu v rokoch (n)

Goodwill podniku (G) sa potom odhaduje ako kapitalizovaná čistá renta (nadzisk) počas rokov existencie goodwillu (n):

$$G = \sum_{i=1}^n \frac{R - (S \cdot p)}{(1 + r)^i} \quad (10)$$

Globálna hodnota podniku podľa tejto metódy sa potom odhaduje podľa vzťahu:

$$V = S + (R - S \cdot p) \cdot \frac{(1 + r)^n - 1}{r(1 + r)^n} \quad (11)$$

kde súčin na pravej strane rovnice vyjadruje kapitálovú hodnotu goodwillu ako dočasnú ročnú rentu za uvedených podmienok. Ak je to aktuálne, k hodnote (V) sa ešte môže pripočítať aj súčasná hodnota budúcej zostatkovej ceny relevantných položiek investičného majetku (stroje, zariadenia).

Jedným z problémov používania tejto metódy, ktorého riešenie významne ovplyvňuje presnosť i spoľahlivosť odhadu hodnoty podniku (V) je stanovenie nadzisku (R). Východiskom je výpočet ukazovateľa ČSH majetku očakávaných nadziskov (R_i) v jednotlivých rokoch (i) trvania goodwillu (n):

$$\check{C}SH = \sum_{i=1}^n \frac{R_i}{(1+r)^i} \quad (12)$$

Problém sa potom môže riešiť úpravou ukazovateľa ČSH projektu očakávaných nadziskov na jeho ročný ekvivalent (REČSH) pomocou ročného amortizačného faktora (a):

$$a = \frac{r(1+r)^n}{(1+r)^n - 1} \quad (13)$$

Potom REČSH, ktorý možno použiť ako vstupnú veličinu (R) pre výpočet globálnej hodnoty podniku podľa vzťahu (11) sa vypočíta nasledovne:

$$R = CSH \frac{r(1+r)^n}{(1+r)^n - 1} \quad (14)$$

Metóda nadzisku sa najviac približuje k filozofii teoreticky správnej metódy a preto sa v súčasnosti už v krajinách EÚ aj najčastejšie používa. Metódu dôkladne opisujú PALEPU et al. (1996) i KORT (1989). Jej praktickému používaniu sa venujú VAN RIETSCHOTEN et al. (1998) a tiež RAFFEGEAU a DUBOIS (1996), i TICHY (1991).

Metóda odhadu hodnoty lesného podniku

Navrhnutá metóda vychádza z filozofického princípu uvedenej metódy nadzisku. Základnými vstupnými veličinami pre odhad hodnoty lesného podniku sú hodnota jeho substancie (S), kapitálová štruktúra podniku k termínu jeho ocenenia a projekt časového radu očakávaných cash flow v jednotlivých rokoch budúcej činnosti podniku. Tento projekt obsahuje 3 kategórie očakávaných ročných cash flow ktoré sa líšia svojou spoľahlivosťou. Prvou kategóriou očakávaných cash flow sú údaje vypočítané na základe objemov a štruktúr očakávaných ročných ťažieb dreva do skončenia platnosti súčasného lesného hospodárskeho plánu (LHP) podľa objemu ročného bilancovaného etátu. Tieto údaje predstavujú najpresnejšiu a najspoľahlivejšiu informáciu o budúcich hospodárskych výkonoch podniku. Druhou kategóriou sú očakávané cash flow vypočítané podľa hmotového grafikonu objemov ročných ťažieb dreva počas platnosti budúceho desaťročného LHP. Treťou najmenej spoľahlivou kategóriou sú konštantné ročné cash flow odhadnuté pre obdobie po skončení budúceho LHP. Do projektu boli začlenené ako kapitálová hodnota trvalej ročnej renty ktorá začne plynúť po skončení platnosti uvažovaného budúceho LHP.

Výsledky a diskusia

Výsledky uvedených postupov oceňovania podnikov majú vypovedaciu schopnosť, ktorá závisí od vypovedacej schopnosti jednotlivých použitých metód alebo ich kombinácií. Všetky opísané metódy ocenenia podniku sme odskúšali s údajmi za rok 2010 na 4 podnikoch mestských lesov. Výsledky použitia týchto metód sú uvedené v TABUĽKE 1.

Výsledky poukazujú na vysokú variabilitu hodnoty jednotlivých podnikov. Najvýznamnejšími faktormi rozptylu získaných výsledkov sú hlavne geografické podmienky výroby vrátane nákladov výroby a prepravy dreva k odberateľom a objemy náhodných ťažieb dreva (Lesy mesta Spišská Nová Ves). Ako najspoľahlivejšiu možno považovať metódu nadzisku ktorá zohľadňuje aj existenciu trhového rizika hospodárenia pretože diskontná miera (r) pre výpočet ČSH(r) projektu budúcej činnosti jednotlivých podnikov je zvýšená o riziko podielu cudzieho kapitálu v zdrojoch

krytia obchodného majetku. Ďalšími faktormi, ktoré vždy významne ovplyvňujú hodnotu lesného podniku sú riziko hospodárenia a jeho neistota.

Tab.č.1: Výsledky odskúšania metód odhadu hodnoty vybraných lesných podnikov

LESNÝ MESTA	PODNIK	BANSKÁ BYSTRICA	SPIŠSKÁ NOVÁ VES	STARÁ TURÁ	ZVOLEN
Plocha porastov (ha)		7 363	7 148	1 851	1 518
Ročná ťažba (m ³)		28 350	89 228	15 568	8 088
UKAZOVATELE HODNOTY					
HODNOTOVÁ POLOŽKA	VELIČINA	(€)	(€)	(€)	(€)
Hodnota substancie	(S)	617 994	2 818 013	173 007	161 183
Hodnota výnosu	(E)	9 274 099	1 780 864	987 540	779 011
Stredná hodnota	(H)	4 946 047	2 299 439	580 274	470 097
Nadzisk	(R)	26 422	167 174	117 111	31 671
Goodwill	(G)	14 633	558 150	861 867	331 869
				1 034	
Hodnota podniku	(V)	631 314	3 317 029	886	478 913
Hodnota 1 ha plochy	(v)	86	464		315

Riziko je očakávaná pravdepodobnosť zlyhania projektu počas trvania goodwillu. Pod zlyhaním projektu sa chápe situácia, že projekt nedosiahne v uvažovanom roku očakávaný čistý výnos (rentu), ale stratu. Riziko sa matematicky opisuje pravdepodobnosťami zlyhania projektu v jednotlivých rokoch jeho trvania. Rizikový faktor možno do výpočtu hodnoty zahrnúť tým, že použitú diskontnú mieru zvýšime o rizikovú prirážku. Vyššia diskontná miera vždy zníži hodnotu podniku, ale zmena v hodnote primerane vyjadří vzťah medzi rizikom a ekonomickým ziskom, ktorý očakáva ten kto podnik kupuje.

Neistota je prejavom skutočnosti, že pri oceňovaní podniku si nemôžeme byť istý v ničom čo sa má stať v budúcnosti. Analýzu vplyvu neistoty na hodnotu podniku možno vykonať vyhodnotením scenárov vývoja budúcich cash flow v závislosti od historických zmien v nákladoch a tržbách. Je šťastím, že citlivosť výsledkov ocenenia na presnosť odhadu cash flow v jednotlivých rokoch s časom klesá, rovnako ako presnosť sama. Pokiaľ vplyv neistoty na projekt je v čase vždy rovnaký, riziko s trvaním projektu však vždy len stúpa.

Problémami rizika a neistoty v teórii financií a ich vplyvom na hodnotu podniku sa zaoberajú napr. BREALEY a MYERS (1992) a DAVIS a POINTON (1994). V lesníctve riziko hospodárenia analyzujú napr. KUPČÁK (2003), SEJÁK et al. (1999), KOUBA (2002) a POLSTER a POLSTEROVÁ (2000).

Výskumné práce a získané výsledky opísané v tomto príspevku sa vykonali ako súčasť výskumného projektu APVV-0423-10. Zber údajov pre vykonané analýzy sa uskutočnil s podporou prostriedkov projektu VEGA 1/0713/12. Autor touto cestou ďakuje za podporu jeho výskumu.

Literatura:

- 1) BREALEY, R.A. – MYERS, S.C.: Teórie a praxe firemných financií, Praha, Victoria Publishing, 1992. 971 s.
- 2) BROECKX, S.- PANHUYZEN, VAN DEN W. – BLUMBERG, J. P.: Oceňovanie podniku. Praha, Pragopress, 1991. 102 s.

- 3) DAVIS, E. W. – POINTON, J.: Finance and the Firm: An Introduction to Corporate Finance. Second edition, Oxford, Oxford University Press, 1994. 429 pp.
- 4) FISCHER, H.: Bilancování a účetní závěrka v trževé ekonomice. Praha, Svépomoc, 1992. 111 s.
- 5) KORT, P.: Optimal Dynamic Investment Policies for Value Maximizing Firm. New York, Springer, 1989. 185 pp.
- 6) KOUBA, J.: Das Leben des Waldes und seine Lebensunsicherheit. Forstw. Cbl., vol.121. 2002. p. 211-228
- 7) KUPČÁK, V.: Economic analysis of forest joint-stock companies in the Czech Republic in 1992-2000. Journal of Forest Science, 49, 2003 (1): 27-36
- 8) MLČOCH, J.: Oceňování podniku. Praha, Linde, 1998. 159 s.
- 9) PALEPU, K. G. – BERNARD, V. L. – HEALY, P. M.: Business Analysis and Valuation Using Financial Statements. Text and Cases. Cincinnati, OH, South – Western College Publishing. 1996. 685 pp.
- 10) PETRMAN, M.: Základy tržního oceňování podniků a hodnocení investičních variant. Praha, Deloitte and Touche, 1992. 129 s.
- 11) POLSTER, P. – POLSTEROVÁ, H.: Use of information entropy to define a mixed forest. Journal of Forest Science, vol.46, no. 6, 2000. P. 298-304
- 12) RAFFEGEAU, J. – DUBOIS, F.: Finančné oceňování podniku. Praha, HZ Praha, 1996. 121 s.
- 13) REFAIT, M.: Oceňování podniků. Praha, HZ Praha, 1995. 127 s.
- 14) SEJÁK, J. – PULKRAB, K. – ŠIŠÁK, L. et al.: Oceňování pozemků a přírodních zdrojů. Praha, Grada, 1999. 256 s.
- 15) SQUIRE, L. – VAN DER TAK, H. G.: Economic Analysis of Projects, Baltimore and London, John Hopkins University Press, 1975. 153 pp.
- 16) TICHY, G. E.: Oceňování podniku. Praha, Linde, 1991. 166 s.
- 17) VAN RIETSCHOTEN, P. – HOEDEMAKER, G. – WISSINK, D.: Ondernemen en Bedrijfsoverdracht (Podnikanie a kupovanie podniku). Hilversum, Teleac/Not – ABN AMRO-Bank, 1998. 71 pp.
- 18) Ústna informácia, ktorú autorovi v máji 2000 poskytol Dr. PETER ABEN – pracovník a spoločník firmy Joanknecht a Van Zelst, Eindhoven, Holandsko.

Adresa autora:

Prof. Ing. Ján Holécy, CSc.
 Technická univerzita vo Zvolene
 T. G. Masaryka 24
 960 53 Zvolen
 Slovensko
 e-mail: holecy@sld.tuzvo.sk

Lesy územně samosprávních celků v jihovýchodní Evropě se zaměřením na Rumunsko a Bulharsko

Barbora Lišková

Lesnická a dřevařská fakulta
Mendelova univerzita v Brně

Úvod

Příspěvek je součástí řešení úkolu mapujícího výchozí podmínky obhospodařování obecních lesů ve vybraných zemích Evropy. Lesní hospodaření územně samosprávních celků má dlouhou historii, která byla v některých zemích (východní Evropy) na přibližně 40 let přerušena. To způsobilo značnou různorodost ve vývoji i správě tohoto lesního majetku v rámci Evropy (nebudeme-li uvažovat situaci ve světě). Současný celosvětový trend směřuje k tomu, že místní komunity získávají práva k užívání lesů či jejich plné právní vlastnictví. Těmito komunitami jsou velmi často územně samosprávní celky. Tyto tendence jsou opticky zvýrazněny navrácením státních lesů původním vlastníkům v zemích východní Evropy.

Ovšem ne ve všech zemích tzv. východního bloku dochází k navrácení lesních majetků obcím. Názorným příkladem může být Srbsko, kde v roce 1938 vlastnily obce 32 % rozlohy lesů. Po roce 1990 ovšem nebyl obcím jejich lesní majetek navrácen. Naopak v některých zemích je snahou posílit význam, pozici nebo i vlastnictví lesního majetku obcí. Například v Albánii se řeší projekt, v rámci kterého navrácení obecních lesů podporovaným Světovou bankou. V této souvislosti lze uvést také projekt Ukrajinsko-Švýcarské spolupráce, na posílení pozice obcí při využívání lesů v jejich okolí.

Zaměření tohoto příspěvku právě na Rumunsko a Bulharsko má několik důvodů. Jednak se jedná o zástupce daného regionu, v nichž obce v současnosti vlastní podstatnou část lesů. Mimo to mají obě země určitá specifika týkající se obecních lesů. Například v Rumunsku představuje toto specifikum vydání zákona o navrácení obecních lesních majetků až v roce 2000, po relativně neúspěšné a omezené restituci lesních majetků fyzickým osobám. V Bulharsku zase spravovaly obce před válkou více než polovinu lesů celé země, i když tyto lesy byly ve vlastnictví státu. U obou zemí je ovšem poněkud problematické získat relevantní a aktuální informace v angličtině či němčině. Proto bohužel některá data nejsou úplně aktuální.

Vývoj vlastnictví obecních lesů v Rumunsku

Před druhou světovou válkou vlastnily obce v Rumunsku největší podíl lesů v zemi, ten tvořil přibližně 40 % z celkové rozlohy lesů. Kolektivní vlastnictví bylo obecně velmi rozšířené. Tento stav vznikl v důsledku zrušení vojenské hranice Rakousko-Uherské monarchie v roce 1872. Obce, které ustavily pohraničních jednotky, získaly vlastnická práva k lesním pozemkům značného rozsahu. A to i přes odpor státu, který chtěl získat tyto lesy. Obce také získaly velké rozlohy lesů a pastvin v rámci bývalé Rakousko-Uherské monarchie vyvlastněné například pravoslavné církvi (Vasile, 2009). Tyto, ale i ostatní soukromé lesní majetky byly znárodněny po roce 1948, čímž správa veškerých lesů spadala do kompetencí státu. Nicméně v letech 1954-1986 dostaly obce k užívání okolo 500 000 ha (Roering, 2000a). Po pádu komunistického režimu v prosinci 1989 začala vláda vytvářet opatření k navrácení lesních pozemků. To bylo realizováno třemi restitučními zákony během poměrně dlouhého časového období.

První část restitucí probíhala v letech 1991 – 1999, na základě prvního restitučního zákona 18/1991, podle něž byly navráceny lesy původním nestátním vlastníkům v maximální výměře 1 ha. Jednalo se ovšem pouze o fyzické osoby (celkem asi 400 000 vlastníků), kterým byl lesní majetek navrácen, v celkovém rozsahu 353 000 ha (Abrudan a kol., 2009). Jak již bylo zmíněno v úvodu, nebyl způsob navrácení lesů v tomto období příliš šťastný. Jelikož nebyl navrácen les v místech, kde se nacházelo původní vlastnictví, ale na jiném místě, většinou někde na okraji lesního komplexu (Vasile, 2009). Abrudan (2002) uvádí, že většina vlastníků, kterým byl v této vlně restituce

navrácen lesní majetek, měla prioritní zájem o peněžní příjmy plynoucí z prodeje dříví. A vzhledem k nedostatečnému právnímu ošetření této eventuality došlo k značným negativním dopadům na životní prostředí. Vedle toho Vasile (2009) uvádí, že byly v této době udělovány vysoké pokuty za odlesňování, což způsobilo masivní zalesňování.

V druhém restitučním zákoně z roku 2000 (1/2000) byla dle Abrudan (2002) hranice rozlohy navrácených lesů zvýšena. Podle tohoto zákona měly být navráceny veškeré historické obecní a městské lesní majetky, vlastněné před rokem 1948. Ovšem u fyzických osob byla rozloha navrácených lesů omezena maximálně na 10 ha u jednotlivců a 30 ha pro farnosti nebo sdružení, a to i v případě, že velikost jejich vlastnictví před znárodněním byla větší, než jsou tyto limity. Za zmínku také stojí, že chráněná území byla vyňata z restitucí (Abrudan a kol., 2009). Tento zákon již ctil historické hranice lesních majetků, nicméně lesní pozemky vydané dle zákona 18/1991 nesměly být odejmuty nebo nahrazeny. Navíc z důvodů velmi zdoluhavého procesu navrácení lesů dle prvního restitučního zákona se stávalo, že pozemky, které již byly schváleny vlastníkovy dle zákona 18/1991, ale ještě nebyly na tohoto vlastníka převedeny, byly znovu schváleny k navrácení jinému vlastníkovy dle zákona 1/2000 (Vasile, 2009).

Podle Bouriaud a kol. (2005) byla do roku 2005 restituce lesů z 97 % dokončena (bez ohledu na dále uvedené). Ovšem v tomto roce byl vydán zatím poslední restituční zákon (247/2005), podle něž by měly být všechny lesy (včetně těch v chráněných oblastech) navráceny původním majitelům a to bez ohledu na jejich velikost, umístění a druh vlastnictví (Abrudan a kol., 2009). Tento zákon měl také navrátit vše, co bylo v dřívějších zákonech od restituce osvobozeno, například veřejné budovy nebo cesty (Vasile, 2009).

Tab.č. 1: Vývoj vlastnické struktury lesů v Rumunsku (rozloha v ha)

	1947	1990	1998	2000	2003	2010	% 2011
Celková rozloha lesů	6 487 000	6 372 000	6 367 000	6 367 000	6 367 000	6 515 000	100%
Státní lesy	1 878 723	6 372 000	6 028 000	5 998 784	4 443 700	3 338 898	51%
Soukromé lesy (jednotlivci)	1 514 486	-	339 000	343 754	499 530	2 079 000	32%
Lesy různých institucí	567 399	-	-	-	72 999	73 000	1%
Lesy společenství	1 330 120	-	-	-	522 808	*	8%
Lesy obcí	1 412 972	-	-	-	827 963	1 024 000	16%

Zdroj: Bouriaud a kol. 2005; Starea pădurilor 2010

V roce 2009, kdy ještě nebyla restituce lesů dokončena, představoval podíl nestátních lesů 45 % a předpokládalo se, že po dokončení procesu navrácení lesů (dle všech tří zákonů) budou nestátní lesy zaujímat přibližně 60 % rozlohy (Abrudan a kol., 2009). V roce 2010 se podíl státních lesů snížil na 50 %, z čehož je patrné, že restituční proces ještě není zdaleka dokončen. Z tabulky č. 1 je zřejmé,

Tab. č. 2: Průměrná rozloha vybraných lesních majetků a počet lesních podniků v roce 2005

	celková rozloha (ha)	počet vlastníků	průměrná rozloha (ha)
Soukromé lesy (jednotlivci) dle zákona 18/1991	344 277	503 654	0,68
Soukromé lesy (jednotlivci) dle zákona 1/2000	359 007	229 696	1,56
Lesy různých institucí	72 999	4 158	17,55
Lesy společenství	522 808	1 506	347,15
Obecní lesy	827 963	1 629	508,26

Zdroj: Bouriaud a kol. 2005

že podíl obecních lesů vzrostl na 16 %. V tomto roce jsou uváděny rozlohy soukromých vlastníků společně pro fyzické i právnické osoby, tudíž procentický podíl lesů společenství je uváděn k datům z roku 2003 (*). Nejsou-li uvažovány lesy ve vlastnictví státu, patří obecní lesy mezi subjekty s největší průměrnou rozlohou, jak je patrné z tabulky č. 2.

Vývoj vlastnictví obecních lesů v Bulharsku

Stejně jako v ostatních zemích východního bloku přešla i v Bulharsku po druhé světové válce většina lesního majetku do správy státu. Při procesu navrácení tohoto majetku původním majitelům po roce 1990 se v případě Bulharských lesních majetků stal relevantním stav v roce 1947. Do tohoto roku spravovaly obce dle Stoyanov a Stoyanov (2009), v rámci platných právních předpisů, lesy ve vlastnictví státu, za účelem uspokojování potřeb obcí a jejich občanů. Takto nakládalo více než 6 000 obcí s téměř 2 miliony ha lesů. Tato rozloha představovala více než polovinu rozlohy všech lesů v Bulharsku. Podrobný přehled je uveden v tabulce č. 3. Po roce 1947 přešly všechny lesy do vlastnictví státu. Vyjasnění těchto historicky daných práv je do současnosti předmětem právních sporů. Kromě toho navrácení lesů komplikuje nepřítomnost katastrálního měření, takže není možné určit hranice soukromých lesních majetků.

Tab. č. 3: Vlastnická struktura lesů v Bulharsku v roce 1947

Typ vlastnictví	počet vlastníků	rozloha (ha)	rozloha (%)	průměrná velikost majetku (ha)
Státní lesy	1	961 700	26.6	
Státní lesy ve správě obcí	6 059	1 978 200	54.7	328
Školy	563	28 200	0.7	45
Círky	500	36 300	1	73
Společenství	71	26 700	0.7	376
Fyzické osoby	472 653	590 900	16.3	1.3

Zdroj: Stoyanov a Stoyanov 2009

Zákon, na jehož základě probíhal proces navrácení lesních majetků, byl přijat v roce 1997. Skutečná obnova vlastnictví ovšem započala teprve v roce 2001. Tento proces byl již v roce 2009 oficiálně ukončen (Stoyanov a Stoyanov 2009). V současné době je dle Voloshyn a Dürr (2011) ve vlastnictví obcí 530 tis. ha, což představuje přibližně 13% rozlohy lesů (Autoři ovšem vychází z dat FAO z roku 2005, která jsou zobrazená v tabulce č. 4. Novější data není možné získat).

Tab. č. 4: Struktura vlastnictví lesů v Bulharsku v roce 2005 (rozloha v ha)

Typ vlastnictví	1990	2000	2005	%
Stát a státní instituce	3327027	2871850	2812074	77,0
Obce		205843	427750	11,7
Vzdělávací a výzkumné instituce		14148	10602	0,3
Soukromé fyzické osoby		264272	374441	10,3
Soukromé právnické osoby		3168	8865	0,2
Církevní instituce		15836	17511	0,5
Celkem		3375117	3651243	100

Zdroj: Bobeva, FAO, 2010

Velikostní struktura obecních lesů směřuje spíše k lesním majetkům menší rozlohy. Dle Cenova (2010) z celkového počtu 237 obecních lesních podniků, 142 podniků vlastní majetky do 500 ha lesa, od 500 do 1 500 ha lesů vlastní 29 obcí a 66 obcí obhospodařuje více než 1 500 ha lesních ploch.

Voloshyn a Dürr (2011) uvádí, že tyto lesy jsou obhospodařovány pomocí speciálně zavedeného oddělení správy komunálních lesů v rámci struktury obce nebo prostřednictvím podniku s vlastní právní subjektivitou, podřízené obci. Správa může být ale také delegována na státní lesní podnik. Naopak Stoyanov a Stoyanov (2009) informuje, že přestože jsou obce největším nestátním vlastníkem lesů, bylo zřízeno pouze 10 - 15 podniků k jejich obhospodařování. Hospodaření musí být podle desetiletého plánu, který musí být schválen Státní lesnickou agenturou. Roční plán hospodaření musí být schválen obecním zastupitelstvem. Ovšem regulace využívání nedřevních produktů a lov zvěře v komunálních lesích je stále v kompetenci státní správy lesů (Voloshyn a Dürr 2011).

Některé obce již mají dokonce vybudovanou infrastrukturu pro zpracování dříví a tím zvyšují přidanou hodnotu dříví. Dohled nad obecními lesy je povinností podniku státních lesů (Voloshyn a Dürr 2011).

Hlavní problémy týkající se obhospodařování obecních lesů v Bulharsku tvoří následující body.

- Právní zásady hospodaření v soukromých i obecních lesích nejsou stále ještě plně vyvinuty a není plně vyvinuto poradenství soukromým vlastníkům lesů,
- hospodaření v obecních lesích je velmi závislé na osobnosti v čele města či na zástupcích města,
- jsou nejasná práva a povinnosti při lesnickém plánování jako např. mechanismus schvalování a realizace plánu hospodaření v lesích (Voloshyn a Dürr 2011),
- jelikož se obecní lesy často nachází v nejchudších regionech země, panuje obava, že bude kladen velký důraz na získání ekonomických příjmů z lesního majetku. (Private forest in Bulgaria)

Naopak za hlavní přínosy znovuoživení obecních lesních majetků je považováno

- decentralizace rozhodovacích procesů, řádná správa veřejného majetku a zároveň přímá odpovědnost za tuto správu přírodních zdrojů,
- přístup k lesním zdrojům a benefitům lesa pro občany obce,
- místní úroveň řízení poskytuje dobrý základ pro efektivní sledování trvale udržitelného hospodaření (Voloshyn a Dürr 2011).

Diskuze a závěr

V obou uvedených zemích je procentický podíl lesů územně samosprávních celků (tedy obcí a měst) přibližně podobný jako v České republice. V případě srovnávání průběhu restitučního procesu s těmito zeměmi je možné konstatovat, že v České republice proběhl restituční proces relativně v krátké době po změně politického režimu a relativně bezproblémově. Důležité je zdůraznit relativnost tohoto tvrzení, jelikož ani restituce lesů v České republice neproběhla bez problémů a z určitého úhlu pohledu by bylo možné konstatovat, že ještě není dokončena.

Na druhou stranu je třeba konstatovat, že ve srovnání restitučního procesu v rámci zemí jihovýchodní Evropy, je možné označit Rumunsko i Bulharsko jako příkladné země, v nichž je proces navrácení vlastnických a uživatelských práv dokončen či se dokončení blíží. A zároveň je tento proces v rámci dané oblasti relativně dobře monitorován a opublikován i ve světových jazycích.

Literatura

- 1) Abrudan, V., I. (2002) Cross-sectoral linkages in Romanian forestry, Transylvania University of Brasov, Faculty of Silviculture and Forest Engineering, [online] dostupné na: <http://www.fao.org/forestry/4496-0c2374742e8b1f6323d40fba8640a3d23.pdf>
- 2) Abrudan, V., Marinescu, V., Ionescu, O., Ioras, F., Horodnic, S., A., Sestras, R. (2009) Developments in the Romanian Forestry and its Linkages with other Sectors, *Notulae Botanicae Horti Agrobotanici Cluj-Napoca* 37 (2) 2009, 14-21, ISSN 1842-4309, [online] dostupné na : <http://notulaeobotanicae.ro/nbha/article/viewFile/3468/3146>
- 3) Anonymus (2007): Private forests in Bulgaria, Background information about small forest owners in Bulgaria and their forest management practices, Yale School of Forestry &

- Environmental Studies, [online] dostupné na: http://environment.yale.edu/tfd/uploads/2007-03_Small_forest_owners_Bulgaria_1.pdf
- 4) Bobeva, A. a kolektiv (2010): Global forest resources assessment, Country reports, Bulgaria. Forestry Department, Food and Agriculture Organization of the United Nations, FRA2010/031, Rome, 2010, [online] dostupné na: <http://www.fao.org/docrep/013/al467E/al467E.pdf>
 - 5) Bouriaud, L., Nichiforel, L., Nastase C., Dragoi S., Padureanu L., Bornea G.F. (2005): Romania. Acta Silvatica & Lignaria Hungarica, Special Edition, 643-694.
 - 6) Cenov, C., (2010) Non-state forestry in the Republic of Bulgaria. "Best practice examples of non-state forestry in CEEC"- Hissarja, 2010, [online] dostupné na: http://georgikostov-forester.eu/pdf/nedarjavno_gorsko%20stopanstvo_ENG1.pdf
 - 7) Nonić, D., Milijić, V., Radosavljević, A., Markovi, J. (2009): The private forest sector in Serbia - Legal and political aspects. In Avdibegović, M., Herbst, P., Schmithüsen F.: "Legal Aspects of European Forest Sustainable Development, Proceedings of the 10th International Symposium, Faculty of Forestry University of Sarajevo, Sarajevo, 220 str. ISBN 978-9958-616-11-2
 - 8) Roering, H.-W. (2000): Die Forstwirtschaft Bulgariens. Arbeitsbericht des Instituts für Ökonomie 2000/2, Bundesforschungsanstalt für Forst- und Holzwirtschaft Hamburg, [online] dostupné na: <http://www.bfafh.de/bibl/pdf/bulgar.pdf>
 - 9) Roering, H.-W. (2000a): Die Forstwirtschaft Rumäniens. Arbeitsbericht des Instituts für Ökonomie 2000/1, Bundesforschungsanstalt für Forst- und Holzwirtschaft Hamburg, [online] dostupné na: <http://www.bfafh.de/bibl/pdf/rumaen.pdf>
 - 10) STAREA PĂDURILOR 2010, [online] dostupné na: http://www.mmediu.ro/paduri/management_forestier/2011-11-18_management_forestier_stareapadurilor2010.pdf
 - 11) Stoyanov, N., Stoyanova M., (2009): Non state forests in Bulgaria – Status and problems In Avdibegović, M., Herbst, P., Schmithüsen F.: "Legal Aspects of European Forest Sustainable Development", Proceedings of the 10th International Symposium, Faculty of Forestry University of Sarajevo, Sarajevo, 220 str. ISBN 978-9958-616-11-2
 - 12) Vasile, M. (2009): Privatisation of forests from a sociological perspective. The extended case study of obstea vrânceană. Analele Universitatii „Stefan Cel Mare” Suceava, Sectiunea Silvicultura, Serie nouă – nr.1/2009. [online] dostupné na: http://silvic.usv.ro/anale/as_2009_1/as_vasile_2009_1.pdf
 - 13) Voloshyna, N., Dürr, Ch., (2010): Bulgaria: Municipalities take action in forest management, In: Carter, J.: How communities manage forests: selected examples from around the world. Galyc'ka vydavnycha spilka, L'viv 2010, ISBN 978-966-1633-21-5, 63 stran. [online] dostupné na: http://www.intercooperation.ch/offers/news/CommunityForestry_EngWeb.pdf

Kontaktní adresa:

Mgr. Ing. Barbora Lišková

Doktorand Ústavu lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

Lesnická a dřevařská fakulta

Mendelova univerzita v Brně

Email: barbora.liskova@seznam.cz

Název	Stav lesa a plnění funkcí lesa v Národním parku Šumava a lesní hospodářství v podmínkách územních samosprávných celků Sborník referátů ze seminářů s mezinárodní účastí
Editor	Ing. Roman Sloup, Ph.D., Prof. Ing. Luděk Šišák CSc.
Vydavatel	Česká zemědělská univerzita v Praze
Určeno pro	účastníky semináře
Tisk	Reprografické studio PEF ČZU v Praze
Náklad	40 výtisků
Počet stran	90
Vydání	první
Rok vydání	2011
ISBN	978-80-213-2241-7